T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

FARKLILIKLARIN ÇALIŞMA YAŞAMINA DÂHİL OLAMAMASI: NİTEL BİR ARAŞTIRMA

FATMA KARA

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ İLKE ORUÇ

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATMA KARA tarafından hazırlanan **FARKLILIKLARIN ÇALIŞMA YAŞAMINA DAHİL OLAMAMASI: NİTEL BİR ARAŞTIRMA** Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca **20.09.2019** günü saat **11:00** 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *OYBİRLİĞİ **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	**KANAAT**	**İMZA**
DR. ÖĞR. ÜYESİ SEYAN BİLİR GÜLER	Kabul edilmesine	
DR. ÖĞR. ÜYESİ SERDAR CANBAZ	Kabul edilmesine	
DR. ÖĞR. ÜYESİ İLKE ORUÇ	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

17 / 10 / 2019

Fatma KARA

Tezin Adı: Farklılıkların Çalışma Yaşamına Dâhil Olamaması: Nitel Bir Araştırma

Hazırlayan: Fatma KARA

ÖZET

Çalışma yaşamında kültür, yaş, eğitim durumu gibi değişiklik gösteren faktörler; bireylerin verimini, iş tatminini etkilemektedir. Bilinen bu faktörler dışında cinsiyet faktörü de çok yönlü olarak etkileyici olmaktadır. Cinsiyetlere toplumsal cinsiyet kapsamında yüklenen roller, meslek seçimi beklentisini oluşturmaktadır. Bireyler, cinsiyetlerine göre toplumda uygun olarak biçilmiş iş kalıplarına dâhil edilmektedirler.

Kalıbın dışında eylemde bulunanlar ise; dışlama ile karşılaşabilmektedir. Günümüzde kadın ve erkek cinsiyetinin yanı sıra farklı cinsel yönelimler de çalışma yaşamında tepki almakta ya da tepki almaktan endişe duydukları için kendilerini gizleme yoluna gitmektedirler. Örgütsel bağlılığın ve bireylerin çalışma yaşamına dâhil olabilmeleri için farklılıkların çalışma yaşamında eşit hak ve özgürlüklere sahip olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Çalışma Yaşamı, Farklılıklar, Örgütsel Bağlılık

Title: Not Including Differences in Work Life: A Qualitative research

Author: Fatma KARA

ABSTRACT

Variant factors in work life like culture, age, educational background, effects productivity and job satisfaction. Apart from these common elements, gender plays an important role in many ways. The duties attached to the genders in the name of social gender norms forms the expectancy of choosing a career accordingly. Individuals are lured into the jobs which are regarded as appropriate for their genders by the society.

The ones who act opposite to these generalizations may face exclusion. Nowadays not just females and males but different sexual orientation gets reaction or they are worried of getting a reaction which is causing them to hide their preferences. It is expected for differences to have equal rights and freedom in work life so that organizational commitment and individuals can be included in the work life.

Key Words: Social Genders, Work Life, Differences, Organizational Commitment

ÖNSÖZ

Toplumlar, sahip oldukları kültürler, değerler ve normlarla hayatlarını sürdürmektedirler. Toplumun sınır çizdiği kalıpların dışına çıkılması hem toplumu hem de bireyi etkilemektedir. Cinsiyet kalıpları, doğuştan gelen biyolojik cinsiyet temel alınarak oluşturulmaktadır. Ancak bu kalıpların dışında olan farklılıklar da aynı hayatın içinde var olmaktadırlar.

Farklı cinsel yönelime sahip bireylerin gerek toplum içindeki sosyal ve özel hayatları gerek çalışma yaşamındaki hayatları göz ardı edilemeyecek kadar önemli hale gelen ve etkisi yadsınamayan bir durumu oluşturmaktadır. Farklı cinsel yönelimler de çalışma hayatında "*diğer tüm insanlar gibi"* var olma hakkına sahiptirler. Ancak cinsel yönelimleri nedeniyle çalışma hayatında bir takım zorluklarla, dışlanmalarla karşı karşıya kalabilmektedirler.

Bu çalışma ile söz konusu zorluk ve dışlanmalar tespit edilmeye çalışılması ve pratikte kullanılabilecek çözümler sunulmaya çalışılması açısından alan yazına ve çalışma hayatına katkı sunulmaya çalışılmıştır.

Öncelikle tez konusunu belirlerken, isteklerimi dikkate alıp beni bu çalışmayı yapmak için destekleyen; bilgisini, tecrübesini esirgemeyip bu çalışmaya inanan, çalışmamın her aşamasında desteğini hissettiğim tez danışmanım Sn. Dr. Öğr. Üyesi İlke ORUÇ'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmayı; var olduklarının görülüp kabul edilmelerine, söz hakkı verilmelerine bir aracı olarak tanımlayan, bu çalışma aracılığıyla tanışma fırsatım olan tüm LGBTT bireylere teşekkürlerimi sunarım. Özellikle tezimin her aşamasında beni yüreklendiren Sn. Volkan KELESCAN'a teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda olduklarını bildiğim aileme teşekkür ederim.

Bu tezi, hep kalbimde hissettiğim sevgili babaannem Fatma KARA'ya ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **iv**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **vii**
GİRİŞ **1**

1. BÖLÜM
ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1.PROBLEM 3
1.2.AMAÇ 4
1.3.ÖNEM 4
1.4.KAPSAM VE SINIRLILIK 4
1.5.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 5

2. BÖLÜM
ALAN YAZIN

2.1. TANIMLAR 6
2.1.1. LGBTT ve Cinsiyet Tanımları 6
2.1.2. Cinsiyet & Toplumsal Cinsiyet 8
2.1.2.1. Doğal Olarak Toplumsal Cinsiyet 12
2.1.2.2.Yetiştirilmenin Bir Sonucu Olarak Toplumsal Cinsiyet 13
2.1.2.3.Toplumsal Bir Kurgu Olarak Toplumsal Cinsiyet 13
2.1.3. Cinsel Kimlik 13
2.1.4. Cinsel Yönelim 13
2.1.4.1.Heteroseksüellik 15
2.1.4.2.Homoseksüellik 15

2.1.4.3.Biseksüellik 15
2.1.4.4.Travestilik ve Transseksüellik 16
3. TOPLUMSAL CİNSİYETİN OLUŞUMU 16
4. İLK TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI 20
5. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ 23
6. FARKLILIKLARIN YÖNETİMİ 27
6.1. İç Boyutlar 28
6.1.1. Cinsel Yönelim 28
6.2. Dış Boyutlar 29
6.2.1. Kültür 29
7. FARKLILIKLARIN YÖNETİMİNİN FAYDALARI 31
7.1.Örgütsel Bağlılık ve Faydaları 32
7.1.1. Örgütsel Bağlılık Yaklaşımları 37
7.1.1.1.Davranışsal Yaklaşım 37
7.1.1.2.Tutumsal Yaklaşım 37
7.1.1.2.1. Duygusal Bağlılık 37
7.1.1.2.2. Devam Bağlılığı 38
7.1.1.2.3. Normatif (Zorunlu) Bağlılık 39
8. LGBTT HAREKETİNDE LİTERATÜR VE TARİHÇE 39
9. KÜLTÜRLERE GÖRE LGBTT TEPKİLERİ & SORUNLARI..... 40
9.1.Türkiye'deki Durum 41
9.2.Arap Ülkeleri 45
9.3.Batılı Ülkeler 45
10. İŞ DÜNYASINDA CİNSEL KİMLİK SORUNLARI 49
11. LGBTT İLE İLGİLİ KURULUŞLAR 50

3. BÖLÜM
YÖNTEM VE ANALİZ

3. YÖNTEM VE ANALİZ 52
3.1. Cinsel Yönelim 55

3.1.1. Heteroseksüel 55
3.1.2. Homoseksüel ve Lezbiyen 55
3.1.3. Biseksüel 56
3.1.4. Transseksül 56
3.1.5. Panseksüel 57
3.2. Paylaşım 61
3.3. Tepki 63
3.4. İş/Çalışma Hayatı 69

SONUÇ VE ÖNERİLER 76
KAYNAKLAR 79

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Farklılık Boyutları 27

Tablo 2. Farklılıkları Etkin Yönetmenin Yararları 29

Tablo 3. Tema (Kod) ve Alt Temalar (Alt Kodlar) 55

GİRİŞ

Bireyler, dünyaya kız ya da erkek olarak sınıflandırılan iki farklı biyolojik cinsiyet türünden biri ile gelirler. Zaman ilerledikçe, verilen cinsiyet kalıbının dışında hissedilmesi ile farklılıkların olduğu anlaşılmaya başlanmaktadır. Toplumlar, her iki cinsiyet türünü tanımlamış ve anlamlar, rol kalıpları yüklemişlerdir. Süregelen yıllar boyunca da bu "normal" olarak görülen, olması beklenen görev ve sorumlulukların yerine getirilmesini beklemektedirler. Verilen rol kalıpları, belli çizgilerle çizilmektedir. Formal kurallar olmasa da aynı toplum içindeki bireyler tarafından bilinen, öğrenilen kurallardır. Farklı cinsel yönelimler, bireylerin bu verilmiş kalıpların dışına çıkmasıyla, dışında hissetmesiyle ya da bu kalıplar içinde kendilerini yabancı gibi hissetmeleriyle bir boyut kazanmaktadır. Yalnızca kadın ve erkek olarak değil; karşı cinse ait ya da eşcinsel olarak da hissedebilmektedirler. Yalnızca bulundukları toplumlarda değil; ailelerinde, okul ve çalışma yaşamlarında hatta dünyada farklı görülerek düzeltilmesi gerektiğine inanılmaktadırlar. Bu durumda olan bireyler, çalışma yaşamlarında da dışlanma, ötekileştirme ile karşı karşıya kalabilmektedir. Kadın cinsiyetine negatif ayrımcılık yapıldığını ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır. Fakat toplumların normal dışı olarak görüp kabul etmediği farklı cinsel yönelimler ise; ötekinin ötekisi durumunda yer alarak, çalışma yaşamına daha fazla zorluklarla katılabilmekte hatta katılamamaktadırlar.

Tez çalışmasının birinci bölümünde, araştırma konusunu tanıtma amacıyla; araştırmanın problemi, araştırmanın amacı ve önemi, kapsam ve sınırlılıkları açıklanmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın çıkış noktası vurgulanarak, elde edilecek sonuçların teori ve uygulama açısından faydaları tartışılmıştır.

Çalışmanın ikici bölümünde, araştırmada incelenen konuya temel oluşturan kavramlar incelenmiştir. Öncelikle cinsiyet tanımları ve farklı cinsel yönelimlere ait tanımlamalar ele alınarak, toplumların bekledikleri rol kalıpları ve bu kalıpların dışına çıkan farklılıklar olarak atfedilen bireylerin davranış ve beklentileri açıklanmıştır. Dünya üzerinde farklı bölgelerde, farklı toplum ve kültürlerdeki toplumsal cinsiyet kalıplarına, farklılıklara karşı olan tutum ve yaptırımlara örnekler

verilmiştir. Çalışma hayatına farklılıkların dâhil olmasının, örgüte ve çalışan bireylere katkısı anlatılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü, araştırmanın yönteminin yer aldığı bölümdür. Bu bölümde, uygulama ile ilgili temel bilgilere, araştırmanın evren ve örneklemine, farklı cinsel yönelime sahip bireylerle gerçekleştirilen görüşmelere, verilerin analizine ve elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

Çalışmanın son kısmında ise; bu bulgular doğrultusunda elde edilen sonuçlar yer almaktadır. Aynı zamanda bu bölümde, uygulamaya yönelik öneriler de sunulmuştur.

BÖLÜM 1

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın problemi, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, varsayım ve sınırlılıkları, araştırmanın yöntemine ilişkin bilgilere yer verilmek istenmektedir.

1.1.PROBLEM

Toplumları çeşitlilik oluşturmaktadır. Toplumlar arasında ve her toplumda kendi içinde farklılıklara sahip bireyler yer almaktadır. Bu farklılıklar, zenginlik kattığı gibi olumsuz etkilere de kaynak oluşturabilmektedir. Bazı toplumlarda bu durum, hoşgörü sınırları içinde olmayan, dışlanma, gruplaşma, ötekileştirme ve değersiz görme gibi tutumlara yol açabilmektedir. Farklı cinsel yönelimlere olan insanlara (ki son dönemlerde literatürde LGBTT adı altında toplanmaktadır.) toplumlar olumsuz tutumlarla yaklaşabilmektedir. Her bireyin kendi tercihlerini, yönelimlerini, yaşama seklini belirleyebilmesi hakkı saklı olurken, bazı toplumların sahip olduğu değer ve kültür kalıpları, insanların bu haklarına anlayışla yaklaşamamaktadır. Toplum içinde oluşan bu sorunlar hem bireyin kendi hayatında hem de toplumsal hayatta daha da büyüyen bir sorunu hazırlamaktadır. LGBTT bireylerin toplum içinde yaşadıkları, özellikle de iş dünyasında cinsel yönelimlerinden kaynakları karşılaştıkları sorunları araştırmak, tespit etmek, bu sorun hakkında bir bakış açısı oluşturabilmek için bu yönde çalışmalar yapılması, konunun öneminin anlaşılabilmesi açısından önem taşıyabilmektedir.

1.2. AMAÇ

Yukarıda saydığımız sorunsala dayalı olarak, iş dünyasındaki cinsiyetçi ayrımcılığın kadın ve erkek ile kısıtlı olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktayız.

Toplumu ve iş örgütlerini yakından etkileyen bu konunun hem alanyazındaki bulgular ve bilgiler ile hem de LGBTT bireyler ile doğrudan görüşülme yoluyla elde edilen verilere dayalı olarak farklı bakış açılarından irdelenmesi çalışmanın temel noktalarından birini oluşturmaktadır.

1.3.ÖNEM

Literatürde bulunan LGBTT bireyler konusunda yapılan çalışmalar, çoğunluklu psikoloji ve sosyoloji alanlarında incelenmiştir. İş dünyası konularında cinsiyete dayalı araştırmalar, erkek ve kadın cinsiyetleri üzerinden yapılmış, diğer yönelimlere gerekli yer verilmediği söylenebilmektedir. Bu çalışma sonrasında ortaya çıkacak sonuçlar, hem alan için yeni bir kaynak oluşturabilecek hem de daha önce bahsi geçen soruna çözümler sunacaktır. Yapılan bu çalışmada, yalnızca sonuçlar değil, çalışma boyunca elde edilen bilgiler, toplumu yeni bir bakış açısı kazandırabilecektir. Böylelikle ulusal ve uluslar arası var olan bir açıklık getirilmesi için katkı sağlayabilecektir.

1.4. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Konu ile ilgili yapılmış tüm çalışmaların incelenmesi; çalışmanın kısıtlı zaman diliminde yapılması, tüm kaynaklara ulaşabilmenin mümkün olmaması nedeniyle

kısıtlı kaynak kullanılmıştır. Konu başlıkları ile farklı alanlardan inceleme yapılmıştır. Görüşülen LGBTT bireyler, bu grup içinden bir örnek grubu temsil etmektedir. Nitel bir araştırma olması sebebiyle, araştırma genellenememektedir.

1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Konuyla ilgili, yerli ve yabancı makaleler, yüksel lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Belirli bir plan oluşturularak yazılmıştır. LGBTT Bireyler ile görüşme yapılmıştır.

BÖLÜM 2

2.1. TANIMLAR

2.1.1. LGBTT ve Cinsiyet Tanımları

- Cinsiyet: Bireyin biyolojik kimliğini tanımlayarak, XX veya XY

kromozomlarından birine sahip olmasını ifade etmektedir (Kaos GL, 2003: 7).

- İnsan Cinselliği: Biyolojik cinsiyet, cinsel kimlik, cinsel yönelim

ve toplumsal cinsiyet rolü olmak üzere dört bileşenden meydana gelmektedir (Koçyiğit Özyiğit ve Diğerleri, 2017 :316)

- Biyolojik Cinsiyet (Sex) : Erkek ve kadını birbirinden ayıran

cinsellik temelli biyolojik farklılıklardır. Bireylerin taşıdıkları cinsel organa göre sınıflandırma yapılır (Koçyiğit Özyiğit ve Diğerleri, 2017 :315)

- Cinsel Kimlik: Bireyin kendini iç dünyasında hangi cinse ait

hissettiğini belirtir. Bireyin davranışları, cinsel algısı, kimliğin oluşma sürecini başlatır (Donati, 2006-2007: 8). Biyolojik cinsiyet ile hissedilen cinsiyet farklılık göstermediğinde, sağlıklı cinsel kimlik ortaya çıkmaktadır (Beşen, Aslan, 2014: 145). Cinsel kimliğin oluşması doğum ile başlayıp, bireyin hayatı boyunca aile, okul, arkadaşlar, medya, iş deneyimleri ile devam eder (Donati, 2006-2007, s.11).

- Toplumsal Cinsiyet: Bireyin sahip olduğu cinsiyet algısıdır ve

psikolojiyle ilgilidir. Kültürel bir kavram olan toplumsal cinsiyet, toplumdan topluma farklılık göstermektedir (Donati, 2006-2007: 4).

- Cinsiyet Rolü: Bireyin tavır ve tutumlarıyla topluma

yansıttığı/yansıtma ihtiyacı duyduğu hareketlerdir (Kaos GL, 2003: 7).Kategorize edilen cinsel sınıflandırmaya ait üyelerin, toplum tarafından beklenilen davranışlar, yüklenen sorumluluklardır (Donati, 2006-2007: 9).

- Cinsel Yönelim: Bireyin cinsel ilgisini ifade eder (Kaos GL, 2003:

7).

- Cinsiyet Ayrımcılığı; bir cinsiyet grubunun, diğer gruba göre aşağı

seviyede konumlandırılmasıdır (Kaos GL, 2011: 45). Aile, okul öncesi eğitim, medya, cinsiyete dayalı ayrımcılığa etki etmektedir (Donati, 2006-2007: 12).

- Eşcinsellik: Eşcinsel ya da homoseksüel olarak kullanılan bu

kavram, bireyin hemcinsine yönelim içinde bulunduğunu ifade eder. Kadın ve erkek cinslerinin her ikisi için de kullanılmaktadır (Kaos GL,2011: 7) Bu kavram, 19.yy'ın sonlarında ortaya çıkmıştır (Kaos GL, 2003: 7).

- Gay: Erkek homoseksüelleri tanımlayan kavram
- Lezbiyen: Kadın homoseksüelleri tanımlayan kavram (Kaos GL,

2003: 8).

- Travestilik: Diğer cinsin dış görüntüsüne sahip olma isteğidir.

Kalıcı bir değişiklik olmayıp, değişim yalnızca görünüştedir, biyolojik değişim girişimi olmamaktadır.

- Transeksüel: Erkek birey, kalıcı olarak toplumsal cinsiyet rolünü

değiştirdiğinde, bu kavram ile ifade edilmektedir (Kaos GL, 2003: 11).

2.1.2. Cinsiyet & Toplumsal Cinsiyet

Kadın ve erkek nerede yaşarsa yaşasın, toplum tarafından yüklenen davranış kalıpları, kültürlerarası farklılıklar gösterebilir. Bazı görüşlerde göre kadın ve erkek cinsiyetinin davranışlarının doğuştan gelen cinsiyet kavramının özelliklerinin sabit olduğu savunulmaktadır (Orhan, 2014: 1).

Kadın ve erkek davranışlarının ortaya çıkmasında, bu davranışların cinsiyete göre değişiklik göstermesinde ruhsal nedenler belirleyici olmaktadır (Ersoy, 2009: 212).

Cinsiyet çalışmalarında kullanılan farklı kavramlar ve bu kavramlara yüklenen farklı anlamlar bulunmaktadır. Batıda yapılan çalışmalar ile yerel çalışmalar incelendiğinde, kavramlara yaklaşımın farklılığı anlaşılmaktadır. Batıda yapılan çalışmalarda bireyin doğuştan gelen, biyolojik cinsiyeti "sex" ile tanımlanırken; toplumdaki rolünde ve sosyo-kültürel alandaki cinsiyet tanımı "gender" olarak tanımlanmaktadır. Türkçe kaynaklarda ise; biyolojik kimlik "cinsiyet", toplumsal kimlik ise "cins" kavramlarıyla tanımlanmaktadır (Ersoy, 2009: 210).

Bireylerin toplumsal ve biyolojik olarak tanımlanmış iki farklı cinsiyet özelliği bulunmaktadır. Bir cinsel gelişim bozukluğu olan Hermofroditizm görülmesi dışında, bireyler doğuştan kadın ve erkek olmak üzere iki farklı cinsiyete sahiptirler. Doğuştan gelen bu biyolojik cinsiyete, bireyin içinde bulunduğu toplumun özelliklerine göre bir cinsiyet rolü yüklenerek, toplumsal cinsiyet oluşturulmaktadır (Zara ve Burçak, 2013: 1). Oluşturulan bu cinsiyete her toplum kendi değerlerine göre farklı roller yüklemektedir. Cinsiyetin ait olduğu kategoride, bireyin sahip olduğu haklar ve beklenilen davranış biçimleri yer almaktadır. Yüklenen toplumsal cinsiyet rolü, toplumlar arasında ve aynı toplumdaki farklı bölümlerde farklılık göstermektedir. Cinsiyet eşitsizliği, farklı olan bu toplumların ortak olan özelliğidir (Günay, Bener, 2011: 158-159).

Cinsiyet kimliği doğuştan gelmekte ve bireyin ait olduğu toplumun yüklediği rollerle toplumsal cinsiyet oluşmaktadır. Birey, iki yaşına geldiğinde cinsiyet algısı

başlamaktadır. Kişilerin dış görünüşleri, rolleri bu ayrımı belirler ve kadın ya da erkek kategorisine ayrılırlar. Çocuk da bu kategorilerin birinde yer aldığı algısına sahip olmaktadır. Anne ve babanın farklı cinsiyetlerde olduğunu iki yaşına geldiğinde algılamaya başlar. Bu algılamadan sonraki süreçte çocuk, cinsiyetlere yüklenen rolleri, ayrımları, beklentileri algılamaya başlamaktadır (Vatandaş, 2007: 31-32).

Toplumsal Cinsiyet, bireyin duygularını, davranışlarını kapsar. Toplumun cinsiyet rolü beklentilerine uygun davranış kalıpları bulunmaktır. Bu beklenti ve biyolojik cinsiyet, birbirleri ile uyumsuz ise, cinsiyete uygunsuzluk olarak ifade edilmektedir.

Toplumsal cinsiyet, bireyi erkek, kadın ya da nötr olarak sınıflandırırken, biyolojik cinsiyet yalnızca kadın ve erkek olarak sınıflandırmaktadır (www.apa.org/pi/lgbt/resources/sexuality-definition.pdf erişim tarihi: 01.03.2017 20:27: 2).

Toplumsal Cinsiyet, biyolojik özelliklere verilmiş kültürel roller ve beklentilerdir ve cinsiyetler arası sosyal bir ayrım kullanılır. Bireyler, 18 aylıktan itibaren; toplumsal cinsiyet rollerini kavramaya başlamaktadırlar. Çocuklar da bu kavramaya, oyuncaklar, oyunlar ve verilen bilgiler ile ulaşmaktadırlar.

Kadın ve erkek olmanın mental ve biyolojik durumları karşısında sosyo kültürel süreçlerde barındırdığı anlamlar, kadın ve erkek olmanın sorumluluklarına karşı paralel yüzdelerde eşdeğerdir. Tüm bu süreçler toplumsal cinsiyet tamlamasını açıklar (Dökmen, 2014: 11).

Cinsiyet özgürlüğü; bireyin, biyolojik cinsiyeti ile toplumsal cinsiyetinin uyuşmazlığındaki problemin oluşup oluşmadığı ile ilgilidir ((www.apa.org/pi/lgbt/resources/sexuality-definition.pdf erişim tarihi: 01.03.2017 20:27: 2)

Cinsiyet kimliği, bireyin kendini tanımladığı cinsiyetidir. Bireyin hissettiği cinsiyeti olması nedeniyle, dışarıdan fark edilmeyebilir. Onaylanmış cinsel kimlik, bireyin sosyal ve tıbbi olarak belirlenmiş cinsel kimliğidir. Transeksüelbirey, kadın ve erkek ya da transeksüel kimliğe sahiptir. Bireyin toplumsal ve biyolojik cinsiyeti

uyumsuzluk gösterdiğinde, transeksüel olarak tanımlanmaktadır(www.apa.org/pi/lgbt/resources/sexuality-definition.pdf erişim tarihi: 01.03.2017 20:27: 4).

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları ifade edilirken, birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmüştür. Fakat birbirlerinden farklı terimlerdir. Cinsiyet, biyolojik özellikleri ifade etmektedir. Bireyin biyolojik cinsiyeti, kadın ve erkek olarak sınıflandırılır. Fakat, toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, toplum tarafından oluşturulan cinsiyet düşüncelerinin bireylere uygulanmasını ifade etmektedir (Reeves, Sally, 2000: 3).

Kadın ve erkek davranışları ayrımı genel anlamda cinsiyet kültürüne bağlı etkileşimden kaynaklı olsa da bu dayatmadan uzak oluşan davranışlar yine aynı kalıpta bulunan normlara ve önyargılara paralel olarak biçimlenir (Humphrey ve Diğerleri, 1963: 333). Niteliksel olarak cinsiyet içine doğduğu coğrafyanın gelişim, eğitiminden doğrudan etkilenen ve etkileyen 'cinsiyet kültürü' kavramına dayalı bir ifadedir. Bir sosyal ortamda birey dünyaya gelir gelmez bu kültür içine doğduğu için kız bebekse hazırlanan pembe elbiseleri giyer ve erkekse mavi giyebilecektir.İlerleyen dönemlerde de kızların bebeklerle, erkeklerin de arabalarla oynayarak büyümesi normal olarak karşılanmaktadır .Süreç içerisinde belirginleşen ve iyice birbirinden ayrılan özelliklerle bu iki cinsiyet, toplumdaki en temel kavramların karşılığını bir anlam olarak taşır (Ersoy, 2009: 215).

Kadın ve erkeğin günlük yaşamdaki tüm görev ve sorumlulukları paylaşması, her iki cinsin kendine uygun olan işi özenle seçmesinden kaynaklı değil, toplum koşullarının doğurduğu sonuçlara uygun davranmalarından kaynaklı ortaya çıkmaktadır. Ancak kadın ve erkek dayatmalarının sosyo-kültürelçerçevede yapılan görevlerin paylaşımı, tamamen hakkaniyetli doğrultuda oluşmamış olup, kadına düşen ve erkeğe düşen görevler diye sınıflara ayrılması tamamen adaletsizlik olarak algılanmaktadır (Bütün, 2010: 13).

Cinsiyet (sex), bireyin fiziksel özelliklerini tanımlar. Toplumsal cinsiyet (gender), bireyin biyolojik özelliklerinin toplum tarafından ifade ettiği, toplumun yorumladığı cinsiyetidir. Toplumsal cinsiyet, biyolojik özellikler yerine, bireyin yaşadığı

coğrafyanın, kültürün, toplumun yüklediği rollerdir ve bu rollerin tanımlandığı cinsiyet türüdür (Reeves, Sally, 2000: 30).

Toplumsal cinsiyet; bireyin ailesinin, içinde bulunduğu toplumun ve bu topluma ait kültürün yarattığı cinsiyet özelliğidir. Yaratılan bu özelliklerle cinsiyet tanımlanır, roller belirlenir ve sorumluluklar yüklenir, beklentiler oluşur. Biyolojik cinsiyet, doğuştan gelir ve önceden belirlenmiş, sabit cinsiyettir. Kadın ve erkeği birbirinden ayırır. Sonradan oluşturulan toplumsal cinsiyette, roller, zamanla değişebilir (Unesco, 2003: 1).

Ülkemizde genellikle kadının daha anaç ve sıcak yapısı gereğiyle öğretmenlik, hemşirelik gibi meslek gruplarına ve erkeklere ise daha güce dayalı meslek gruplarına yakıştırılması bu algılarla ilişkilidir.Evde ise genelde erkeğin eve ekmek getiren bir konumda oluşu ve kadının ise evine, çocuklarına bakması beklenen algılardan kaynaklı meslek seçimlerini de biçimlendirmektedir (A. Burak Kahraman ve Diğerleri, 2015: 111).

İnsanların yaşayış biçimlerine bağlı bulunmuş oldukları sosyal çevrelerde, 'Kadın ve erkek olarak farklılık gösteren davranışlar nelerdir?', 'Kadın veya erkeğin gösterdikleri davranışlar dışında giyim tarzları, jest ve mimikleri hatta takıntıları, fikirleri de farklılık gösterir mi?' konularında değişik yanıtlarla karşılaşmak mümkündür. Toplumdan topluma değişen bu yanıtlar kadın ve erkeğin davranışlarının giderek kutuplaşmasına bir nevi yol ayrımına itilmesine neden olur.Toplumun kadın ve erkeğe verdiği değerler 'cinsiyet kültürünü' oluşturur.Bu kavram özellikle toplumla alakalı ilişkilileri biçimlendiren ifadelerden meydana gelir.Daha esnek bir pencereden bakmak istersek, toplumun değer yargılarına bağlı kişilere yakıştırdığı roller, yargılar ve bakış açıları, cinsiyet kültürüne bağlı ortaya çıkmıştır. Herhangi bir sosyal çevredeki kadın erkek normları belirtmiş olduğumuz durumlardan kaynaklı sonuçlara bağlı farklılaşmıştır (Ersoy, 2009: 214-215).

Cinsiyet farklılığı, kadın ve erkek cinsini, bireylerin bedenlerinin dış görünüşlerindeki özelliklerle sınıflandırılmasını doğurmaktadır (Çakırlar, Delice, 2012: 2). Cinsiyete dayalı davranışlar, zaman içerisinde bazı kalıpları aşarak meydana gelir. Bu kalıplaşmada aşamalar, çoğu zaman tanımlama, yorumlama ve

benimsemeden ibarettir. Yaşadığımız toplumsal çevrede, içinde bulunduğumuz tüm gruplar bu süreçlerin başarı ile tanımlanmasının olmazsa olmazıdır.Aynı zamanda kadın ve erkek niteliklerinin belirginliği yine doğumla birlikte kazanılmış salt özelliklere uygunluğu bu süreçte ortaya çıkmaktadır (Kahraman ve Diğerleri, 2015: 110).

Kadın erkek davranışlarında koşullandırılmanın aşamaları adalet ve ayrımcı rollerin incelenmesinde gereklidir. Doğada bulunan tüm varlıklar sadece ve sadece onlara ait olan nitelik ve niceliklerle önemli olabilmişlerdir.Kadın ve erkekler aslında kendi içlerinde de çeşitli karakterler barındırır.Bu iki tür temelde hiçbiri birbirine benzemeyen kadın ve erkekten meydana gelirler.Zaten kadın ve erkeğin hayatı adil yaşaması için kendi içlerinde farklılaşıyor olmalarının bir önemi olmadığı algısı oluşmaktadır. Özünde adalet tüm bu farklılaştırmalara, ayrımlaştırmalara yapılan tüm önyargılara rağmen her bireyi aynı terazide tutabilmektir(Hanbay Çakır ve Diğerleri, 2012: 9).

Queer kavramı, kadın ve erkek sınıflandırmasının dışında bir cinsel kategoride yer alan bireylerin içinde bulundukları toplumun dayattığı cinsiyet rollerinin sınıflarının dışına çıkma hakkını savunan bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Kurama göre, biyolojik sınıflandırmaya bağlı kalmak, diğer cinsel seçeneklerin varlığının bir problem olarak algılanması, kavramın varoluş temelini oluşturmaktadır. Heteroseksüelite, toplum tarafından kabul görmeli, toplumun kalıplaşmış yargıları kırılmalıdır (Çakırlar, Delice, 2012: 73).

2.1.2.1. Doğal Olarak Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet, doğuştan gelmektedir. Bireyler, içine doğdukları, üyesi oldukları toplumun cinsiyet algısını görünmez şekilde benimseyip norm kabul etmektedirler. Verilen roller, bireyler tarafından olağan olarak kabul görmektedir (Demirbilek, 2007: 13).

2.1.2.2. Yetiştirilmenin Bir Sonucu Olarak Toplumsal Cinsiyet

Kız çocukları ve erkek çocukları, doğuştan aynı haklara sahip olmalarına rağmen ailelerinde ve toplumda verilen hakları eşit olamamaktadır. Cinsiyete dayalı yapılan ayrımcılık, kadınların, erkeklere göre eşitsizlikle yaklaşıldıkları anlaşılmaktadır. Eşitsizliğin görüldüğü toplumlarda, cinsiyet ayrımcılığını önlemek ve eşit her iki cinsiyeti eşit düzeye getirebilmek için kimi zaman kadınlara pozitif ayrımcılık yapılmaya ihtiyaç duyulduğu da görülmektedir. Birey, doğuştan eşit olsalar da toplumlarda yüklenen roller ve beklentiler, cinsiyete yüklenen roller, içinde bulunulan toplumun yetiştirmesiyle oluşan bir toplumsal cinsiyeti doğurmaktadır (Demirgöz Bal, 2014: 24-25).

2.1.2.3. Toplumsal Bir Kurgu Olarak Toplumsal Cinsiyet

Kadın ve erkek, çalışma yaşamına ortak katılma hakkına sahiptirler. Kadının çalışma yaşamına katılımı ve konumu, erkekle eşit olması beklenmektedir. Kadın ve erkek, doğuştan biyolojik olarak farklılığa sahiptirler. Cinsiyet, biyolojik olarak belirlenmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetle aynı değildir. Toplumların sahip olduğu kültür, din ve ideolojiler, toplumsal cinsiyete eki ederek oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet, bu anlamda cinsel kimliğin toplumsal kurgulanışıdır (Özçatal, 2011: 24). Yalnızca kadın cinsiyeti için değil, erkek içinde biçilmiş roller toplum tarafından verilmektedir. Kadın ve erkek arasında olan farklılığın, toplumsal düzlemde oluşturulmuş hali, toplumsal cinsiyeti ifade etmektedir (Demirbilek, 2007: 13).

2.1.3. Cinsel Kimlik

Gender identy olarak da tanımlanan cinsel kimlik, bireyin cinsiyetle özdeşleşmesidir. Bireyin dış görünüşüyle, tavırlarıyla ve birçok farklı yönlerle hayatında dışa yansıttığı duygudur. 2-3 yaşlarında oluşmaya başlar ve biyolojik, sosyal etmenlerden etkilenerek ergenlik döneminde sabit halini alır (Alkan, 2014: 11).

Bireylerin cinsel yönelimleri, cinsel kimliğin temelini oluşturmaktadır. Bireylerin doğuştan sahip oldukları biyolojik cinsiyet değil, kendilerini adeta bağlı hissettikleri, olduklarını düşündükleri cinsiyet, cinsel kimlikleridir (Beycan Ekitli, Çam, 2017: 180).

2.1.4. Cinsel Yönelim

İngilizce karşılığında Sexual Orientation kavramıyla tanımlanır. Bireyi karşı cinsiyete, hemcinsine, her iki cinse ya da birden fazla cinsiyete karşı duygusal ya da cinsel çekim hissetmeye yönlendiren kalıcı, kişisel bir niteliktir (Alkan, 2014: 11).

Cinsel yönelimler toplumdan topluma farklılık göstermekle birlikte, bireylere olan tutumun belirleyici rollerinden biri olmaktadır. Farklı cinsel yönelimlere sahip bireylerin, toplum tarafından dışlandığı görülmektedir. Bu dışlama ve önyargının sonucu olarak oluşan homofobi, LGBTT bireylerin toplumda sorunlar yaşamasına neden olmaktadır (Şah, 2012: 24).

Homofobik tutumlara sahip bireyler, hoşgörülü tutum sergileyen bireylerle karşılaştırıldığında ortaya çıkan sonuca göre; homofobik bireylerin çoğunlukla erkek olduğu, farklı cinsel yönelimi olan bireylerle ilişkileri-iletişimleri olmadığı, eğitim seviyelerinin yüksek olmadığı, ırkçı ve cinsiyetçi yaklaşımlar sergilediği görülmüştür (Şah, 2012: 28).

Toplumsal cinsiyet kavramında kadın ve erkeğe karşı düşünülmüş, paylaştırılmış ne olursa olsun adil olunması esastır (Üner, 2008: 8). Toplumsal cinsiyet farkı denildiğinde öncelikle kadınların pasif cinsiyet olarak uğradıkları psikolojik dayatmaları içerir (Bora, 2012: 3).Evrensel anlamda incelendiğinde bireylerin ne yönde olursa olsun bir yol ayrımına itilmesi doğru görülmemektedir. Özellikle kadınlara yönelik dar ve sığ bakış açıları, kadınların ne hissetttiği konusunda en ufak fikri olmayan insanların düşünceleri nedeniyle geçmişten günümüze tüm kadınların hakkını haksız yere ihlal etmiş kalıpları barındırmaktadır (Üner, 2008: 8).

Birey, toplumsal cinsiyet sınırlarının dışına çıkarak bağımsız şekilde, cinsel istekleri doğrultusunda olmak istedikleri kimliklere yönelir. Cinsel yönelimi ortaya

çıkan birey, toplumsal cinsiyet kalıbına girmek için kendini zorlamayıp, kendi cinsel isteklerine göre yönelimde bulunmaktadır (Koçyiğit Özyiğit ve Diğerleri, 2017: 316).

2.1.4.1. Heteroseksüellik

Toplumlarda çoğunlukla heteroseksüelliğe rastlanılmaktadır. Geçmiş yıllar incelendiğinde, yapılan evlilikler, her toplumda heteroseksüel taraflarca yapılmıştır. Toplumun azınlığını oluşturan, heteroseksüel olmayan bir kesim de mevcuttur. Cinsel beğeni ve eğilime göre farklı gruplar ortaya konulmaktadır. Bunlar; lezbiyen, gey, biseksüel, travesti, transseksüeldir (Giddens, 2008: 484). Bunun yanı sıra yalnızca kendi cinsinden olmayana ilgili olanlara heteroseksüel ifadesi kullanılmaktadır (Alkan, 2014: 2).

Heteroseksüellik dışı bir yönelime sahip olmak, toplumların birçoğunda olumsuz algılanmaktadır. Bu bireyler toplum tarafından dışlanmakta, öteki olarak görülmektedir. Negatif ayrımcılığa maruz kalan bireylerin olması, toplumsal bir sorunun var olduğunu anlatmaktadır. Negatif ayrımcılık, tüm toplumlar için geçerli değildir. Heteroseksüelliğin dışındaki cinsel yönelimlerin anlayış ile karşılandığı toplumlar da vardır. Ayrımcılığın oluşturulduğu toplumlarda ise bir homofobi oluşmaktadır. Cinsel yönelimlerin heteroseksüellik dışı olduğu toplumlarda, yönelimi farklı olan, örneğin transseksüel, gey, lezbiyen gibi, bir dışlama söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla bu bireyler, negatif tutumlara maruz kalmaktadırlar. Bu tutumlara bireyin ailesi de dâhil olabilmekte, aile içi mağduriyet yaşayabilmektedirler (Şah, 2012: 24).

2.1.4.2. Homoseksüellik

Bireyin cinsel yönelimi, hemcinsine yöneliktir. Kadının kadına yönelimi için lezbiyen, erkeğin erkeğe yönelimi için gey kelimeleri kullanılmaktadır (Giddens, 2008: 484).

Homoseksüel yönelimli birey, bu yönelimini ilk fark ettiğinde, reddetmektedir. Ardından korku ve içine kapanıklık oluşmaktadır. Toplum tarafından dışlanma korkusu, yönelimini gizli tutma davranışına yöneltmektedir. Toplumdan saklı tutan

birey, yaşayacağı olumsuzluklardan kurtulduğunu düşünerek rahatlamaktadır. Fakat bu geçici bir rahatlamadır. Çünkü birey, yönelimini bastıramamaktadır. Yönelimini dışarı yansıtıp reddedilen birey, anksiyete ve engellenmişlik duygusunu yaşamaktadır. Bunun sonucunda da bireyin yaşam doyumunda olumsuzluklar oluşmaktadır (Alkan, 2014: 2).

2.1.4.3. Biseksüellik

Bireyin, cinsel yöneliminin hem kendi cinsine hem de karşı cinse yönelik olmasını ifade etmektedir (Yüksel, 2013: 2). Kendi cinsine ve karşı cinse ilgi duyan bireyler, biseksüel olarak adlandırılmaktadır (Beycan Ekitli, Çam, 2017: 76).

2.1.4.4. Transseksüellik ve Travestilik

Transseksüellik ve travestilik, birbirlerine benzerlik gösterse de temelinde farklı kavram ve grupları ifade eder.

Transseksüel birey, karşı cinsten olduğuna inanmaktadır. Karşı cinsin kıyafetlerini giyerek, değişmeyen inançlarını dışa vururlar. Cinsiyet değiştirme operasyonu ile cinsiyet özelliklerini değiştirirler ve ardından hormon tedavisi görürler.

Travestilerde ise; bireyde karşı cinsle bir özdeşleşme bulunmamaktadır. Birey, karşı cinsin kıyafetlerini, cinsel haz amacıyla giyer (Alkan, 2014: 13).

3. TOPLUMSAL CİNSİYETİN OLUŞUMU

İnsan, doğuştan dünyaya geldiği iki temel cinsiyete, içinde bulundukları toplumun yargılarına göre biyolojik cinsiyetine eklemeler yapar. Böylelikle “kadınlık” ve “erkeklik” ortaya çıkar. Buna ek olarak aile, medya, ordu, devlet, din gibi kurumların etkileriyle toplumsal cinsiyetleri şekillenmeye devam eder. Ortaya çıkan bu sonuçlar toplum içinde kabul görürken, bu sonuçların dışında kalan cinsel azınlıklar ise toplumda kabul görmekte zorlanmaktadırlar (Alkan, 2014: 1).

Her toplumun kendi içinde ve toplumlar arasında yaşanılan köklü gelişmeler, ilerlemeler, var olan toplumsal cinsiyet rollerinin etkisini zayıflatamamıştır. Nedeni, Türkiye örneği ile ele alındığında; ailelerin, çocuklarını yetiştirirken cinsiyet ayrımı yapmaları ve toplumsal rollere göre bireylerin yetiştirilmeleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Vatandaş, 2007: 39).

Sosyo-kültürelçevrelerde kadın erkek davranışlarının özümsenmesinin miladı içine doğduğu bireylerdir. Bireyler doğum sonrası gelişim dönemlerinde kadın erkek davranışlarının bir nevi temel eğitimini alırlar. Bireyler kişisel bakış açılarını anne ve babalarının genel ilişkilerini yorumlayarak, gerek kendileri için bir basamak oluşmasına gerek bilinçaltı uzantılarının bir yapbozu tamamlar gibi parçalarını adım adım doğru yere koymayı öğrenirler (Erdoğan, Civelek, 2012: 10).

Yaşadığımız kültürel çevre dinamikleri açısından kadın ve erkek davranışları geçmiş değere bağlı dikilmiş gömlekleri üzerlerine giymelerinden ibarettir. Geçmiş değerler genel anlamda kadınlara doğurganlığa bağlı anaçlık vazifesini layık görür ve yine buna bağlı olarak da genelde iş hayatında daha az yer verilmesi sonucu ortaya çıkar; erkek ise eve ekmek getiren daha çok ev dışında iş hayatında aktif olarak bulunan, evde yemeği önüne gelen ve evle alakalı hiçbir işte bulunmayan kutuplaştırılmış bir tablo çizilmiştir.Kültürel düşüncelere bağlı kalıplaşmış roller kadının anaç yanını yemek pişiren,çamaşıryıkayan,temizlik yapan anlamlarını doğururken, erkek için ise karar veren,söz sahibi,yöneten algısı oluşturulmuştur.Kadın erkek ilişkilerine adalet penceresinden bakıldığında, kadın ve erkek sosyal yaşantıda,okulda,evde,işyerinde,siyasal alanda aynı kefeye konulmuş, kültürel algıda bulunan tüm ayrımcılıklar tek seferde ortadan kaldırılmıştır (Esen ve Diğerleri, 2018: 147).

Belirli rol kalıplarının, bireylere çocuk yaşlarda empoze edilmesi sonucunda, cinsiyet kişiliklerinin oluştuğu, feminist psikanalist Nancy Chodorow tarafından ortaya koyulmuştur. Ebeveynler, bu tutumları ile farkında olmadan bireylere cinsiyet sınırları oluşturmuş olmaktadırlar (Zara, Özdemir, 2013: 1-2).

Kadın ve erkek olmanın mental ve biyolojik durumları karşısında sosyo kültürel süreçlerde barındırdığı anlamlar, kadın ve erkek olmanın sorumluluklarına karşı

paralel yüzdelerde eşdeğerdir(Dökmen, 2014:11). Tüm bu süreçler toplumsal cinsiyet tamlamasını açıklar (Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2013: 3).

Kadın ve erkek cinsleri içerik olarak temelde barındırdıkları içgüdüsel direktifler, içinde bulunduğumuz toplumsal çevrede yaşatılan algı yönetimini sorumlu tutan ihtiyatları içerir. Tüm bu içeriklerde durağan ve oldurulmuş temellere dayatılamayıp, süreç içerisinde belirli aşamalardan geçerek bir devinim yaşamaktadırlar (Bütün, 2010: 12).

Toplumsal geçmiş değerler cinsiyetler üzerinde oldukça etkin olmuştur. Kadınlık ve erkeklik kavramlarının oluşumunda belirli normlara bağlı ön koşullar yaratılmış ve bireylere bir seçenek bile sunulmadan içine doğduğu topluma mutlak olarak kabul görülmesi beklenen yegane kurallar olarak benimsetilmiştir.Kadına, erkek işi olarak görünen işleri yaptığında "elinin hamuruyla erkek işine karışma" diye ayıp karşılanırken diğer bir taraftan içten içe gurur kaynağı olarak görülmüştür. Erkek, herhangi bir kadın işi yaptığında ise 'kadın gibi' tabirinde bulunulmuş, gurur duyulmak bir yana aşağılanmaya varıncaya uzanan kabul edilemez bakış açılarıyla dışlanabilmektedir (Ökten, 2009: 303).

Sosyal bir düzende yaşayan insanlar toplumsal cinsiyet kavramı içerisinde kadın doğdu diye kadın ve erkek doğdu diye erkek olmanın dayatması bu sürecin bir parçası durumunda bulunmayabilir (Altınöz ve Diğerleri, 2018: 58). Kadın ve erkek davranışlarının özü, yaşanılan toplumun koşullarına ve düşünce yapısına göre farklılık gösterir. Bu süreçler yaşanılan coğrafyaya göre de belirli ayrımları içinde barından çeşitli süreçlerden meydana gelmektedir (Erdoğan, Civelek, 2012: 19).

Cinsiyet; insanların biyolojisi, fiziksel özellikleri ile ilgilidir ((Koçyiğit Özyiğit ve Diğerleri, 2017: 316). Her toplum kendi kültürel olgularına göre yeniden şekillendirerek toplumsal cinsiyeti oluştururlar (Günay, Bener, 2011: 158). Toplum tarafında roller, sorumluluklar yüklenip, verilen role uygun davranış beklentisi oluşmaktadır (Koçyiğit Özyiğit ve Diğerleri, 2017: 316).

Bunlar, her toplumda ve aynı toplum içinde farklı bölgelerde çeşitlenmektedir (Günay, Bener, 2011: 158).

Moir ve Jessel, 2002 yılında yayınlanan bir çalışmalarında, insan beyninin, cinsiyetlere göre farklılaştığını öne sürmektedirler. Çalışmaya göre, insan beyni, cinsiyete göre davranışları, algıları değiştirmekte, cinsiyetler arasında algı farklılığının açıklamasını oluşturmaktadır (Kıcır ve Diğerleri, 2014: 19).

İki yıl sonrasında Paglia'nın yayınlanan bir çalışmasında, toplumun etkisini kabul etmekle birlikte, cinsiyet rollerinin oluşumundaki temel etkenin, insanın doğanın bir parçası olması sebebiyle, bu doğallığının etkisi altında oluştuğunu belirtmiştir (Ersoy, 2009: 212).

Mead'e göre, rollerin davranış biçimleri, içinde bulundukları toplumun aynasıdır. Benlik, doğuştan gelmemekte, toplum ile iletişim kurdukça oluşmaktadır (Sankır, 2010: 6).

Toplumsal cinsiyet, toplumun kadına erkeğe verdiği yerlere bağlı olarak kadından ve erkekten ne beklenirse zamanla onun olması istenir (Üner, 2008: 6). Kadın ve erkek arasındaki ayrımlar sadece görüntüsel olarak kalmaz. Bir takım mental ayrımların yanı sıra ait olunan topluma bağlı bireylerden beklenen kadın ve erkek davranışları da farklılık gösterir. Bu değişen davranışlar, doğumla birlikte kişinin sadece yetiştiği toplumda zaman içerisinde özümsediği kazanılmış ve kalıplaşmış ayrımlar da değildir. Davranışlardaki değişiklikler, kişinin kadın veya erkek oluşuna bağlı temelinde yol ayrımı yaşamış olsa da aynı zamanda yaşanılan toplumun kişilere vasfettiği görev ve normlar da yaşayışları etkiler.Yani toplumda kadın veya erkeğin yaptığı öğrenilmiş davranışlar, toplumda kadın ve erkekten kabul görülmek için beklenen davranışlardan ibarettir (Ersoy, 2009: 213).

Kadın ve erkek cinsleri içerik olarak temelde barındırdıkları içgüdüsel direktifler,içinde bulunduğumuz toplumsal çevrede yaşatılan algı yönetimini sorumlu tutan ihtiyatları içermektedir.Tüm bu içeriklerde durağan ve oldurulmuş temellere dayatılamayıp, süreç içerisinde belirli aşamalardan geçerek bir devinim yaşamaktadırlar (Bütün, 2010: 12).

Yaşadığımız çağın hızla değişen koşulları, dinamik nüfusun mesleklere göre dağılımında tekdüze kalıpların yıkılmasının gün geçtikçe artmasına bağlıdır. Söz

konusu hiçbir işkolu tek bir cinsiyete özgü olmadığı gibi bu durumun iyileşmede bulunuyor oluşu, eskiden beri süre gelen sosyo-kültürel anlayışların tamamen yok edildiği potansiyelini arttırmamaktadır (Kahraman ve Diğerleri, 2015: 111).

4. İLK TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI

Uzun yıllar önce yapılan cinsellik çalışmalarında, cinsellik; heteroseksüellik, tek eşlilik ve evlilik olarak tanımlanmaktaydı. Ancak ilerleyen zamanlarda çok çeşitli cinsel yönelimler ve davranış biçimleri ele alınarak tanımlanmaya başlanılmıştır (Giddens, 2008: 484).

İnsanın cinsel dünyasını anlayabilmek için hayvanlar üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bir çalışmada, çok eşlilik araştırılmıştır. Erkeklerin dişilere göre çok eşliliğe daha yatkın olduğu iddiası ortaya atılmış, hayvan cinsel davranışlarında yürütülen çalışmayla da desteklenmiştir. Karşıt görüşün destekleyicileri ise; insan cinsel kimliğinin oluşumunun, hayvandan farklı olduğunu önce sürmüşlerdir. Karşıt görüşe göre, insan cinsel kimliği yalnızca doğuştan gelen hormonlarla oluşmaz. Hayvanların aksine çevreden etkilenerek bir cinsel kimlik oluşur. Ayrıca insanın çocukluk süreci, hayvanın çocukluk sürecinden daha uzun olması nedeniyle, insan daha çok öğrenim elde edebilmekte, daha çok etkiye maruz kalabilmektedir (Giddens, 2008: 483-484).

1930'lu yıllarda, biyolojik cinsiyet ile cinsiyet rollerinin aynı olmadıklarını belirterek, Nellie Oudshoom tarafından toplumsal cinsiyet kavramı ortaya koyulmaktadır. 1950'li yıllarda ise; toplumsal cinsiyet kavramı, psikolojinin alanına girmiştir. Kişilik patolojilerinin tedavisi için ilk kez bu yıllarda kullanılmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyet algısı şeklinde tanımlanmıştır.

Cinsiyete yüklenen roller ile oluşturulan ayrım, cinsiyet eşitsizliği algısı toplumlar tarafından kabul görünce 1970'li yıllarda feminist hareketlerin odağı haline gelmiştir. Doğuştan gelen biyolojik özelliklerin bireyler arasında eşitsizlik sağlayabileceği

algısına karşı çıkılmış ve toplumsal cinsiyet kavramı gelişim göstermiştir (Sayer, 2011: 9).

70'li yılların ikinci yarısında, toplumsal cinsiyet kavramı, sosyal bilimler alanının kapsamına girmiştir. Bu kapsamda cinsiyet, temel ve sosyal yapılandırmacı teori olmak üzere iki farklı türde ele alınmıştır. Temel teorilere göre cinsiyet doğuştan gelir ve değişmez. Sosyal yapılandırmacı teoriye göre ise, cinsiyet farklılıkları zaman içinde değişebilir (Donati, 2006-2007: 10).

Cinsiyet kimliği sınırlanırının yeniden belirlenmesi, geleneksel ve modern yaklaşımlar arasında tartışılan bir konu haline gelmiştir (Donati, 2006-2007: 13).

Cinsiyet eşitsizliğinin kaldırılmasına yönelik çalışmalar, Türkiye'de 1923'te Cumhuriyetin kurulmasına dayanmaktadır. Bu dönemde Türkiye'de cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmaya yönelik devrimler yapılmış, sonraki dönemlerde eşitsizliği sağlayacak bir yol izlenmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu (1924) getirilerek eğitimde yaşanan eşitsizliğin kaldırılması amaçlanmış, Türk Medeni Kanunu (1926) getirilerek kadınlara, erkeklerin sahip olduğu temel haklar verilmiştir. Anayasa ve yasalar yoluyla eşitliğin sağlanmasına yönelik girişimlerde bulunulmuştur (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008: 13).

Cinsiyet eşitsizliği yalnız Türkiye'de değil, diğer toplumlarda da yaşanmıştır. Eşitliğin sağlanmasına yönelik dünya genelinde atılmış bazı adımlar ise şöyledir: Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planı, Çocuk Hakları Sözleşmesi (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008: 15).

Yaşam kalitesinin cinsel yönelime göre farklılık gösterip göstermediği konusunda yapılan bir araştırmaya göre; yaşam doyumu ve kalitesinin cinsel yönelime göre farklılıklar gösterdiği ortaya konulmuştur (Alkan, 2014: 2).

Cinsellik konusu mahrem olarak algılandığı için üzerinde çalışması zor bir alandır. Yapılmış çalışmaların daha çok biyologlar, tıp araştırmacıları, cinsellik bilimciler tarafından yürütüldüğü; sosyologlarınsa yakın zaman öncesine kadar konudan uzak kaldıkları anlaşılmaktadır (Giddens, 2008: 483).

Başka bir araştırmaya göre, lezbiyen, gey, biseksüel ve transseksüel (LGBT) bireyler, strese maruz kalma konusunda sıralardalar. Gey ve lezbiyenler, toplum içinde en çok stres yaşayan gruplar arasındadır. Bunun nedeni; bu grubun toplum içinde, aile, iş hayatı, din normlarına göre dışlanması, bu kurumlardan destek görmemesidir. Buna ek olarak, bu grubun cinsel yönelimini saklı tutma çabası, bireylerin psikolojilerini olumsuz olarak etkilemektedir. Yapılan araştırmalara göre, eşcinsel bireylerde anksiyete, depresyon, madde kullanımı, duygu durum bozuklukları, intihar girişiminde sıklık, yaygın olarak görülmektedir (Alkan, 2014: 3).

Diğer varlıklar gibi insanlar da kadın erkek olmak üzere iki cinsiyetten kabul edilir. Fakat aradaki fark bütünüyle bu kadar basit ve sabit değildir.İlk insanlardan bu yana kadın ve erkek düşünüş biçimi, davranışlar, beklentiler, hayata karşı duruşları, bakışaçıları, kıyafetleri, temel güdüleri noktalarında birbirinden ayrıldıkları felsefesel nitelikte ortaya konulmuştur. Örneğin tüm bu teoremler gereği erkeklerin ve erkeklik duygusunun aktif ve öncül, kadınların ise pasif ve ikincil oluşunu temsil ettiği düşünülmektedir (Yüksel, 1999: 67).

Kadın ve erkek davranışlarının özü, yaşanılan toplumun koşullarına ve düşünce yapısına göre farklılık gösterir. Bu süreçler yaşanılan coğrafyaya göre de belirli ayrımları içinde barından çeşitli süreçlerden meydana gelmektedir (Erdoğan, Civelek, 2012: 19). Toplumsal cinsiyet, toplumun kadın ve erkekten beklediği davranışlara uyulduğunda yaşanılacağı sanılacağı refah duygusudur (Yüksel, 1999: 70).

Yaşadığımız sosyo-kültürel ortamdaki algılar, cinsiyete göre meslek seçiminde doğrudan etkilidir (Kahraman ve Diğerleri, 2015: 115). Yapılan araştırmalara göre sosyo-kültürel ortamda hangi meslek kadına uygun görülmüşse kadınların genelde o mesleği tercih ettiği, hangi mesleğin erkeklere daha uygun olduğu görülmüşse de erkeklerin genelinde o mesleği tercih ettiği görülmüştür (Kahraman ve Diğerleri, 2015: 114).

Kadın ve erkek davranışlarına bağlı durumların tamamına bakıldığında, sürecin oluşmasında kadın erkek arası ayrımcılığın bulunduğu görülmektedir. Sosyo-

kültürelçevrede kadın erkek davranışlarının şekillenmesinde erkek egemen rollerin üstün gelmesi, kadınlarınsa arka planda kalması, aradaki güç savaşına ilişkin süreçleri doğurmaktadır (Hanbay Çakır ve Diğerleri, 2012: 9).

5. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ

Eşitlik kavramı, kişinin davranışlarının, düşüncelerinin, hissettiklerinin, içinde bulundukları sosyal normlara takılmadan gerçekleştirebilmeleridir (Demirgöz Bal, 2014: 16).

Toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda, toplumun yargılarını yönlendiren dış etkenler bulunmaktadır. Bu etkenlerden biri olan medya, erkek cinsiyeti konu olduğunda başarıya, güce; kadın cinsiyeti söz konusu olduğunda ise fiziksel görüntüsüne vurgu yapmaktadır (Pusulacık, 2010: 267). Bir diğer etken olan okulda ise; erkekler girişimci, aktif olarak değerlendirilirken, kadınlar uysal, pasif olarak değerlendirilmektedir (Pusulacık, 2010: 268). Medya organları, okul, aile ve vakit geçirilen yerler, toplumun algısında cinsiyet rollerini kalıplaştırmaktadırlar (Pusulacık, 2010: 269).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde bireylerin eşit haklara ve özgülüklere sahip olarak dünyaya geldikleri belirtilmektedir (Beycan Ekitli, Çam, 2017: 179).

Eşitlik düzeyleri, toplumlara göre farklılık göstermektedir. Ancak hiçbir toplumda tam eşitlik sağlanamamıştır (Atauz: 10,11). Dünya genelinde toplumsal cinsiyet eşitliği, istenilen seviyeye ulaşmamıştır (Kavas Urul, 2016: 3).

Toplumsal cinsiyet eşitliği, ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin tespit edilmesinde belirleyici bir ölçüt olarak kullanılmaktadır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Gelişim Endeksi (GDI), Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Güçlendirme Endeksi (GEM), uluslararası gelişmişlik tespitinde kullanılan ölçütlerdendir (Üner, 2008: 9).

2013 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Kurumu'nca hazırlanan İnsani Gelişme Raporu'na göre, incelenen 147 ülke arasında Türkiye 68inci sırada yer almaktadır (United Nations Development Programme, 2013: 157).

Birleşmiş Milletler tarafından 2014 yılında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi uygulanmıştır. Bu endekste 105 ülke yer almış, Türkiye 71inci sırada yer almaktadır. 2015 yılında ise Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu, Dünya Ekonomi Forumu tarafından hazırlanmış, 145 ülke ele alınmıştır (World Economic Forum, 2015: 9). Bu ülkelerin içinde Türkiye 130uncu olurken (Kavas Urul, 2016: 3), ilk üç sırada İzlanda, Norveç ve Finlandiya; 143üncü sırada Suriye, ardından Pakistan ve sonuncu sırada da Yemen yer almaktadır ((World Economic Forum, 2015, :9).Uygulanan bu endekslerde Türkiye, geçmiş yıllara göre önemli oranda bir gelişme gösterememiştir (Kavas Urul, 2016: 3).

Cinsiyet tercihi nedeniyle yaşanan kargaşa ortamı sadece trans bireyleri ilgilendiren bir konu değildir. Doğduğu gün pembe giydirildiği için kadın, mavi giydirildiği için erkek olmak zorunda kılınan ve giderek ağırlaşan normlar kişisel özgürlüklerin karşısındaki en kalın duvar olmaktadır. Tüm bu duvarlar kadın ve erkek dışındaki tüm insanların sapkın olarak görülmesinden kaynaklı doğruyu bir kalıp olarak görüp topluma yerleştirmeye çalışılmaktadır.Sonuç olarak trans bireyler en basit hak ve özgürlüklerinin bile yerine getiremeyeceği ikinci sınıf insan muamelesi gördükleri bir topluma itilmektedirler.

Farklılaştırma olgusunun var olması ve devam ettirilmesi bir takım protokollere dayalıdır.Bunların başında kişilere yapılan sabotaj gelir.Sadece bedensel anlamda değil, kişilere karşı en ufak bakış,mimik ve sözlü ifade biçimleridir.Kişilerin kendi doğru bildiğini savunma güdüsü sabotaja dönüştüğü an aslında tümüylehiçbir yasada bulunmayan insan hakları ihlaline girdiği belirtilmektedir.Çünkühiçbir toplumda mutlak bir 'doğru' aslında bulunmamaktadır (Bora, 2012: 11).

Bir ideoloji olarak adalet, kişilerin temelinde özümserken, problem yaratmazken, uygularken çok büyük engellere takılıyor oluşu öne sürülmektedir. Dünyaya geldiğimiz andan itibaren kazandığımız tüm temel hakların sonradan savaşı verilmesi, bir düzene sokulması, dikkat çekici olmaktadır. Buna bağlı olarak eşit

şartlarda dünyaya gelmeyen, aynı hisleri taşımayan tüm bireylere karşı tekdüze bir bakış açısı bulundurulması da bu adaletsizliklerin devamı niteliğindedir (Bora, 2010-2011: 10)

Kadın ve erkeğin hayata karşı sorumlulukları paylaşmasında, para kazanmak ve eve ekmek getirmek erkeğin, çocuklarla ilgilenmek, evin temizliğini,yemeğini yapmak kadının yegane temel görevleri olarak tanımlanmaktadır (Yüksel, 1999: 74)

Kadın ve erkek olmanın farklılıklarından doğan tüm değerler insanlığa katılmış birer niceliktir. Her bir bakış açısı, yaşayış, düşünüş ve davranışın birbirinden farklı olması hayatın öğretici yanını güçlendirir besler büyütür (Bora, 2010-2011: 9).

Kadın ve erkeğin günlük yaşamdaki tüm görev ve sorumlulukları paylaşması, her iki cinsin kendine uygun olan işi özenle seçmesinden kaynaklı değil, toplum koşullarının doğurduğu sonuçlara uygun davranmalarından kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak kadın ve erkek dayatmalarının sosyo-kültürelçerçevede yapılan görevlerin paylaşımı, tamamen hakkaniyetli doğrultuda oluşmamış olup, kadına düşen ve erkeğe düşen görevler diye sınıflara ayrılması, eşitsizliğin göstergesi olarak kabul edilmektedir (Bütün, 2010: 13).

Kadın ve erkek davranışlarına bağlı durumların tamamına bakıldığında, sürecin oluşmasında kadın erkek arası ayrımcılığın bulunduğu görülmüştür. Sosyo-kültürelçevrede kadın erkek davranışlarının şekillenmesinde erkek egemen rollerin üstün gelmesi, kadınlarınsa arka planda kalması, aradaki güç savaşına ilişkin süreçleri doğurmakadır (Hanbay Çakır ve Diğerleri, 2012: 9).

Ülkemizde özellikle bazı mesleklerde belirgin olarak cinsiyet ayrımının farkı çok net görülebilmektedir.1954 yılında erkeklerin hemşirelik yapması yasal değilken, bu süreç tam olarak 50 yıl devam etmiş, 2007 de yayımlanan hemşirelik kanununa kadar sürmüştür.2007 yılından sonra hemşireliğe ilişkin cinsiyet durumu ortadan kalkmıştır ve erkeklerde hemşire olabilmektedir (Kahraman ve Diğerleri, 2015: 112).

Ancak tüm değişkenliklere rağmen gerek dünyada gerek ülkemizde erkek hemşirelerin sayısı beklenilen statülere ulaşamamıştır. Bu sonuçların oluşmasında aynı sosyo-kültürel çevredeki insanların iş kollarını kadına, erkeğe vasfettiği

niteliklerle şekillenmesini kabul etmiş olması, kişilerin meslek seçimlerinde cinsiyetlerine göre davranmalarını beklemesi durumu sınırlandırmıştır.Genel anlamda hemşirelik mesleği kadınlara yakıştırılması, hemşire kavramının kadınlara dayanan davranış biçimleri,hizmet edip anne gibi bakma durumuna yakın görülmüş, yani kadınların varoluşundan gelen temel davranış koşulları ile hemşirelik mesleği gereği oluşan iş yükü paralellik gösterdiği için doğrudan nitelendirmeler yapılmıştır (Kahraman ve Diğerleri, 2015: 112-113).

Günümüze yansıyan eşdeğer tüm araştırmalarda sosyo-kültürel kadın erkek davranışlarına ilişkin adalet terazisi kadınlar içerisinde tartışılmaya açık olmakla birlikte son derece baskın ve yaygın olabilmekte, bunun yanısıra da erkekler içerisinde de durum yeterli uygunluk seviyesinde gözlemlenebilmektedir (Esen ve Diğerleri, 2018: 148).

Sosyo-kültürelçevreler, kadın erkek davranışlarının temelinde ortaya çıkan ayrımların tamamen fiziksel biçimlerin dışında, sosyal kadın erkek rollerini yasıtan farklılaştıran iş kolları üzerinden ayrıştıran biçimlere ayrılmıştır. Tüm bu etmensel koşullarda kadının karar mekanizmasına bağlı baskınlığı erkeğinkine göre daha düşüktür.Toplumsal hayatta kadın erkeğin işkollarına göre dağılımları bazı değer yargılarını içermektedir.Erkek karar mekanizması olma özelliğini kaybetmeyerek kamuda sektörel olarak bir kitleye ulaşmış,kadın ise daha çok emek yoğun işgücünde eleman olarak nitelendirilmiştir.Tüm bu sektörel ayrımlaşma aslında kadının ev hayatında yapmış olduğu görevleri iş hayatına aynı şekilde taşımış olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Kadın genelde 'yuvayı dişi kuş yapar' felsefesinden hareketle hem daha çok fedakârlık yapıp hem daha çok hakları kısıtlanan, bir nevi buna izin veren konumsal niteliğe sahipken, erkek para kazanıp evini geçindiren tabiri caize 'evin direği' olarak nitelendirilir (Savcı, 1999: 136).

Geçmişten günümüze adalet kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için litertürde dört ana başlık bulunmaktadır.

- Varlıksal adalet
- Fırsat adaleti

- Şartlarda adalet
- Sonuçlarda adalet (Hanbay Çakır ve Diğerleri, 2012: 12).

Ayrımcılık kavramı, doğrudan ve dolaylı olarak farklı şekillere ayrılmaktadır. Bireyin yaş, cinsiyet, dini değerler, doğduğu coğrafya sebep gösterilerek olumsuz tutumlara maruz kalması, doğrudan ayrımcılık olarak nitelendirilmektedir. Bireyleri gruplara ayırarak, geçerli bir neden gösterilemeden eşitlik dışı yaklaşımlarda bulunarak yapılan ayrımcılık çeşidi, bu gruptandır. Dolaylık ayrımcılıkta ise; ayrımcılığın yaşandığı; fakat somut olarak tespit edilemediği ayrımcılık çeşididir (Kaos GL, 2011: 65-66).

Basın yayın organlarında ortaya konulan haberlere göre, LGBTT bireylerin, içinde bulundukları toplumla eşit şartlarda olmadıkları sonucu çıkmaktadır. Cinsel yönelimleri nedeni ile işine son verilen kamu çalışanları, özel sektör personelleri, vaktinden önce emekli olmaları konusunda baskı altında oldukları ifade edilmektedir. Hayatlarını maddi kaynaklı idame edebilmek için çalışmak, eşit şartlarda yaşama konusunda endişeli oldukları belirtilmektedir (Beycan Ekitli, Çam, 2017: 183).

Farklı cinsel yönelimler, toplumlarda ahlakdışı olarak değerlendirilmektedir. Sonuç olarak olarak işlerini kaybetme, cezai yaptırımlarla karşı karşıya kalma durumları söz konusu olmaktadır. Toplumların konu ile ilgili kesin yargıları sebebi ile iş dünyasından dışlanmaktadırlar. İş bulma sorunu yaşayan bireylerin birçoğu, işsiz geçen süreçlerin sonrasında seks işçiliği yapmaya mecbur olmaktadırlar (Kılıçaslan, Akkuş, 2016: 38).

6.FARKLILIKLARIN YÖNETİMİ

Farklılıkların Yönetimi, kavramsal olarak, bir organizasyon bünyesindeki çalışanların farklılıklarını görüp kabul etme ve bu farklılıkları organizasyonun faaliyetlerinde optimum düzeyde yararlanmayı sağlayan, stratejik bir yönetim sürecidir (Fettahlıoğlu, Tatlı, 2015, 121).

Gorman; farklılıkların,organizasyon içinde çeşitliliğin doğal olduğunu ve farklılık yönetiminin kaçınılmaz olduğunu savunmaktadır (Tozkoparan, Vatansever, 2011: 91).

Farklılık Boyutları, maddeler halinde aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir:

Tablo 1. Farklılık Boyutları

Cinsiyet	Din
Fiziksel Görünüm	Dil
Yaş	Sosyo-Ekonomik Düzey
Hobi	Ailevi Konum
Irk/Etnik Köken	Zihinsel Durum
Deneyim	Politik Farklılıklar
Yeterlik	Cinsel Yönelim
Engellilik	Coğrafi Farklılıklar
Eski Hükümlü Olma	Medeni Durum
Siyasi Farklılıklar	Psikolojik Farklılıklar
Kültür	İş Kültürü Farklılıkları
Eğitim	Meslek

Kaynakça: Barutçugil, İsmet, *"Kültürler Arası Farklılıkların Yönetimi*", Kariyer Yayıncılık, 2011: 46

6.1. İç Boyutlar

Cinsiyet, ırk, etnik köken, cinsel yönelim, zihinsel ya da fiziksel yetenekler, ırk gibi özellikler, iç boyut olarak tanımlanmaktadır. Doğuştan gelen veya içinde bulunulan topluma göre zamanla oluşan boyutlardır. Bireyin gelecek yaşamında önemli derecede etkili ve değişmeyen farklılıklardır (Demirel, Özbezek, 2016: 6).

6.1.1. Cinsel Yönelim

Yapılan araştırmalar; cinselliğin, cinselliğe yönelik tutumların, kişilik faktörlerinden bağımsız olmadığını ortaya koymaktadır (Schmitt, uss, 2000: 144).

6.2. Dış Boyutlar

Kültür, milliyet, din, medeni durum, ebeveynlik durumu, iletişim tarzı, eğitim durumu, sosyo-ekonomik statü, anadil, askeri deneyim, siyasi inançlar, coğrafi konum, çalışma tarzı, iş deneyimi, meslek, gelir, örgütsel rol ve seviye gibi özellikler, dış boyutlar olarak tanımlanmaktadır. Birey, zamanla bilinçli ve planlı olarak bu özelliklere sahip olur ve değiştirilmesi, içsel boyutlara göre, daha kolay olan özelliklerdir (Demirel, Özbezek, 2016: 6).

6.2.1 Kültür

Kültür; bir halkın yaşam biçimi, davranış kalıpları ve tutumlarıdır. Bireylerin düşüncelerinde faaliyet gösteren, görünmez bir kontrol mekanizmasıdır. Bireyler, içinde bulundukları toplumun kültürel bileşenlerini içselleştirmek ve bu bileşenlerin çizdiği sınırlar içinde hareket etmektedirler (Nishimura ve Diğerleri, 2009: 784).

Cinsel Yönelim kaynaklı farklılıklar, bu çalışmanın temel olarak ele aldığı bir farklılık boyutu olmaktadır.

İşyerindeki farklılık üzerinde yapılan çalışmalar, farklı çalışan profilleri odaklı stratejilerin uygulanmasına duyulan gerekliliği ortaya koymaktadır. Organizasyonlarda farklılıklar, bir çeşitlilik olarak kabul edilmeli ve bu çeşitli çalışan profillerinin organizasyonun faaliyetleri doğrultusunda optimum düzeyde kullanılması, çalışanlar arasında eşitliğin sağlanması gerekmektedir (De Simone, Pinna, 2016: 1). Bunu sağlayan organizasyonlarda, rekabet gücünün arttığı, beşeri sermayenin optimum düzeyde kullanıldığı (Fettahlıoğlu ve Tatlı, 2015: 123), çalışanların becerilerini ortaya koyabildikleri gözlenmiştir (De Simone, Pinna, 2016: 2). Günümüzde organizayonlarda farklılıklar, artarak devam etmekte, bu durumu sorun olmaktan fırsata çevirebilmek için(Tozkoparan, Vatansever, 2011: 91). İnsan

Kaynakları tarafından Farklılıkların Yönetiminin uygulanması zorunlu hale gelmiştir (De Simone, Pinna, 2016: 1).

Çalışanların cinsel yönelimlerinin analizi yönetimi, organizasyona fayda sağlayacaktır. Bu analizlerden elde edilen bulgularla, yönetim ilkeleri revize edilmelidir. Beşeri sermaye ile faaliyet gösteren organizasyonlarda, cinsel yönelim kaynaklı ayrımcılık, damgalama, eşitsizlik, organizasyon için olumsuz sonuçlar doğuracak durumlar oluşturacaktır (De Simone ve Pinna, 2016: 2-3).

Organizasyon içinde farklılıkların olması, hem fayda hem de zarar getirebilmektedir. Doğru stratejiyle yönetilmeyen farklılıklar, organizasyon içinde kopmalara, karışıklığa yol açabileceği gibi; doğru stratejiyle yönetildiğinde yenilikleri beraberinde getireceği sonucu ortaya çıkmaktadır (Tozkoparan, Vatansever, 2011: 91).

Farklılık yönetimini optimum düzeyde uygulayan organizasyonlarda; maliyetlerin azaldığı, çalışan özelliklerinin çeşitlilik gösterdiği, farklı bakış açıları kazanıldığı ve bu sayede sorunlar karşısında daha güçlü olunduğu, yeniliklere açık olduğu anlaşılmaktadır (Fettahlıoğlu, Tatlı, 2015: 123).

Organizasyon içinde farklılıkların bulunması, beraberinde farklı bakış açılarını da getirmekte ve bu da problemlerin çözülmesine katkı sağlayabilmekte, bu katkı da organizasyonun karında artışı sağlayabilmektedir (De Simone, Pinna, 2016: 3).

Cinsel Yönelimlerin doğurduğu etkilerin, organizasyonlar için hayati önem taşımasına karşın, akademik alanda yeterince ele alınmadığı gözlemlenmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde ise; farklılık kategorizasyonunun yaş, cinsiyet, ırk gibi genel düzeyde yapılan çalışmalar olduğu anlaşılmaktadır. Oysaki iş yerinde farklı cinsel yönelimlere karşı tutumlar, olumsuz davranışlarla oluşmaktadır ve iş yerinde ayrımcılık kaynağı olarak bir tabu olmaya devam etmektedir. LGBTT'lerin cinsel yönelimlerinin işyerinde fark edilmesi ise, LGBTT çalışanlar tarafından kaçınılan bir durumdur ve kendilerini gizlemektedirler (De Simone, Pinna, 2016: 2,3).

Organizasyonlarda ayrımcılık önlemeye yönelik düzenlemelere karşın, LGBT çalışanların kendilerini gizleme nedenleri ise; fiziksel ve psikolojik şiddet, işlerini kaybetme korkusudur (De Simone, Pinna, 2016: 3).

7. FARKLILIK YÖNETİMİNİN FAYDALARI

Avrupa'da yapılan araştırma çalışmalarının sonuçlarına göre, farklılık yönetiminin faydaları bir tablo halinde ortaya konulmaktadır.

Tablo 2. Farklılıkları Etkin Yönetmenin Yararları

Farklı yeteneklerdeki kişileri örgüte çekmek
İşgücü devri ve devamsızlık maliyetini azaltmak
Esneklik ve isteklilik konusunda çalışanlara yardım etmek
Örgütte çalışan bağlılığını, moral ve motivasyonu artırmak
Küreselleşme ve teknolojik değişimin etkisini daha iyi yönetmek
Yaratıcılık ve yeniliği artırmak
Farklı kültürlerin nasıl yönetileceği bilgisini geliştirmek
Mevcut müşterilerin ihtiyaçlarını anlamayı kolaylaştırmak
Yeni müşterilerin ihtiyaçları hakkında bilgi edinmek
Yeni ürünler, hizmetler ve pazarlama stratejilerinin gelişmesine yardım etmek
Dış paydaşlarla örgütün itibar ve imajını geliştirmek
Dezavantajlı gruplar için fırsatlar ve sosyal kaynaşma ortamı yaratmak

Kaynak: Tozkoparan, Güler ve Vatansever, Çiğdem, "Farklılıkların Yönetimi: İnsan Kaynakları Yöneticilerinin Farklılık Algısı Üzerine Bir Ortak Grup Çalışması", *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi,* 2011, s.91,94

Toplam Kalite Yönetimi'nin ihtiyaç duyduğu personelin güçlendirilmesi, farklılıkların yönetiminin gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır (Tozkoparan, Vatansever, 2011: 91,94).

Zaman içinde meydana gelen değişimlere karşı örgütsel bağlılık kavramı, önemli bir faktör haline gelmektedir. Örgüte bağlılık gösterilmesi, işyerleri için ihtiyaç duyduğu insan potansiyelinden optimum düzeyde faydalanabilmesi açısından önemlidir. İşyerlerinin misyon ve vizyonunu gerçekleştirmekte, çalışanların işyerine bağlılık hissetmesinin belirgin etkisi görülmektedir. Bu etkiyi arttırmak için işyerleri, çalışanların bağlılık düzeylerini arttırmayı arzu etmektedirler. Böylelikle olası sorunlarla başa çıkabilmek için çalışanların gönüllü desteğini alabilmekte, varlığını devam ettirebilmektedir (Bozkurt, Yurt, 2013: 126).

7.1. Örgütsel Bağlılık ve Faydaları

Literatürde örgütsel bağlılık üzerine 1950 yıllarından itibaren yapılan çalışmalarda, örgütsel bağlılık, farklı boyutlar üzerinden ele alınmıştır. Son yıllarda ise; bu konuya verilen önemde artış olmaktadır. Farklı disiplinlerin bu konuyu alması, görülen bu artış ve önemin nedenleri arasında sayılmaktadır. Sosyoloji, psikoloji gibi disiplinler, örgütsel bağlılık konusunu kendi alanlarında incelemeye başlamış, ortaya literatürde artış gösteren çalışmalar çıkmıştır. Yapılan çalışmalarda, farklı disiplinler konuya farklı bakış açıları ile yaklaştığı için örgütsel bağlılık konusunda yapılan tanımlamalar, çeşitlilik göstermektedir (Bayram, 2005: 126).

Örgütsel bağlılığı, "çalışanın organizasyona yönelik bağının gücü" olarak tanımlayan Grusky'e paralel olarak, bir organizasyona bağlı olarak çalışan bireyin, yaptığı işi benimsemesi ve psikolojik olarak bağlılık hissetmesi şeklinde tanımlanabilir. Organizasyonların misyon ve vizyonlarını uygulamaya geçirebilmesinde, insan kaynakları yönetimi ve stratejilerinin önemli etkileri bulunmaktadır. Örgütsel bağlılık, çalışanların işyerini benimsemesi, ait hissetmesi ve

bundan doğan güçtür. Bu bağlılıkta çalışan, işyerinin amaç ve hedeflerini bireysel amaç ve hedeflerinden daha yüksekte tutmaktadır (Çetin Gürkan, 2006: 9).

Bağlılığın oluşturduğu davranışlar, Harold Guetzkov'a göre, hedeflere ve eylemlerde devamlılığı sağlayan ve bunlar için gösterilen çabalar bütünüyle ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde yapılan araştırmalarda örgütsel bağlılığın tanımı yapılırken, "örgüsel bağlılık" ve "örgütsel adanmışlık" olarak ifade edilmektedir (Seyhan, 2014: 3).

Örgüte psikolojik olarak bağlılık duyan çalışan; örgütün misyon ve vizyonunu benimser, örgütün çıkarları doğrultusunda fedakarlık gösterir, örgütte olmaktan memnuniyet duyarak, işyeri ile çalışmasının sona ermesinden kaçınır. Rekabet ortamında bu özellikler, organizasyona olumlu etkiler sağlamakta, bağlılığın zayıf olduğu organizasyonlarda ise rekabet gücü azalmaktadır (Tozkoparan, Vatansever, 2011: 123).

Aynı hedefler doğrultusunda bireylerin uğraşlarının düzenli bir sistem içinde yönetilmesi; çalışan, hedef ve teknolojik faktörlerin bir arada bulunduğu sistem; oluşturdu gruba ait kültürü olup yapılan iş ve çalışanlar arasında bulunan bağları gösteren yapı, örgüt kavramı olarak tanımlanmaktadır. Çalışanların; işyerine, belirli misyon ve vizyona ait hisseden duygusal aidiyet , sorumluluklar, görevler, bağlılık olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlılığın ve örgütün bir araya gelmesi sonucu, örgütsel bağlılık kavramı ortaya çıkmaktadır. Çalışanların, örgütün misyon ve vizyonuna değer verip benimsemesi, emek sarf etmesi, örgütte kalıcı olma isteğini belirtmektedir (Bozkurt, Yurt, 2013: 122).

Küçüközkan tarafından 2015 yılında yapılan ***Örgüsel Bağlılık ile Cinsiyet Arasındaki İlişki: Hastanelerde Çalışan Sağlık Personeli Üzerinde Bir Araştırma*** isimli çalışmasında, örgütsel bağlılığın oluşumunda ve bağlılık düzeyinde bireylerin cinsiyeti, yaşı, bireysel özellikleri, çalışma anlayışları, deneyimleri, işe karşı aidiyet ve yeterlilik hissetmeleri, işin önemli görülüp görülmediği gibi konular belirleyici olduğu ortaya konulmaktadır (Küçüközkan, 2015: 17).

İşyerinin faaliyetlerinin başarılı olmasında doğru insan kaynağı potansiyelinin kullanılması önemlidir. Fakat yalnızca doğru insan kaynağının seçilmiş olması yeterli olmamaktadır. Optimum düzeyde verim alabilmek için yalnızca fiziki eylemler değil, çalışan bireylerin duygusal olarak da işyerine karşı ilişki içinde olmaları gerekmektedir (Hoş, Oksay, 2015: 2).

Bozkurt ve Yurt'a göre (2013), örgütsel bağlılık üzerine yapılan tüm tanımlamaların kesiştiği ifade, çalışanların işyerindeki varlığının daimi olması arzu ve çabasıdır (Bozkurt, Yurt, 2013: 123).

Çalışanların, işyerlerindeki çalışma şartları, imkanları, örgüt kültürü ve çalışma arkadaşları ile oluşan iletişimi, işin anlamlılık düzeyi, ücret, çalışanlar için doyumluluğu ve tatmini belirlemektedir. Bireylerin işyerine karşı memnuniyetsizlik hissetmesi, verimliliği ve bağlılığı etkilemektedir. Optimum düzeyde verimlilik ve devamlılığın sağlanması için, örgütler, örgütsel bağlılığa önem vermektedirler (Seyhan, 2014: 16).

Literatürde yapılan çalışmalara göre, iş dünyasında varlığını sürdürebilmek için örgütler, birbirleriyle mücadele içinde olmaktadırlar. Bu mücadele de varlığını koruyabilmek ve hedeflerine ulaşabilmek için uygun insan potansiyelini örgüte dahil etmeleri ve devamlılığın, bağlılığın sağlanması gerekmektedir (Seyhan, 2014: 23).

Yapılan çalışmalarda güven kavramının yönetimsel süreçteki başarıyı etkilediği sonucu ortaya çıkarılmıştır. Örgüt içi problemler, çalışanlar arasındaki problemler, dayanışma, doyumluluk duygusu, çalışanların verimliliği, güven kavramı ile doğrudan etkili olmaktadır (Taşkın, Dilek, 2010: 38).

İş tatmini kavramı, 1920 yıllarında tanımlanmıştır ve sosyal disiplinlerde önemli bir konu haline gelmiştir. İş tatmini üzerinde belirleyici çok sayıda unsurun olması, alan yazında birbirinden farklı açıklamaların, ifadelerin olmasına neden olmaktadır (Alper Ay ve Diğerleri, 2015: 808).

Çalışanların, işyerlerin duydukları bağlılığa etki eden çeşitli etmenler bulunmaktadır. Çalışan bireylerin yaşı, cinsiyeti, aldıkları eğitimin seviyesi, evli olup

olmadıkları, iş hayatında geçirdikleri süreler, kişilerin kendileri ile ilgili bireysel etmenleri oluşturmaktadır (Hoş, Oksay, 2015: 5,6). Bireysel etmenlerin yanı sıra, işyerlerine bağlı olan etmenler ise, işyerinin kültürü, değerleri, ödenen maddi karşılık, işyerinin büyüklük seviyesi, ekip çalışması ve iletişim kurulup kurulamaması da bağlılığı etkileyen örgütsel etmenlerdir (Hoş, Oksay, 2015: 7-8).

Örgütsel bağlılık, çalışanların verimliliğini, devamlılık isteğini arttırması nedeniyle örgütler için de önemli hale gelmektedir. Günümüzde konu ile ilgili çalışmalarda artış gözlenmektedir (Seyhan, 2014: 5). Örgütsel bağlılığa yüklene anlam ve verilen bu önem, çalışan ve işveren için farklı değere sahip olmaktadır. Örgüt ve çalışanlar, birbirinden bağımsız düşünülemeyen, birbirinin bileşenleri olan unsurlardır. Her iki tarafın da kendi çıkarlarını birleştirerek hareket etmeleri, toplamda her iki tarafa da katkı sağlamaktadır. Örgütler, hedeflerini gerçekleştirebilmek için çalışanlara gereksinim duymakta; çalışanlar, hedeflerini gerçekleştirebilmek için örgütlere gereksinim duymaktadır (Seyhan, 2014: 16).

Örgütsel bağlılık, farklı şekillerde gruplandırılarak oluşmaktadır. Çalışanlar tarafından örgütün misyon ve vizyonunu benimseme ve bunlar için çaba sarf etme, bunların olmasına arzu gösterme ve örgütteki devamlılığını istemektir (Doğan, Kılıç, 2007: 39).

Örgüt içerisinde çalışanların birbirleri ile iletişimi hem örgüt açısından hem de çalışan açısından önem arz etmektedir. Çalışanlar arasında kurulan kuvvetli bağlar, bireylerin daha kuvvetli ve sorunlarla başa çıkılabilir hissetmesini sağlamaktadır. Çalışanlar arasında oluşan bu bağlar, örgütsel bağlılığı da doğrudan etkilemektedir (Seyhan, 2014: 22).

Küçüközkan'a göre (2015), Örgütsel bağlılığın oluşumunda ve bağlılık düzeyinde bireylerin cinsiyeti, yaşı, bireysel özellikleri, çalışma anlayışları, deneyimleri, işe karşı aidiyet ve yeterlilik hissetmeleri, işin önemli görülüp görülmediği gibi konular belirleyici olmaktadır (Küçüközkan, 2015: 17).

Yapılan araştırmalarda, yaş faktörünün bağlılıkla doğrudan ilişkili olduğu ortaya koyulmaktadır. Sonuçlara göre çalışan birey, ileri yaş grubunda ise genç yaş grubuna

göre bağlılık düzeyi daha fazla olabilmektedir. Genç yaş grubuna dahil olan bireylerin yeni iş arama arzuları, cesaretleri, eğilimleri, ileri yaş grubuna dahil olan bireylere göre daha yüksek olmaktadır. Bu durum da ileri yaş grubundaki bireylerin örgüte bağlılık düzeylerinin daha fazla olmasında etkilidir. İş değiştirmek istemeyen bireyler, alıştıkları, hakim oldukları işyeri değer ve kurallarını terk etmek istememektedir (Küçüközkan, 2015: 19). Bağlılık hissedilmesi, süreklilik ve verimlilikte olumlu düzeyde etkili olmakta, işe devamlılığı ve varlığı sürdürmeyi sağlamaktadır (Küçüközkan, 2015: 20).

Örgütsel bağlılığa etki eden faktörlerden cinsiyet faktörünün etkisi, bu alanda yapılan araştırmalar sonucu ortaya konulmaktadır. Bu araştırmalara göre kadın cinsiyetinin, erkek cinsiyetine göre daha fazla örgütsel bağlılık düzeyine sahip oldukları tespit edilmektedir (Küçüközkan, 2015: 21).

Çalışanların, başlılık duygusuyla çalışmaları, kendine işyerine ait hissetmeleri ve benimseyerek hareket etmeleri, işyeri hedeflerine görülebilir katkı sağlamaktadır. İşyerleri için örgütsel bağlılık, bu katkı için önemli görülmektedir (Bozkurt, Yurt, 2013: 126-127). Hedefleri gerçekleştirebilmek için bu katkı doğrudan etki etmektedir (Bozkurt, Yurt, 2013: 136).

Örgütsel bağlılık konusunun önemi, iş dünyasında ve akademik alanda artarak devam etmektedir. Çalışanların devamlılık arzusu, işten ayrılma, tatminsizlik, verimlilik, çalışanları ve örgütleri etkilediğinden bağlılık konusu üzerinde durulmaktadır (Çarıkçı, Küçükeşmen, 2017: 746).

7.1.1. Örgütsel Bağlılık Yaklaşımları

Alan yazında yapılan çalışmalarda örgütsel bağlılık Allen Meyer tarafından kategorize edilen hali ile Duygusal Bağlılık, Devamlılık Arzusu ve Normatif (Zorunluluk) bağlılık olarak oluşturulmaktadır (Gürkan, 2006: 20).

Örgütsel bağlılık üzerine yapılan çalışmalarda alan yazında çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlamalara göre örgütsel davranış, tutumsal veya davranışsal bir kökenden oluşmaktadır. Çalışanların, işyerlerine olan bağlılıkları, bu iki faktörden birine temel alarak ortaya çıkmaktadır (Doğan, Kılıç, 2007: 40).

Alan yazında Allen ve Meyer tarafından yapılan bu kategorinin unsurları, birbirinden ayrı olarak değerlendirilmemektedir. Birbiri ile iç içe, birbirini tamamlayan faktörler olarak görülmektedir. Bireylerde bu bağlılık türlerinin tamamı, fakat farklı seviyelerde yer alabilmektedir (Bozkurt, Yurt, 2013: 874).

7.1.1.1.Davranışsal Yaklaşım

Davranış bağlılık modelinde, çalışanlar, dâhil oldukları örgütte uzun yıllar bulunmaları ve bu problemle edilen mücadele ile ilgilenmektedir (Bayram, 2005: 129).

7.1.1.2. Tutumsal Yaklaşım

Bireyin, çalıştığı iş yerinde yaptığı çalışmanın ve örgütün beklentilerinin uyum içinde olması, bu yaklaşımı etkilemektedir. Örgütün hedeflerinin, değerlerinin, bireyin sahip olduğu değer yargıları ve hedefleri ile paralellik göstermesi sonucu oluşan duygusal bir tepkidir. Bir anlamda çalışan bireyin, kendini örgütle bütünlemiş hissetmesi sonucu oluşan bağlılık yaklaşımı ve bu başlılıktan doğan güçtür (Bayram, 2005: 60).

7.1.1.2.1.Duygusal Bağlılık

Örgütlerde bağlılık, kendi içinde çeşitlere ayrılmaktadır. Tutumsal bağlılık ya da diğer adıyla duygusal bağlılık olarak tanımlanan bağlılık çeşidinde, çalışanlar, işyerlerine karşı duygusal ilişki içinde hissetmektedir. Örgütteki varlıklarının sürdürülmesi, zorunlu ihtiyaçlar sebebi ile değil, kendi arzu ve talepleri ile gerçekleşmektedir (Hoş, Oksay, 2015: 3).

Duygusal bağlılık modelinde bireyler, örgüt için tutum ve çabalarını zorunlu hissettikleri için değil, kendi arzularıyla yapmayı talep ettikleri için göstermektedirler. Bireyin, çalışma ortamı, iş arkadaşları, işyeri kültür ve değerleri, hedefleri ile uyumlu ve ait hissetmesi ile bu bağlılık yüksek olarak hissedilmektedir (Taşkın, Dilek, 2010: 39). Duygusal bağlılık düzeyi yüksek olan birey, örgütte olmaktan memnuniyet duymakta, dolayısıyla devamlılığını arzu etmektedir (Doğar, Gürsoy, 2017, 118-119).

Etkili bağlılık olarak da adlandırılan duygusal bağlılık, çalışanların örgüte karşı duygusal pencereden oluşan bağlılığını temel almaktadır (Çetin Gürkan, 2006: 20).

7.1.1.2.2.Devam Bağlılığı

Devamlılık bağlılık modelinde ise, bağlılık türü bir tür zorunlu hissetme halidir. Çalışanlar, işyerlerine aidiyet duygusu ve benimse hissetme, amaç ve hedeflerini kendininkinden yüksekte tutmak yerine kendilerine sundukları farklı sebepleri vardır. Birey aslında farklı bir iş seçeneği olsa, işten ayrılabilecektir. Yeni bir iş bulma, bulunması halinde yeni örgütün kültür ve değerlerini öğrenip alışma süreci, bireyler için görünmez bir engeli teşkil etmektedir. Emeklilik tarihlerinin yakın olması ya da alışılmış bir örgütten ayrılıp farklı bir örgüte dâhil olmanın getirdiği endişe ve iş bulamama korkusu ile bireyler örgütte kalmaya isteklidirler. Bu zorunluluk hisleri ile örgütte kalan bireyler, işyerleri için de sorunlar oluşturabilmektedir. Problem çözmeye yakın olmama, problem çıkarabilme ve örgüte optimum verimin sağlanmasının önüne geçilmesi sonuçları yaşanabilmektedir. Bireyler, örgütü benimsedikleri için değil, örgüte ihtiyacı oldukları için bu örgütte kalmayı arzu etmektedirler (Gürkan, 2006: 21).

Devamlılık bağlılığında, birey, örgütle duygusal ilişkide olmamakta, devamlılığının bitmesi halinde kaybedecekleri unsurları ve şartları düşünerek bağlılığı oluşmaktadır. Ayrılması durumundaki kayıpları, birey için arzu edilmediği için örgütteki bağlılığını sürdürmektedir. Dâhil olacakları farklı bir örgütte aynı şartlara sahip olamama endişesi, bireyi örgütte tutmaktadır (Arslan, Önce, 2014: 574).

7.1.1.2.3. Normatif (Zorunlu) Bağlılık

İşyerine duyulan bağlılığın bir diğer çeşidi de zorunlu bağlılıktır. Alan yazında rasyonel bağlılık, algılanan maliyet olarak da ifade edilmektedir (Hoş, Oksay, 2015: 4). Çalışanlar, işyerlerindeki varlığının devamlılığı konusunda kendilerini zorunlu hissetmektedirler. Çalışan bireyler, işyerlerine karşı kendilerini çeşitli nedenlerle borçlu hissettikleri için işyerindeki devamlılıklarını sürdürmeyi talep etmektedirler. Bu nedenle; işyerinde çalışanın gelişimine katı sağlayan eğitimler, işe alındıkları için borçlu hissetmek gibi nedenlerdir (Hoş, Oksay, 2015: 4).

Normatif bağlılık modelinde bireyler, işyerlerine karşı kendilerini sorumlu hissetmektedirler. Örgüte dâhil olmanın bireye sağladığı katkılar, bireyde sorumluluk duygusunu yaratmaktadır. İşe sahip olmak, imkân verilmiş olması, bireyleri işyerlerine karşı zorunlu olarak bağlamaktadır. Sonuç olarak çalışanlar, kendilerini borçlu hissettikleri için bağlılık duymaktadırlar (Bayram, 2005: 133).

8. LGBTT HAREKETİNDE LİTERATÜR VE TARİHÇE

Cinsiyete yüklenen roller ile oluşturulan ayrım, cinsiyet eşitsizliği algısı toplumlar tarafından kabul görünce 1970'li yıllarda feminist hareketlerin odağı haline gelmiştir. Doğuştan gelen biyolojik özelliklerin bireyler arasında eşitsizlik sağlayabileceği algısına karşı çıkılmış ve toplumsal cinsiyet kavramı gelişim göstermiştir (Sayer, 2011: 9).

Farklılıklar grubunda yer alan LGBTT bireyler, toplum tarafından bilinmeyen, bilinmesine, tanınması yönünde isteksiz olunan bir kesimdir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel bildirgesinde bireylerin eşit hak ve özgürlüklere sahip olarak dünyaya geldikleri belirtilmektedir. Tüm bireylerin eşit olması, LGBTT bireylerin de eşit olma hakkını vermektedir. İçinde yaşadıkları toplumsal grup tarafında yüklenen cinsiyet rollerinin dışına çıkılması, toplum tarafından eşit olarak yaklaşım

gösterilmediği alan yazındaki eserlerde ortak noktayı oluşturmaktadır (Beycan Ekitli, Çam, 2017: 179).

Queer kavramı, kadın ve erkek sınıflandırmasının dışında bir cinsel kategoride yer alan bireylerin içinde bulundukları toplumun dayattığı cinsiyet rollerinin sınıflarının dışına çıkma hakkını savunan bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır (Çakırlar, Delice, 2012: 73).

Queer sözcüğü, tuhaf olarak atfedilen manalar için kullanılan bir kelime olarak oluşmuştur. Eşcinsel erkekler için onur kırıcı şekilde ifade edilmesi ile kullanılmaktadır. 1990'nın ilk yıllarından itibaren LGBTT bireyler tarafından, cinsel kimliklerinin ifadesi için kullanılmaya başlanmıştır ve kullanılmaya devam edilmektedir (Beycan Ekitli, Çam, 2017: 181).

9. KÜLTÜRLERE GÖRE LGBTT TEPKİLERİ & SORUNLARI

Farklı cinsel yönelimlere sahip bireylerin, toplumun geri kalanındaki bireylerin sahip olduğu hak ve özgürlüklerle, davranış ve tutumlarla ötekileştirilmesi, dikkate alınmaması, bu bireylere karşı yapılan ayrımcılığı ortaya koymaktadır (Kaos GL, 2011: 45). LGBTT bireyler, sahip oldukları cinsel kimlikleri sebebi ile bu ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Hak ve eşitliklerin, özgürlüklerin gelişmesi sonucu bazı ülkelerde LGBTT bireylerin de yaşam alanlarında ayrımcılıklarda azalma görüşmüştür. Fakat yine de çoğu ülkede kabul edilemez bir durum olarak karşılanmakta ve yaptırımlarla karşılaşılmaktadır (Yıldız, 2018: 51).

Toplumların değer yargılarının birbirlerinden farklılık göstermesi sonucu, eşcinsel bireylere karşı görüşler de toplumlararası farklılıklar göstermektedir. Eşcinsellik, kimi bölgelerde normal karşılanırken kimi bölgelerde de tepki almaktadır. Uzun

yıllar öncesinden günümüzü de dek bu konudaki yaklaşımlarda farklılıklar da ortaya çıkmaktadır (Yıldız, 2018: 78).

9.1. Türkiye'deki Durum

Dünya genelinde farklı cinsel yönelime sahip bireylerin karşılaştıkları sorunlar tespit edilip ortaya çıkarılması, gündeme taşınması ile ülkemizde de bu gelişmenin yaşanmasında etkili olmaktadır. Bu gelişme ile ortaya konulan sonuçta farklı cinsel yönelim sahip bireylerin günümüzde hala ayrımcılığa, dışlanmaya, ötekileştirmeye, eşitsizliklere maruz kaldıkları görülmektedir (Kılıçaslan, Akkuş, 2016: 29).

Eşcinselliğin bir hastalık, bir suç olarak algılanması, Batıdaki ilk hareketlerle birlikte Türkiye'de de bir bakış açısı oluşmasına sebep olmuştur. Eşcinsellerin, aileleri tarafından; transeksüel seks işçilerinin müşterileri tarafından öldürüldüğü bir ortam oluşmuştur (Çakırlar, Delice, 2012: 57).

Ülkemizde farklı cinsel yönelime sahip kişilere ön yargılı tutum ve davranışlar yaşanmaktadır. Bu bireyler, yönelimleri sebebi ile içinde yaşadıkları toplumsal kesim tarafından baskı ve sosyal yaşantılarında ayrımcılıkla, iş dünyasında ise işten çıkarılmalarla karşılaşmaktadırlar. Söz konusu bu olumsuz yaptırımlar ve tepkiler sebebi ile ülkemizde farklı cinsel yönelime sahip bireylerin çoğunluğunu oluşturan kesiminde cinsel kimliklerini gizleme çabası yaşanmaktadır (Yıldız, 2018: 79).

Pembe Hayat LGBTT Derneği tarafından hazırlanan ve T Cetveli" olarak adlandırılan bildiride, iş dünyasında karşılaşılan sorunlar yer almaktadır. Bildiriye göre, LGBTT kuruluşlarında transseksüellerin iş talepleri reddedilmekte, gerekçe olarak yabancı dil ve bilgisayar kullanımında eksiklik olması gösterilmektedir. LGBTT Hakları Platformu'nda ise çalışanların yalnızca ikisi trans olup, transların gece saatlerinde seks işçisi olarak çalışmaları sebebiyle, kuruluşların faaliyetlerine katılım gösteremedikleri sebebiyle istihdam edilemedikleri belirtilmiştir. Üstelik, LGBTT faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yerlerde, transların girişlerine engel olunduğu belirtilmiş ve trans bireyler kendilerinin yok sayılamayacağını ifade etmişlerdir (Çakırlar, Delice, 2012: 60-61). Transeksüeller, transfobi sebebiyle istihdam edilmemekte, bunun sonucu olarak da seks işçisi olarak çalışmaktadırlar.

Seks işçiliğinin bireylerin tercihleri değil, zorunlu çalışma alanları olduğu anlaşılmaktadır. Travestilere, teşhircilik suçlaması ile ceza uygulanması, transfobinin yaşanması ise başka bir sorundur. Travestiler, "Teşhirci değil, travestiyiz." cümlesini sık sık kullanmakta, teşhircilik suçlamasının getirdiği yaptırımların son bulmasını dile getirmektedirler (Çakırlar, Delice, 2012: 61).

Bireylerin, kendilerine benzemeyen kişilere karşı olumsuz yaklaşımı, toplumsal olarak farklılıklara karşı ayrımcılığa etki etmektedir. Ülkemizde bulunan LGBT kuruluşlarının, Uluslar arası Gey ve Lezbiyen İnsan Hakları Komisyonu ile yürüttüğü ortak çalışmaya göre, ülkemizin nefrete dayalı cinayet işleme eyleminde ulus genelinde ikinci sırada yer aldığı ortaya koyulmuştur (Beycan Ekitli, Çam, 2017: 179-180).

2009 yılında LGBTT İnsan Hakları Platformu tarafından yayınlanan "LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu – 2008"e göre, ülkemizde hemcinslerine, karşı cinse ve hemcinsine cinsel yönelimi olan kadınların ayrımcılıkla karşılaştıkları; fakat bu ayrımcılık karşısında tepkisiz kaldıkları gözlenmektedir. Kadınlar, hem kadın oldukları için hem de farklı cinsel yönelimi oldukları için olumsuz tavır ve tutumlara maruz kalmaktadır. Bu durumun yaratmış olduğu etki sonucu, tepki vermekten kaçındıkları belirtilmektedir (LGBTT Hakları Platformu, 2009: 11).

Türkiye'deki LGBTT bireylerin bir başka sorunu ise, kapalı eşcinselliktir. Düzenlenen LGBTT faaliyetlerinde, medyada açığa çıkarılma korkusuyla şapka ve gözlük gibi kamuflaj sağlayan aksesuarlar kullanılmaktadır. 2010 yılında düzenlenen Eşcinsel Onur Yürüyüşü'nde kapalı eşcinsellere seslenilmiş, aksesuarlarla kimliklerini gizleyebilecekleri mesajı verilmiştir.Basında ise bu faaliyete yer verilmemiştir (Çakırlar, Delice, 2012: 62).

Ülkemizde farklı cinsel yönelime sahip bireylerin yaşayabileceği olası sorunlara karşı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı destekli istihdam politikalarının revize edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Kılıçaslan, Akkuş, 2016: 39).

Eşcinselliğe bir başka yaklaşım da din üzerinden getirilmiştir. Ülkemizde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapılan Dördüncü Din Şurası'nda varılan sonuçlara göre, kişilerin hemcinslerine olan cinsel yönelimlerinin dine aykırı olduğu yönünde açıklamalar yapılmıştır. Hemcinslere olan cinsel yönelimlerin normal kabul edilmediği, İslam dini tarafından sunulan tavrın farklılık göstermeyeceği belirtilmiştir. Bu açıklama, aynı dine mensup bireylerin düşünce ve davranışlarını etkilemesi olağan görülmektedir (Beycan Ekitli, Çam, 2017: 183).

2013 yılında Kaos GL Derneği'nin yayınladığı 2013 Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli İnsan Hakları İzleme Raporu'nda, son bir yıl içinde LGBTT bireylere yönelik olarak 4 nefret cinayeti, 1 tecavüz, 10 nefret saldırısı, 1 linç girişimi, 1 kundaklama ve 1 kaçırılma olayı yaşanmıştır. Basında yer alan rakamların, verilen rakamlardan daha aşağıda olması, Türkiye'de LGBTT bireylere yapılan ayrımcılığın ve baskının önemli bir problem olduğunu göstermektedir. Uluslar arası Af Örgütü tarafından 2011 yılında hazırlanan Ne Bir Hastalık Ne De Bir Suç: Türkiye'de Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Trans Bireyler Eşitlik İstiyor adlı raporda, LGBTT bireylerin maruz kaldığı ayrımcılıklar ortaya konulmaktadır.Rapora göre LGBTT bireyler, polis şiddetine maruz kalmakta, kanunlar önünde ayrımcılığa uğramaktadırlar(Kabacaoğlu, 2015: 6). Aynı rapora göre; Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı, eşcinselliğin tedavi edilmesi gereken bir hastalık olduğunu belirtmiştir (Uluslar Arası Af Örgütü, 2011: 5).

Yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye'de farklı cinsel yönelimlerin, erkeklere oranla kadınlar tarafından daha çok hoşgörü ile karşılandığı ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre, eşcinsel bireylerin insan ilişkilerinde kabul görme durumu farklılıklar göstermektedir. Birey aile dışı ise ilişkiler olumlu olmakta, ailenin bir ferdi ise olumsuz tepkilerle karşılaşmaktadır (Şah, 2012: 27).

2015 yılında yapılan bir araştırmada Yılmaz ve Göçmen tarafından incelenen "Türkiye'de Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Trans (LGBT) Bireylerin Sosyal ve Ekonomik Sorunları" adı altında toplanan araştırmanın sonuçlarına göre bireyleri yaşadıkları ötekileştirme sorunları ortaya konulmaktadır. Çalışmada farklı cinsel yönelime sahip bireylerin iş dünyasında, sosyal hayatlarında, yasalarca verilen

hakları ve eşitlik alanlarında birçok dışlanma, ötekileştirme ve taciz ile karşılaştıkları anlatılmaktadır (Yıldız, 2018: 79).

Sosyal çevrede kadın ve erkek üzerinden yapılan yorumlar, yalnızca kadınların sosyal yaşantısında doğal haklarının sınırlandırılmasıyla yetinmez, LGBTT bireylerin de hayatta kalmak için yaşam savaşı vermeleri gerektiği olgusunu da beraberinde getirmektedir. Ülkemizde kadın erkek dışı cinsiyetin olmaması ile ilgili hukuki bir yargı sistemi bulunmamaktadır.Fakat cinsel farklılaşmaya karşı bakış açısı dar bir toplum bulunmaktadır.Bu toplum, cinsel farklılaşmayı 'tedavi' edilmesi gereken bir 'hastalık' olarak görmesinden kaynaklı LGBTT bireyler dahil tüm cinsiyet farklılaşması içerinde bulunan insanların karanlık ve mutsuzluk içerisinde insan olabilmenin insan gibi yaşayabilmenin bile çok görüldüğü bir hayata tutunmaya itilebilmektedirler (Bora, 2012: 10).

Kadın olmanın yanı sıra erkek olmanın da topluma karşı getirdiği 'adam olmak' kalıbını taşıması dayatması bulunmaktadır. Ülkemizde erkekler için bu sürecin ilk adımı sünnet olmakla başlar, sonra askerlikle devam eder, iş bulma süreci ve ardından evlilik vakti gelmesi ile devam edebilmektedir. Erkek cinsiyetinin toplumda yüklenen anlamları gereği, bu süreçleri yaşayan erkekler tüm bu süreçlerde kadın olmakla uzaktan yakından alakalı hiçbir kavramla yakın olmak istememektedirler. Tüm bu sürtüşmeleri 'kız gibi' tanımlamalarıyla birbirlerine karşı bile dışlamak için kullanabilmektedirler (Erdoğan, Civelek, 2012: 195).

Ülkemizde “adam olmak” tabirine uygun yaşamak hiçbir kadınsal özellikle uzaktan yakından alakası olmayan davranışlardan geçmektedir. Halbuki bu iki cinsiyet özünde bir diğerini aşağılama olarak gören bir savaşı içine almamaktadır. Yinede erkeklik olgusunda bu şekilde kalıplaşmış bakışaçıları bulunmaktadır. Ve özellikle 'adam olmak' dışında kadınsal davranışları bulunan erkekler 'kız gibi' ifadesi ile tanımlanmakta, ikinci sınıf insan durumunda kalmaya algısı verilebilmektedir (Bayar, Diğerleri, 2018, 58).

9.2. Arap Ülkeleri

Joseph Massad, LGBTT'ye eleştirel bir yaklaşım göstermiştir. 11 Eylül ve Irak, Afganistan savaşlarının ardından, farklı cinsel kimliklerin uluslararası boyuta taşındığını ve bunun da yeni LGBTT bireyler ortaya çıkaracağını ifade etmiş ve doğru bulmadığını açıklamıştır (Çakırlar, Delice, 2012: 23).

Farklı cinsel yönelime sahip olma durumunu normal kabul edip, saygı göstererek toplumdaki diğer bireyler ile eşit haklara sahip olması gerektiği yönünde düzenleme yapan ülkelere karşın, duruma karşıt görüşte olan ülkeler de bulunmaktadır. Kimi ülkelere göre bu yönelimler yasal olarak savunulamazken, bir suç olarak da sayılabilmektedir. Farklı cinsel yönelimlere karşı cezai yaptırımlar da uygulanmaktadır. Bu cezalar arasında para cezasından ölüm cezasına kadar farklı yaptırımlarla karşılaşılmaktadır. Suudi Arabistan'da bu yönelimde olma durumuna verilen ceza, sürgün edilmek, kırbaçlanmak, toplumca taşlanarak hayatına son verilmek olmaktadır. Libya'da beş yıla kadar mahkûmiyet yaptırımı uygulanırken. Cezayir 'de ise üç yıla kadar hapis mahkûmiyet ve para cezası uygulanmaktadır. Bir diğer Arap ülkesi Katar'da 7 yıla kadar uzanan mahkûmiyet ve dini inancı İslamiyet olan bireyler için dayak ve ölüm cezası, Sudan'da 5 yıldan başlayıp müebbete uzanan mahkûmiyet cezası ve kırbaçlama, ölüm cezası; Birleşik Arap Emirlikleri'nde farklı türden yaptırımların dışında ölüm cezası da uygulanmaktadır (Yıldız, 2018: 78-79).

9.3. Batılı Ülkeler

Batılı ülkelerde "queer" kelimesi; tuhaf, kötü, kıymetsiz anlamlarını içerdiğinden, LGBTT'lere değersiz olarak atıfta bulunmak için kullanılmıştır.

Negatif ayrımcılığa, anormal olarak tanımlanmaya tepki gösteren QueerNation ve ACT UP'a ait bir grup, New York'ta 1990 yılında bir Onur Yürüyüşü düzenlemişlerdir. Yapılan yürüyüşte, LGBTT'lerin toplum tarafından dışlanmasına, cinsel sağlık sorunları sebep gösterilerek yeryüzünde istenmediklerine tepki göstermiş ve artık özgürlüklerini istediklerini belirtmişlerdir (Çakırlar, Delice, 2012: 15).

1533'te İngiltere'de çıkarılan bir kanun ile eşcinselliğe cezai yaptırımlar getirilmiştir. Eşcinsel ilişkiler yasaklanmış ve uymayanlara idam cezası uygulanacağı kanunlaştırılmıştır.19. yy'da ise idam cezası kaldırılmıştır. Fakat eşcinsel ilişkiler suç sayılmaya devam edilmiştir. Yalnızca eşcinsel ilişkiler değil, içinde eşcinsellik bulunan kitaplar da "muzır neşriyat" olarak adlandırılıp, yasak getirilmiştir (Kabacaoğlu, 2015: 3).

Aynı yüzyılın sonları ve 20.yy'ın başlarında eşcinsellik, psikolojinin ilgi alanına girmiştir. Eşcinsellik, bir hastalık olarak kabul görmüş, hasta görülen bireyin yetiştirilme süreci ve çocukluğu incelenmiştir. Ve bu hastalığın tedavi yöntemleri ortaya çıkmıştır. Eşcinsel bireye, tedavi adı altında işkence yapılmış, hormon tedavisi uygulanmış hatta elektro şok bile verilmiştir. Bunların yanı sıra bireye, tiksindirme tedavisi ve lobotomi tedavisi uygulanmıştır.1952 yılında Amerikan Psikiyatri Derneği'nin yayınladığı Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'nda (DSM), eşcinsellik, bir hastalık olarak tanımlanmaktadır. Eşcinselliğin psikoloji ile ilişkilendirilip tedavi edilmesi, bu tanımlama sonrası artmaya başlamıştır. Amerikan Psikolojik Danışma Derneği (ACA) İnsan Hakları Komitesi, tedavi olarak yapılan bu uygulamanın karşısında durduğunu açıklamıştır. Günümüzde ise; eşcinsel bireyin olumlu değişiminin yerine olumsuz etkiler bırakabileceği ihtimali ile uygun bir yöntem olmadığı kabul görmektedir. 1933 yılında Almanya'da eşcinsellere yönelik yaptırımlar uygulanmıştır. Hitler döneminde eşcinseller de toplama kamplarına gönderilmiş, hayatları boyu çalıştırılmışlardır. Ayrıca eşcinselliğin yok edilmesi amacıyla yapılan tıbbi deneylerde kullanılmışlardır (Kabacaoğlu, 2015, s.3). 30 Ocak 1930 yılında Hitler'in iktidara gelmesiyle; mahzenler, kullanılmayan fabrikalar, stadlar gibi çeşitli yerlerde Toplama Kampları kurulmuştur. İktidara gelen Nazi rejimi; Alman komünistleri, sosyalistleri, sosyal demokratları, Çingeneleri, Yehova Şehitlerini, Eşcinsellileri ve diğer grupları devlet düşmanları olarak adlandırmıştır. Eşcinsellerin de içinde bulunduğu "Devlet Düşmanları" mahkemeye çıkarılmadan, yargılanmadan tutuklanmışlardır (Akgül, 2010: 35). Kampa getirilen çeşitli gruplara, çizgili tutsak giysileri giydirilmiş, üzerlerinde kamp numaralarını ve ait oldukları kategoriyi belirten renkte üçgen bir bez dikilmiştir. Üçgenin pembe renkte olması,

bireyin homoseksüel olması sebebiyle tutuklu olduğunu ifade etmiştir (Akgül, 2010: 45).

Homoseksüellerin de içinde bulunduğu tutsak grubuna, kampta görevler verilmiştir. Yeni gelen tutsakların özel eşyalarını toplayı Kanada'ya götürmek, bu grubun yerine getirdiği görev olmaktadır (Akgül, 2010: 46).

2. Dünya Savaşı sonrasında, eşcinsellere uygulanan baskılar, siyasi platformda da görüşmeye başlanmıştır. ABD ve SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği), ülke içi güvenlik tehdidi olarak tanımlanmıştır (Kabacaoğlu, 2015: 4).

Baskılara ve cezai yaptırımlara eşcinseller tarafından karşı koyulması, ilk kez Stonewall isyanı ile başlamıştır. 28 Haziran 1969 tarihinde New York'a bağlı GrenwichVillage bölgesinde Stonewall Inn adında bir bar, olayların başlangıç noktasıdır. Eşcinseller tarafından rağbet gören bar, polisler tarafından baskına uğramıştır. 1969 yılında bu tür baskınlar normal sayılırken, eşcinseller polislere direnmiş ve günlerce süren olaylar başlamıştır. Barın müdür ve çalışanları, yasa dışı likör satışı gerekçe gösterilerek tutuklanmışlar ve müşterilerin barı terk etmeleri istenmiştir. Müşteriler dışarı çıkmış ve bu duruma başkalarının da dâhil olmasıyla bir ayaklanma başlatmışlardır. Ayaklanmayı yapan grup, polise taş vb. nesnelerle saldırmışlardır. Saldırıya uğrayan polisler, bara girmişler, bar ise dışarıdan kilitlenerek ateşe verilmiştir. Müdahale etmek için polisler gelmiş ve uzun saatler boyunca direnişçi grupla kavga yaşanmıştır. Ardından çok sayıda isyancı darp edilerek tutuklanmıştır. Olaydan sonraki gece, "GayPower" sloganları ile daha militan homoseksüeller gelmiş, Christopher Street'i özgürleştirmek amacıyla kalabalığı provoke etmişlerdir. İsyana eşcinseller dışında başka gruplar da katılım göstermiş ve polis tarafından isyan bastırılmıştır (Ummanuel, 2003: 5- 30).

21. yy'a gelindiğinde farklı cinsel kimlik ve yönelimlere uygulanan baskının azaldığı görülmektedir. Fakat ne yazık ki tamamen ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir. Bu azalma ise yalnızca Batılı ülkelerde olmakta, muhafazakâr toplumların bulunduğu ülkelerde baskı şiddetli biçimde devam etmektedir (Kabacaoğlu, 2015: 5).

Uluslararası Af Örgütü'nün 2011 Raporu'na göre; İtalya'da LGBTT topluluklarına karşı hoşgörüsüzlük ve nefret söylemlerinde artış yaşanmış, şiddet içeren homofobik saldırılar devam etmiş ve bazı politikacı ve devlet görevlileri tarafından onur kırıcı ifadeler kullanmıştır. Aynı rapora göre; Litvanya'da eşcinselliğe yönelik yasal düzenlemeler yürürlüğe girmiştir. Düzenleme ile LGBTT bireylerin kimliklerini açıkça ifade etmelerinin engellenmesi amaçlanmıştır. Ardından ülkede ilk olan Onur yürüyüşü yapılmıştır. Litvanya'nın aksine Belarus, Moldova ve Rusya'da engelleme girişimlerinin başarılı olmasıyla yürüyüşler yasaklanmıştır (Uluslar Arası Af Örgütü, 2011: 5).

ABD'de farklı cinsel yönelimler, yıllar öncesi dönemlerde normal dışı olarak karşılanmış, bir çeşit hastalıklı olma durumu, sapkınlık durum olarak değerlendirilmiştir. 1973 yılı itibari ile kabul görmeye başlanmıştır. Günümüzde farklı cinsel yönelimler, akademi ve bilim dünyasında dışlanmak yerine, normalliği ve varlığı kabul görmektedir (Kılıçaslan, Akkuş, 2016: 30).

Eşcinsel bireylerin, toplumdaki diğer bireylerle eşdeğer hayat şartlarına sahip olma arzularını dile getirmeleri, 1960'larda başlamıştır. Aynı dönemlerde Avrupa ülkelerinde bu yönde eylemler baş göstermiştir. İlerleyen zamanla birlikte farklı cinsel yönelimlere sahip olan bireylerin, toplumda olmasını bekledikleri isteklerine sahip olma yönünde ilerleme kaydedilmiştir. Farklı cinsel yönelimlerin suç olarak atfedilmesine son veren ülkelerin başında Fransa gelmektedir. Fransa bu durumu 1791'de gerçekleştirirken, Amerika Birleşik Devletleri ise 2003'te gerçekleştirmiştir (Yıldız, 2018: 78).

2014 yılında Uluslar arası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Derneği (ILGA) tarafından düzenlenen "2014 Devlet Destekli HomofobiRaporu"na göre eşcinsellik 78 ülkede kanunlara aykırıdır. İran, Moritanya, Sudan, Suudi Arabistan ve Yemen ile Nijerya ve Somali'nin bazı kesimlerinde eşcinsellere idam cezası uygulanmaktadır. Belarus, Kırgızistan ve Tanzanya dahil 9 ülkede eşcinsellerin örgütlenmesini önleyici olarak kanunlar çıkarılmıştır (Kabacaoğlu, 2015: 5).

2013'te Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı tarafından yapılan, 28 ülkeyi içeren araştırmaya göre, son bir yılda gey, lezbiyen, biseksüel ve transların %59'u fiziksel

saldırıya uğramış ya da tehdit edilmiştir. Benzer bir araştırma da Amerika'da gerçekleştirilmiştir. Araştırma; gay, lezbiyen ve biseksüel olan 350 lise öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre; öğrencilerin yarısından fazlası tacize, %11'i fiziksel saldırıya uğramıştır (Kabacaoğlu, 2015: 6).

10. İŞ DÜNYASINDA CİNSEL KİMLİK SORUNLARI

LGBTT bireylere karşı ön yargı ve dışlama davranışları yaşanmaktadır (Şah, 2012: 24). Bunun sonucu olarak bireyler, çalıştıkları işyerlerinde gizlenme ve utanç durumlarını yaşamaktadırlar. Dış görünüşleri veya cinsiyet ifadeleri sebebiyle açıkça ya da dolaylı olarak ayrımcılığa, aşağılanmaya maruz kalmaktadırlar. LGBTT bireyler, daha önce gördükleri tedavileri ya da halen süren tedavileri nedeniyle fiziksel ve psikolojik olarak etkilenmekte ve bu etki çalışma hayatlarına olumsuz etki etmektedir. Tedavileri nedeniyle eğitim veya iş hayatına ara vermiş olduklarını, bir işe başvururken açıklamak zorunda kalmaktadır. LGBTT bireyler için iş yerlerinde yapılan tıbbi kontroller, bireylerin sorun yaşamalarına neden olabilmektedir. Tıbbi kontrolü yapan hekim, LGBTT konusunda bilinçli değilse, bu durumu bir hastalık olarak algılayabilmektedir (Ghattas, 2016: 16).

LGBTT bireyler, meslek başvurularında da sorun ve engellerle karşılaşmaktadırlar. Örneğin; polis teşkilatı, itfaiye vb. alanlar için bireyler sadece cinsel kimlikleri nedeniyle işe alınmayabilmektedirler. İşe alınan bireyler ise; çalışma arkadaşları tarafından meraklı, kuşkucu, dışlayıcı durumlarla karşılaşmaktadırlar. Yaşadıkları ayrımcılık ve etiketleme, bireylerin işlerini kaybetmelerine neden olmaktadır (Ghattas, 2016: 16-17).

11. LGBT İLE İLGİLİ KURULUŞLAR

Bilgi Gökkuşağı LGBT (Bilgi Üniversitesi)-İstanbul

Bilkent Renkli Düşün

Boğaziçi Üniversitesi LGBTİ Çalışmaları Kulübü

Cins Kulüp (Sabancı Üniversitesi)

Daughters of Bilitis – ABD

GayActivistsAlliance – ABD

GayLiberation Front – Uluslararası (Başta ABD olmak üzere)

Hebun LGBT – Diyarbakır

Homofobiye Karşı İnisiyatif – Kıbrıs

ILGA – Uluslararası LGBTİ Derneği (Uluslararası)

İstanbul LGBTT – İstanbul

Kaos GL – Ankara

Lambdaistanbul LGBTT Dayanışma Derneği

LavenderMenace – ABD

LeGeBİT (Ege Üniversitesi) – İzmir

MattachineSociety – ABD

Metropol Topluluk Kilisesi – Uluslararası

MorEl Eskişehir – Eskişehir

ODTÜ – LGBTT Dayanışması (ODTÜ)

ONE, Inc. – ABD

Online LGBTİ Eylem Ağı

Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği – Ankara

PrideLondon – Birleşik Krallık

Radar – İstanbul Üniversitesi

Siyah Pembe Üçgen İzmir – İzmir

SPoD (Sosyal Politikalar, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği) – İstanbul

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Grubu (ODTÜ) – Ankara

Uluslararası Lezbiyen ve Gey Birliği (ILGA) – Brüksel, Belçika

BÖLÜM 3

YÖNTEM VE ANALİZ

Çalışmanın bu bölümünde yukarıda alan yazında temellendirdiğimiz cinsel yönelimleri nedeniyle farklılıkların içerisinde yer alan bireylerin, çalışma yaşamına dâhil olup olmadığına yönelik görüşlerini dinleyebilmek ve anlayabilmek istemekteyiz. Tezin başlığında "farklılıkların çalışma yaşamına dâhil olması" aslında çatışmalı bir görünüm vermekte ve hangi farklılıklardan bahsettiğimiz anlaşılamayacak gibi durmaktadır. Ama burada araştırma yönteminden önce bahsetmemiz gereken en büyük kısıtın, aslında konuya yönelik özgün bir başlık belirlenmesine rağmen bunun üst yönetim tarafından uygun görülmemesi ve LGBT

olarak belirlenen kısaltmanın artık alan yazın tarafından kabullenilmesine rağmen tez başlığında yer alamayacağının belirtilmesi yoluyla değiştirilmeye zorlanmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırma sorunsalı "farklı cinsel yönelimli olan bireylerin çalışma yaşamında dâhil olmasında karşılaşılan zorluklar" üzerinedir. Farklılıkların yönetimi birçok disiplinin birleştiği noktada yer almaktadır. Bu alanın gelişmesindeki en büyük engel ise disiplinler arası iş birliğinin eksik olmasından kaynaklanmaktadır. Burada kimlik kuramı tartışmaları "insanın kendini tanımlaması ve konumlandırması" temeline odaklanmaktadır (Sürgevil, 2010:34-35). Çalışma yaşamında *öteki* olarak ayrıştırılan kadın haricinde, cinsel yöneliminden kaynaklı olarak *"ötekinin ötekisi"* olarak görülen LGBT'li bireyler kavramının, içinde yaşadığımız toplumsal çerçevede gerçeklik olarak karşımıza çıkması giderek göz ardı edemeyeceğimiz bir konu haline gelmektedir. Bu nedenlere dayalı olarak araştırmamız temelinde yürüttüğümüz yollar aşağıdaki gibi belirtilebilmektedir. Başka bir anlamda araştırmamızın veri tasarımında aşağıdaki adımları izlediğimiz söylenebilmektedir.

1. Aşama sorunun belirlenmesi: Farklı cinsel yönelimli bireyler çalışma hayatında ne gibi zorluklarla karşılaşmaktadırlar?
2. Bunlara dayalı olarak araştırma için gerekli yöntem nedir?
3. Bu yönteme dayalı olarak örneklem nasıl belirlenebilir?

4. Örneklem sonucu elde edilen veriler nasıl analiz edilip anlamlı hale getirilebilir?
5. Bunların sonucunda neye dayalı analiz yapılır?

Yukarıda belirlediğimiz temel araştırma sorularımıza dayalı olarak, bu araştırmada nitel araştırmanın sorularımıza daha iyi yanıtlar oluşturabileceği düşünülmüştür. Nitel araştırma; "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" (Yıldırım ve Şimşek, 2011:39) olarak tanımlanabilmektedir. Seçtiğimiz araştırma yöntemine dayalı olarak bu araştırmada verilerin nasıl etkin bir şekilde elde edilebileceği tartışılmıştır. Bunun sonucunda; görüşmeye dayalı olarak verilerin toplanmasına karar verilmiştir. Görüşme, sosyal bilimler alanında veri toplamada kullanılan etkin bir teknik olarak karşımıza çıkmakta; bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, şikâyetlerine, duygularına, inançlarına ilişkin bilgi elde etmede oldukça etkili bir yöntem olarak görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011:119).

Görüşme soruları, yukarıdaki alan yazına dayalı olarak geliştirilmiş ve örnekleme nasıl ulaşılacağı tartışılmaya başlanmıştır. Bunun için kartopu örnekleminin doğru olacağına karar verilmiş ve ulaşılan katılımcıların araştırma için geliştirilen sorulara verdikleri cevaplar araştırma sözleşmesine dayalı olarak değerlendirmeye alınmıştır. Görüşmelere katılıp daha sonra vazgeçen katılımcılar araştırmanın dışında bırakılmıştır. Kişiler, araştırmanın gerekliliğine dayalı olarak sayılara göre sınıflandırılarak değerlendirilmiştir.

Yukarıda belirttiğimiz tezin ismine yönelik karşılaşılan sorunlar dışındaki en önemli kısıtlılık bu çalışmanın nitel araştırma olması nedeniyle genelleştirilemeyeceğidir. Araştırma, çalışmaya katılan on dört katılımcının görüşleri çerçevesinde değerlendirilebilir. Fakat bu durum daha sonraki çalışmalar için izlenecek yol açısından başlangıç noktasını oluşturabilecektir. Araştırmaya katılanların cinsiyet anlamında sınıflandırılması, çalışmamızda cinsiyetlerin kendilerini nasıl konumlandırdıklarını anlattıkları sorularımız için gereksiz görülebilmektedir. Bu nedenle araştırma, çoğu analiz için kullanılan belirli

demografik açıklamalar için biraz gri noktada hatta açıklanamaz kalabilmektedir. Bu nedenle; araştırmamızın yukarıda verilen kısıtlar dışında kalan eksik yönlerinden bahsedilerek analiz kısmına geçilmesi anlamlı görülebilmektedir. Araştırmada en büyük kısıtlardan birini süre oluşturmakta, çalışılan konunun tez başlığının belirlenmesi gibi hassas noktalara, bir diğer anlamda "ötekinin ötekisini" araştırması nedeniyle örnekleme ulaşma ya da katılımı sağlama kısmında sıkıntılar kısıt olarak karşımıza çıkmıştır. Hayatımızda varlıklarını ve kabullenişlerini hissettirme zorluğu yaşayan bu kesimin, araştırmanın gerçekliği konusunda sürüncemede kalmaları bir anlamda beklenebilir görülmektedir. Çalışmaya katılıp daha sonrasında görüşlerini araştırma dışında bırakmak isteyen katılımcılar bunun canlı gerçeği olarak örnek gösterilebilir.

Araştırmada birden fazla veri toplama yönteminin kullanılamaması yukarıda belirttiğimiz zaman sınırı ile örtüşük bir düzlemde ilerlemektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi katılımcı sayısının sınırlılığı da zamana dayalı olarak araştırmanın genişletilmesi yönünde en büyük engeli oluşturarak çalışmanın genelleştirebilmesini sınırlamaktadır. Bunun sonucunda alan yazına dayalı ve araştırmacının konu hakkındaki çıkarımlarına dayalı olarak geliştirilen soruların uygun olduğuna karar verilmiştir. Araştırmacının kartopu örneklemesine dayalı olarak elde ettiği verilerin betimsel analize uygun olarak değerlendirilmesine karar verilmiş ve yapılan analizlere dayalı olarak elde edilen sonuçların geçerlilik ve güvenilirliği sorgulanmaya çalışılmıştır. Yapılan analizlere ve testlere dayalı olarak (Miles ve Huberman Testi) araştırmanın gerekli unsurları tamamladığı düşünülmüştür. Analizlerde alan yazına dayalı olarak geliştirilen sorular araştırmanın tema ya da diğer değişle kodlarının oluşturulmasında temel oluşturmuştur. Buna dayalı olarak oluşturulan tema (kod) ve alt temaları (alt kod) aşağıdaki şekilde gösterebilmek mümkündür:

Tablo 3. Tema (kod) ve Alt temalar (alt kodlar)

Cinsel Yönelim	- Heteroseksüel - Homoseksüel (eşcinsel) ve lezbiyen - Biseksüel - Transseksüel - Panseksüel
Paylaşım	- Yakın arkadaş ve akrabalar
Tepkiler	- Aile - Sosyal hayat ve okul
İş/ÇalışmaHayatı	- Açıklamama - Öneriler

Kaynak: Sürgevil, Olca, "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri", Seçkin Yayıncılık, 2010, s. 34-35

3.1. Cinsel Yönelim:

Bireyi karşı cinsiyete, hemcinsine, her iki cinse ya da birden fazla cinsiyete karşı duygusal ya da cinsel çekim hissetmeye yönlendiren kalıcı, kişisel bir nitelik (Alkan, 2014: 11) olarak alan yazında üzerinde vurgu yaptığımız bu durum, bireyin toplumsal kalıpların dışına çıkarak ait olduğunu hissettiği ve olmak istediği kimliğe yönelik farkındalığını kapsamaktadır.

3.1.1. Heteroseksüel: Alan yazında da belirttiğimiz gibi "yalnızca kendi cinsinden olmayana ilgili olanlara"(Yıldız, 2018: 77) bir anlamda biyolojik cinsiyet açısından kadın ya da erkeğin karşı cinse yönelmesine heteroseksüel ifadesi kullanılmaktadır. Burada cinsel kimlik tanımlamasında bu iki biyolojik cinsiyet kesin ayrılmış, cinsiyet değişimine yönelenler tanımlamanın dışarısında değerlendirilmek istenmiştir. Çalışmada sadece bir katılımcı (Katılımcı 11) heteroseksüel olduğunu vurgulamış; örneklem içerisinde değerlendirildiğinden buradaki alt temalar arasına konulması gerektiği düşünülmüştür.

3.1.2. Homoseksüel ve Lezbiyen: Homoseksüellikte bireyin cinsel yönelimi, hemcinsine yönelik olarak değerlendirilmektedir (Alkan, 2014). Aslında homoseksüellikte kadının kadına yönelimi için lezbiyen, erkeğin erkeğe yönelimi için gey kelimeleri kullanılmaktadır (Giddens, 2008: 484). Bu noktada katılımcıların durumu nasıl tanımladıkları, kendi ifadelerine dayalı olarak aşağıdaki şekilde ifade edilebilmektedir:

> Katılımcı 1: "Halk arasında lezbiyen diye biliniyor. Homoseksüel eğiliminde biriyim. Kadınlardan hoşlanıyorum" şeklinde tanımladığı bu durum; kendisini "bir tutam renk" olarak tanımladığında karşılık yaratmaktadır.
>
> Katılımcı 2: "Eşcinsel olduğumu tam olarak lise hayatımın sonlarında erkeklere ilgi duyduğumda fark ettim. Bu süreçte ne kadar hayatıma kız almış olsam da mutluluğun ve aşkın hangi cinsiyette değil, nasıl bir kalpte attığı fikrine inanmaya başladım".
>
> Katılımıcı 8: "Eşcinselim, gay'ım. Gay demek, bir erkeğin başka bir erkeğe hem duygusal hem de cinsel manada bir şey beslemesi diye tanımlayabilirim."
>
> Katılımcı 10: Butch lezbiyenim. Baskın bir karakterim, aynı zamanda biraz da kıskancım. Tabii yerine göre bu durum.

Yukarıda da görülebileceği gibi, bireyin kendi cinsel yönelimi kendi cinsine yönelik olarak değerlendirdiği ve buna dayalı olarak belirtilen terimleri de kabullendikleri söylenebilmektedir. Bu durum da zaten araştırmamızda sorguladığımız sorunsalımıza yönelik farkındalıkları olduğunu göstermektedir.

3.1.3. Biseksüel: Biseksüellik;"bireyin, cinsel yöneliminin hem kendi cinsine hem de karşı cinse yönelik olmasını" (Yüksel, 2013:2; Beycan Ekitli ve Çam, 2017:76) İfade etmekte ve bu kavramla adlandırılmaktadırlar. Katılımcılardan biri kendisini bu tanıma uygun konumlandırmaktadır. Katılımcı 7: "Biseksüel bireyim. Yani kadın ve erkek her iki cinse de cinsel anlamda da duygusal anlamda da ilgi duyuyorum." Şeklinde cinsel yönelimini açıkça ifade etmiştir.

3.1.4. Transseksüel: Transeksüellikte birey, karşı cinsten olduğuna inanmakta ve karşı cinsin toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olan kıyafetleri giyerek kendisini ortaya koymaktadırlar. Kendisini karşı cinse ait hissettiğinde cinsiyet değiştirme

operasyonlarını ve hormon tedavilerini tercih edebilirler. Travestilerde ise; bireyde karşı cinsle bir özdeşleşme bulunmamakta, karşı cinsin kıyafetleri cinsel haz amacıyla kullanılmaktadır (Alkan, 2014: 13). Alan yazında kısaca üzerinde durulan bu konuda aşağıdaki örneklemlerin kendilerini nasıl tanımladıklarını açıklarken biraz farklı noktaya ulaşabildiği, cinsiyetlerini değiştirmeden de kendilerini karşı cins olarak tanımladıklarını söyleyebiliriz. Örneğin Katılımcı 6 "Trans erkeğim. Yani biyolojik olarak kadınım; ama kendimi bir erkek gibi hissediyor, görüyor ve öyle olmak istiyorum. Ayrıca bahsettiğim cinsel kimliğimdi. Cinsel yönelimim heteroseksüel. Yani ilgi alanım sadece kadınlar." Şeklinde bahsederken aslında lezbiyen kimliğini tanımlarken aynı zamanda kendisini erkek gibi hissettiğini belirtmektedir. Kendilerini yine trans olarak tanımlayan katılımcıların görüşlerini aşağıdaki şekilde belirtebilmek mümkündür:

> Katılımcı 4: "Kendimi tam bir yere koymak istemiyorum. Herkes birbirinden farklıdır ve bir sürü de cinsel yönelim ve kimlikler var; ama genel olarak trans kadınlığa daha benzerim diyebilirim"

> Katılımcı 9: "Trans birey olduğumu fark ettiğim zamanlar sanki böyle bir durum söz konusu bile olamazmış gibi geldi. Aileme ne diyeceğim, akrabalarıma ve çevreye diye oturup düşündüm. İnançlı bir birey olduğum için çok gece; "Tanrım, milyonlarca insan arasında neden ben?" diye çok defa sordum, çok kez dua ettim; "Tanrım, ne olur beni olmam gereken şekilde oldur." diyerek. Fakat tüm bu dualar, inançlar, benliğimi yitirmeme sebep olamadı."

Yukarıda katılımcıların görüşlerinde kendi kimliklerini nasıl konumlandırdıkları anlatılmaya çalışılmıştır. Burada kendi cinsel yönelimlerini poliseksüal olarak belirten bir katılımcı da (Katılımcı 3) bulunmakta ve cinsel eğilimlerini "Polyseksual; kadın, erkek, transeksual, iki ruhlu insanlardan hoşlanan kişilere denir." Şeklinde tanımlamaktadır.

3.1.5. Panseksüel: Henüz son yıllarda tartışmaya açılan ve tanımlaması yapılan panseksüellik kavramı, kelime olarak her şeye ilgi duymayı ifade etmektedir. Panseksüelliğin genel tanımı, romantik, bilişsel veya cinsel yönden bireylerin tüm cinsiyetlere veya tanımlanmış olan cinsel kimliklerin hepsine ilgi göstermesini belirtmektedir (Gonel, 2013: 36). Kendisini bu şekilde tanımlayan katılımcılarımızın

olması, bu kavramın alt temalar arasında yer almasını gerekli kılmıştır. Kendisini bu şekilde tanımlayan katılımcıların görüşleri aşağıdaki şekildedir:

Katılımcı 13: "Ben panseksüelim, diğer bir değişle omniseksüel. Panseksüel bireyler her türlü cinse karşı ilgi duyabilirler. Kadın, erkek, interseks, eşcinsel, üçüncü cinsiyet, androjen, transseksüel veya diğer birçok cinsel ve toplumsal cinsiyet kimliklerini belirleyen kişilere de ilgi duyabilirler.

Katılımcı 14:"Yönelimim Panseksüel."

Görüldüğü üzere cinsel kimlik ve tercihler çok boyutlu şekilde konumlandırılabilmektedir. Katılımcılardan sadece biri (katılımcı 12) temamızın içeriğini oluşturan bu soruya farklı şekilde karşılık vermiştir.

Katılımcı 12: "Ben aşkı, sevgiyi kavramlara ya da tanımlara sığdıran biri değilim. Yok yani, kalbini hissettiğim, ruhunu anlayabildiğim birini seçiyorum. Tarifi yok bunun. Bu ne tercih ne yönelim ne de bir seçim. Bu aşk, sevgi tutku, kimi isterse onda olur."

Şeklinde ifade ederek duyguları ve cinsel yönelimlerini birlikte ifade etmeye çalışmıştır. Bu temada görüleceği gibi, LGBT olarak adlandırılan ve farklı cinsel tercihleri olan grubun kendileri hakkındaki farkındalıkları bulunmaktadır. Fakat burada değerlendirmemiz gereken diğer konu, bu farkındalığa ulaşırken kendilerini çevreye nasıl anlattıkları, kabullenme aşamasındaki iç çelişkileri ve aldıkları tepkiler gibi konulara yönelik cevaplarının da bu tema içerisinde aktarılmasının uygun olacağı düşünülmektedir. "Cinsel yöneliminizi ilk fark ettiğinizde ne hissettiniz ne düşündünüz?" şeklindeki 3. soru yukarıdaki cinsel kimliklerin keşfedilmesi süreci ve yaşadıklarının aktarılması açısından önemli görülmektedir. Bu soruya katılımcıların verdikleri cevapları aşağıda verilmektedir.

> Katılımcı 1: "Cinsel yönelimimi ilk hissettiğimde daha çocuktum. Ne hissettiğimi ne düşündüğümü bilmiyorum; çünkü bunun "farklı" olduğunun bilincinde olabilecek bir yaşta değildim. Evcilik oyunlarında baba rolünü üstlenmek, benim için olağan bir durumdu. Kısacası kendimi bildim bileli kadınlardan hoşlandığım için bunu net bir cevabı yok."

Katılımcı 2: "Cinsel yönelimimi fark ettiğimde ben de diğer eşcinseller gibi farklı olduğumun, farklı duygulara sahip olduğumun farkındaydım. Elbette bu farkındalık hissi, ergenlik süreciyle beraber artmaya başladı. Sanatla uğraşan, sanatın insana dokunduğunu fark eden bir birey olarak ben her zaman bunu avantaja dönüştürüp "ruha dokunan" bir birey olacağımı fark ettim. Ergenlikle beraber

süregelen sorgulama dönemi, ilerleyen yaşlarla beraber daha mantık çerçevesinde yer almaya başladı. Daha sonra yalnız olmadığımı, yalnız olmadığımızı, rengârenk bir çatı altında birleştiğimizi fark ettim."

Katılımcı 3: "İlkokulda sınıftaki erkek arkadaşlarımdan hoşlanmıştım ve galiba bu normal dedim; ama ilerleyen yıllarda LGBT'yi duydum ve yönelimimi fark ettim."

Katılımcı 4: "Cinsel kimliğimi ilk 5-6 yaşlarında fark ettim. Ama o zamanlar daha çocuk olduğum için çok düşünmedim ya da "kötü" bir şey olduğunu düşünmedim. Televizyonda gördüklerim vardı sadece. Örnek vermem gerekirse Bülent Ersoy. Ben de o zamanlar kendim içi ameliyat olurum diye düşünüyordum; ama sonradan bunun çok zor bir süreç olduğunu anladım gerçekten. Hele ki ülkemizde transsanız, her türlü ayrımcılığa maruz kalıyorsunuz, zorunlu seks işçiliği yapıyorsun. Bunlardan dolayı şu an ameliyat olmayı düşünmüyorum."

Katılımcı 5: "İlk başta kendimi reddettim ve kabullenmedim. Bunun gelip geçici bir şey olduğunu düşündüm ve gizleme ihtiyacı duydum."

Katılımcı 6: "Çok garip ve korkunç gelmişti başlarda; ama anlamam çok zamanımı almadı. Çünkü çocukluğumdan beri süregelen bir şeydi. Hiçbir zaman tam anlamıyla bir kız olduğumu hissedemedim. Ve her zaman kadınlara olan ilgimin farkındaydım. Ne yapacağım konusunda hiçbir fikrim yoktu. Çok büyük korkularım oluştu. Hatta çoğu kez intihar girişimlerim oldu. Kendime çok fazla zarar verdim."

Katılımcı 7: "Şu an lise son sınıfım. Kendimi ilk fark ettiğimde lise ikiye gidiyordum. Aslında çok önceden de biliyordum; ama dindar bir ailenin tek erkek çocuğu olduğu için bu durumu ilk başlarda kabullenememiştim. Ailem bana her konuda güveniyordu, bunu onlara yapamazdım. Aslında elimden gelen bir şey yoktu; bu, benim sonuçta. Kendimi ailem dahi kimse için değiştiremem. Çok üzüyordum, her gece ağlardım kafamı yastığa gömüp. Bilirsiniz, Karadeniz insanları erkek çocuklarına daha düşkün olur. Bu yüzden annem ve babam baya üstüme titriyorlardı. Kendimi kabul ettim; ama bu durumu asla onlar kabul etmezler. Ve bu konuda ne yapacağım, hiçbir fikrim yok."

Katılımcı 8: “Eşcinselliğimi ilk keşfettiğimde, bunun söylenmemesi gereken bir şey olduğunu biliyordum. Çünkü sosyal medyada eşcinselliği yanlış anlayan ve eşcinsellerin yaşamamasını isteyen insanlar var. Beni toplumdan dışlarlar diye korktum. Hala korkuyorum.”

Katılımcı 9: “Trans birey olduğumu fark ettiğim zamanlar sanki böyle bir durum söz konusu bile olamazmış gibi geldi. Aileme ne diyeceğim, akrabalarıma ve çevreye diye oturup düşündüm. İnançlı bir birey olduğum için çok gece; “Tanrım, milyonlarca insan arasında neden ben?” diye çok defa sordum, çok kez dua ettim; “Tanrım, ne olur beni olmam gereken şekilde oldur.” diyerek. Fakat tüm bu dualar, inançlar, benliğimi yitirmeme sebep olamadı.”

Katılımcı 10: “İlk olarak açıkçası cinsel yönelimimin neden bu şekilde olduğunu çok merak ettim hatta kabullenmedim. Bir de Doğu kökenli olduğum için asla kabul edilemezdi. Kendimle baya zaman geçirdim, düşündüm neden niye diye; ama bir sonuç alamadım. Psikolojik destek almaya karar verdim. Aldım da. Ancak bunun bir hastalık olmadığını öğrendim. Yaklaşık birkaç yıl bu böyle devam etti.”

Katılımcı 11: “Kadın bedeninde doğmuş, trans bir erkek olarak, kadınlardan hoşlanıyorum. Gayet normal, heteroseksüel bir bireydim buna bakılarak aslında. Yönelimimde değil de ben de sorun vardı. Her gece yastığa başımı koyduğumda; “Allah’ım, lütfen canımı al, ben böyle yaşayamam.” diye dua ederdim.”

Katılımcı 12: “İlk zamanlara gidersek, 9 yaşımdan belliydi her şey; ama çocuksun, anlamıyorsun. Anlamıyorsun derken yani neden böyle olmuş, neden dünyada kabul edilmiş kadın – erkek ilişkisi halkasının dışında kaldım diye sorgulama yetisi daha oturmamış yani. Saçma sapan, gerçi oturmasa a olur, herkesin hayatı kendine. Sen bu hayatı benim için ya da başkası için yaşamıyorsun. Tek hayat var, tek bir yaşama hakkın var, sana kalmış. Sonuç olarak lise çağlarında daha farkına vardığımda iki gerçek vardı: ne hissettiğimi iyi biliyordum ve diğer gerçek olan da bu benim hayatımdı ve ben yaşayacaktım.”

Katılımcı 13: “Aslında çocukluğumdan beri hemcinslerime de ilgi duyduğumu biliyordum. Ama etrafımda duyduğum eşcinseller ile ilgili sözler, hep onlar hakkında kötü düşünmeme sebep oluyordu. 2 yıl boyunca arkadaşımdan hoşlandım; ama o zamanlar bile kabul edemedim. Lisede biseksüel arkadaşımın sayesinde kendimi kabullenebildim; ama kendimi ucube gibi hissettim.”

Katılımcı 14: “Cinsel yönelimimi aslında fark etmedim. Ben bunu doğduğumdan beri her insanda olduğunu düşünüyordum. 7. Sınıfa geldiğimde okul içinde bir LGBTT konuşması geçti ve ben bunun bir ismi olduğunu o zaman öğrendim ve insanda bulunmadığını o zaman öğrendim.

Toplumsal cinsiyet baskısı ve kişilerin özellikle ailelerinin vermesinden korktukları tepkiler nedeniyle cinsel yönelim konusundaki eğilimlerin ilk başlarda baskılanmaya çalışıldığı ve sürekli olarak bireylerin içsel çekişme yaşamalarına neden olduğu söylenebilmektedir. Bu durum yukarıda alan çalışmasında, kültürlere göre LGBTT’ye tepki ve sorunlar kısmı ile örtüşmektedir. Bu nedenle öncelikli bireyin kendisine yönelik farkındalığını sorguladığımız bu temadan sonra ikinci olarak cinsel kimliklerini paylaşımları ve bu paylaşımlara yönelik tepkiler ele alınmak istenmiştir.

3.2. Paylaşım:

Bireylerin cinsel kimlik algılarını keşfetmelerinden sonra kendilerini ortaya koyabilme konusundaki çabaları bu tema altında değerlendirilmek istenmiştir. Burada özellikle yakın çevrenin ve kişinin güven duyduğu kişilerin seçildiği görülmektedir. Bu açılımdan sonra gelen tepkiler ise bir sonraki tema altında değerlendirilecektir. “İlk kiminle paylaştınız ve nasıl karşılandı?” şeklinde soru olarak yöneltilen bu konuya katılımcıların değerlendirmelerini aşağıdaki gibi göstermek mümkündür.

> Katılımcı 1: “Lisede en yakın kız arkadaşıma söylemiştim. Bunu ben söylemeden de fark ettiğini ve bunu bilerek yanımda olduğunu, arkadaşlık için cinsel kimliklerin önemli olmadığını söylemişti. Dipnot: Şu an görüşmüyoruz.”

Katılımcı 2: “Bu süreci ilk olarak güvendiğim, yanımda olduğunu hissettiğim yakın arkadaşlarımla paylaştım. Onlar da bu durumun oldukça normal ve rastlanabilen bir durum olduğunu, önemli olan asıl şeyin “insan” olabilmekten geçtiğini söylediler. Belki de bu konuda çok şanslıydım, hiçbir zaman yalnız olmadığımı, aksine desteklendiğini gördüm.”

Katılımcı 3: “14 yıllık arkadaşımla paylaştım ilk. Ve zaten şüphelendiğini söyledi. “Ben de biseksüelim.” dedi.”

Katılımcı 5: “En yakın arkadaşıma söyledim ve gayet normal karşıladı.”

Katılımcı 6: “İki yakın arkadaşımla paylaştım. Öyle heyecanlı ve korku doluydum ki kelimeleri bir araya getiremiyordum. Bir şekilde anlattım her şeyi. Ve ikisi de bana sarılıp; “Sen önemli bir şey konuşacağım deyince başına bir şey geldi, kötü bir şey oldu diye çok korkmuştuk. Sen bunu neden içinde tutup bizden sakladın?” tarzında şeyler söylediler. En büyük destekçilerim onlar oldu. Zamanla yakın çevreme açıkladım. Hiçbir arkadaşımdan kötü ya da olumsuz bir tepki almadım.”

> Katılımcı 7: “Lise ikiye gidiyordum ve bu durumu kabullenince birisi ile paylaşma gereği duydum. Çünkü birisi ile dertleşmeye ihtiyacım vardı. Ve bu kişi ortaokul altıncı sınıftan beri arkadaşım olan Melek’ti. Öğle arasıydı ve ona anlattım. Asla karşı çıkmadı hatta LGBTT bireylerinin desteklediğini söyledi. Ama benim böyle birisi olduğuma inanmadı. Kendimi farklı göstermek için böyle söylediğimi düşündü; ama zaman geçtikçe, onun yanındayken hiç rol yapmadan, içimden nasıl geçiyorsa öyle davrandığım zaman böyle olduğumu o da kabullendi. Şu an aramız mükemmel iyi. Teneffüslerde beraber erkek kesmeye çıkarız.”
>
> Katılımcı 8: “İlk açıldığım kişi, benim en yakın dostumdu, o da biseksüeldi zaten. Ona ilk açıldığımda tahmin ettiğini söylemişti, normal karşılamıştı. O gece çok rahatlamıştım en yakın dostuma açıldığım için.”
>
> Katılımcı 9: “İlk önce birlikte büyüdüğümüz kuzenimle paylaştım. Ablam gibi gördüğüm için kendisini ve her şeyimizi bilirdik o dönemler (ki hala da aynı yakınlıktayız) geçtim karşısına, anlattım her şeyi. Tabii cenazede anlattığım için esprisine üç beş cimcik yememek için bana göre en uygun ortam orasıydı. İlk başta bir şok oldu. Ardından toparladı kendini, seninle evde görüşeceğiz dedi. Ve haftalarca gitmeye korktum. Alacağım tepkiden sonra ise; geçici bir durum olarak gördüler. Çünkü bu günahmış ve dinimize karşı geliyormuşum.”

Katılımcı 11: “İlk en yakın arkadaşımla paylaştım ve beklemediğim kadar olumlu tepki aldım.”

Katılımcı 13: “Lise birinci sınıftayken arkadaşım bana biseksüel olduğunu söyledi ve bana anlattı biseksüelliğin ne demek olduğunu. Kadınlardan da hoşlandığımı biliyordum; ama kendimi nasıl

sınıflandıracağımı ya da benim gibi insanlar var mı, bilmiyordum. Sonra arkadaşımın sayesinde kendimi keşfettim ve ilk öğrenen kişi o oldu. Ve gayet anlayışlıydı."

Katılımcı 14: "İlk kuzenlerimle paylaştım. Çünkü onların az tepki vereceğini biliyordum."

Yukarıda cinsel kimlikleri konusunda güvendikleri insanlara açılan bireylerin aldıkları tepkilerin olumsuz olmadığı görülmektedir. Yine de belli katılımcılar, bu kişisel kararlarını kimse ile paylaşma gereği duymamıştır. Bu katılımcıların konuya yönelik bakış açıları da aşağıdaki şekildedir:

Katılımcı 4: "Kimseyle paylaşmadım. Paylaşma gereği de duymuyorum. Kimse gelip bana hetero olduğunu söylemiyorsa, ben neden söyleyeyim. Sadece arkadaşlarım arasında bazen esprisi oluyor, yine örnek vermem gerekirse, zengin koca arıyorum gibi dediğim şeyler oluyor, bir şey demiyorlar. Gülüyoruz."

Katılımcı 10: "Psikolojik destek aldım. Birçok kişiden gizledim."

Katılımcı 12: "Birlikte olduğum kişi dışında kimse bilmiyor."

Yukarıdaki görüşlerin altında kişilik yapısı yanında kültürel baskılarında olduğunu vurgulamamız gerekmektedir. Örneğin Katılımcı 10 hem Doğulu hem de lezbiyen olduğunu belirtmiş ve Doğunun sıkı kültürel yapısı nedeniyle gizleme gereksinimi duyduğu çıkarsaması yapılabilmiştir. Türkiye'deki ilk eşcinsel cinayetinin de cinsel yöneliminin gay olarak adlandırıldığı bir Doğulu erkeğin, aile bireylerinden biri tarafından öldürülmesi bu durumu daha anlaşılabilir hale getirmektedir. Bundan sonra ele alacağımız tema ise karşılaştıkları tepkiler üzerinedir.

3.3. Tepki:

Bu tema, "Ailenizden tepki aldınız mı?" olarak yöneltilen 4. Soru ve "Sosyal hayatınızda ve eğitim hayatınızda tepki ile karşılaştınız mı?" şeklindeki 6. Soruya

yönelik cevaplar üzerine temellendirilmiştir. Görüşmelerden çıkarılan sonuçlara göre bazı katılımcıların kendi cinsel yönelim tercihlerini ailelerine anlatmama yoluna gittikleri görülmüştür:

> Katılımcı 1: **"**Ailemden açık bir tepki almadım; çünkü onlara karşı çok açık yaşamıyorum. Bu, aramızda sözsüz bir anlaşma olarak konuşulmuyor. Açıkça konuşulursa, gerçek olmasından tedirginler sanırım."

Katılımcı 2: "Ailemle bu durumu henüz paylaşmadım, aslında paylaşmayı da düşünüyorum. Nitekim nasıl bir heteroseksüel birey, her fırsatta "Ben heteroseksüelim, karşı cinsten hoşlanıyorum." Deme mecburiyetinde bulunmuyorsa, bir eşcinsel de sürekli bunu dile getirmek zorunda değildir fikrindeyim. Çünkü cinsel hayat, aşk ve hoşlantı, iki kişi arasında yaşanan özel bir duvardır. Bu aşk olgusu iki kişiyi mutlu ettiriyorsa, geriye kalan kesimi alakadar eden bir durum olmayacaktır. Her birey dört duvar arasında duygularını yaşamalı, insanlarsa eksik olan ne olursa olsun yaşanması gereken bu "sevgi" duygusunu ölümsüzleştirmelidir."

Katılımcı 3: "Aileme söylemedim. Söylemeyi düşünmüyorum."

Katılımcı 4: "Ailemle de paylaşmadım; ama az çok biliyorlardır. Aile ilişkimiz iyi olduğu için bir şey demiyorlar, bilmiyormuş gibi yapıyorlar. Bence ailem biraz dindar olduğu için hareketlerime filan karışıyorlar; ama orta noktada anlaşıyoruz."

Katılımcı 7: "Aileme söylemedim. Ekonomik özgürlüğümü elime alıncaya kadar söylemeyi düşünmüyorum. Hatta hiç söylemem belki de. Bu konuda kafam çok karışık."

> Katılımcı 8: "Ailem bilmiyor. Bilmemeleri onlar için daha hayırlı düşünüyorum.

Katılımcı 12: "Biliyorsunuz ki bunu kaldıracak aile var, kaldıramayacak aile var. Diyelim ki söyledim, beni reddetmezler, yine ailem beni kabul eder; ama kafalarına takarlar. Oysaki ben bunu söylemeden önce de aynı kişiydim, söyledikten sonra da aynı kişiyim. Bu yüzden bazen bilmek, duyguları etkiler. Takıntılı bir hayat yaşamalarını istemediğim için söylemeyeceğim, bilmelerine de gerek yok."

Bu belirtilenlerin bir kısmı aileyi koruma ve kafalarının karışmasını engelleme güdüsüyle yapılırken, bazıları ise karşılaşabilecekleri tepkileri ve sevdikleri insanları kaybetme korkusu nedeniyle yapılmaktadır. Aşağıda aileleri ile cinsel kimlik algılarını paylaşan katılımcıların belirttikleri görüşlerin aslında neden açıklamadıklarını anlamlandırmamıza yardımcı olabilecektir. Bazı katılımcıların ise ailelerine kendi cinsel yönelim ve konumlandırmalarını anlattıklarında aldıkları tepkiler aşağıda gibi açık hale getirilebilmektedir:

Katılımcı 5: "Ailem hastalıklı bir insan olduğumu söyleyip durdu, tedavi ettirmek istedi, okuldan almaya çalıştı."

Katılımcı 6: "Ailemden çok büyük tepkiler aldım. İlk duyduklarında fena bir dayak yedim ve kapının önüne koydular. Daha sonra eve döndüm. Evden dışarı çıkarmadılar, okula yollamadılar. Bütün giysilerim çöpe atıldı. Göğüslerimi sakladığım bir korse vardı, onu yırttılar. Zorla kadın kıyafetleri, aksesuarları kullandırdılar. Saçlarım kısaydı. Bir daha kestirmeme izin vermediler. Şu an maalesef bir kadın gibi görünüyorum. Hissettiğimin tam tersi bir durumdayım. Bu durum için biraz daha dişimi sıkmam gerekiyor."

Katılımcı 9: "Ailemde tek çocuk olduğum için pek üstünde durmadı bu konunun. Biraz şımartmayı seveler beni, oldubitti. Fakat ilerleyen zamanlarda durumun ciddiyetini görünce onlar da baskıları yavaş yavaş arttırmaya başlamışlardı."

> Katılımcı 10: "Bir süre sonra ailemin evlilik baskıları başladı. Anlatsam anlamazlar, anlamayı bırak kabul etmezlerdi kesinlikle. Zoraki bir evlilik yaşadım dayakla, gürültüyle. Hiçbir şey yapamadım, gücüm yetmedi. Zoraki evliliğin üstüne boşanmak istememe rağmen yine dayakla karşılaştım ve evliliğimin iki yılı sonucunda kimseye haber vermeden evden kaçtım. Şu an kurulu bir düzenim var. Tabii bunlara kolay ulaşmadım; ailemden saklama korkularım, ölümden kaçıyordum anlayacağın. Bir süre sonra peşimi bıraktılar. Şu an bazen hala tedirgin oluyorum. Ama korkularımla da yüzleşmekten çekinmiyorum."

Katılımcı 11: "Ailem beni dışladı, evden bile kovmaya kadar gitti. Ege Üniversitesini aile zoruyla bıraktım. Ve hala aynılar. Homofobik ve yobaz."

Katılımcı 13:“Ailemdeki herkese henüz söylemedim. Anneme söylediğimde; “Sen şimdi bana da sulanırsın.” diyerek dalga geçmişti. Kuzenlerimden birisi psikoloğa gitmem için bana randevu almıştı. Ve diğer iki kuzenim de anlayışla karşıladılar.”

Katılımcı 14: “Ailem hiçbir şekilde tepki vermedi, gayet normal karşıladı. Annem biraz sert çıkışmış olabilir, bir de düzgün damat istiyorum konularına filan girdi. Ama önceden öyle arkadaşlarımın olduğunu bildiği için çok da fazla polemiğe girmedik.”

Yukarıda da görüldüğü gibi, ailelerin bizi toplumsal cinsiyet ve buna bağlı olarak konumlandırmak istedikleri noktanın dışarısında davrandığımızda olumlu tepkiler vermediği ortaya çıkmaktadır. Kendisini tanımlarken bireyin bir yandan da bu sıkıntıyı çekmesi, toplumun kültürel yapısı ve cinsiyetlere yükledikleri anlamı sınırlı alanlarda tutmaları ve bunun dışında kalan her şeyi hastalık ya da kabullenilemez olarak görmeleri karmaşasını yaratmaktadır. Aile gibi özel alan sayılan yerde bu tavırlarla karşılaşan bireyler aynı zamanda sosyal yaşam içerisinde de kendisini kanıtlamak için özel çaba göstermek zorunda kalmaktadır. Bu bir sonraki soruda ele aldığımız bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. “Sosyal hayatınızda ve eğitim hayatınızda tepkiyle karşılaştınız mı?” olarak yönelttiğimiz bu soruya yöneltilen cevapları aşağıdaki gibi ayrıntılı halde ortaya koyabiliriz:

> Katılımcı 1: “İlkokuldan itibaren günden güne yalnızlaştım. O yaştaki çocuklar, acımasız olabiliyorlar. Sınıfımdaki kızlarla tuvalette Hepsi grubunun bir üyesi olup dans etmediğim için kendimi dışlanmış buldum. İlerleyen yıllarda sosyal hayatımda olumlu yönde ilerlemeler olmasına rağmen çocukluğumda ve ergenliğimin başında yalnızlık çekmem, özgüven problemine sebep olmuştu. Bunu lise yıllarımın sonunda 17-18 yaşlarımdayken gerçek dostluklar kurarak ve içimde yaşattığım benliğimi rahatlıkla dışa vurabileceğim gerçek insanlarla tanışınca atabildim.”

Katılımcı 2: “Sosyal hayatımda ve eğitim hayatımda herhangi bir tepki ile karşılaşmadım, aslında karşılaşabileceğim ortamlarda da bulunmadım diyebiliriz. İyi bir gözlemci olmuş olmamdan kaynaklı ki önce dış göz olarak tutumları ve davranışları ve düşünceleri inceliyorum. Homofobik yaklaşımların olduğu ortamlarda bulununca da bunun “yönelimsel” bir durum olduğunu her anlamda kaynaklarla, bilimsel ifade etmeye çalışıyorum. Dinlemeye ve anlamaya kulaklarını kapatmış bir birey ile karşı karşıya kaldığım zaman, konuşmanın yalnızca tartışmadan başka bir yere gitmeyeceğini anlayıp sessizce uzaklaşıp, öğrenmeye açık insanlara yaklaşıyorum. Çünkü her nefret ve homofobik hareket,

bilinçsizlikten ve dayatmalardan kaynaklı olabildiğinden, önce bireyin kendini geliştirmesi daha sonra bulunduğu toplumu şekillendirmeli düşüncesindeyim."

Katılımcı 3: "Feminen birisi olduğum için insanlar beni yiyecekmiş gibi bakıyorlar. Sosyal çevremde gerek sözel gerekse fiziksel tacizlere maruz kaldım. Eğitim hayatımda ise arkadaşlarımla aram iyiydi, beni böyle kabul ettiler; ama bir iki arkadaşım dışında gerisi bilmiyordu ve başka birileri bana laf attığında bence önce cevap veriyorlardı, beni koruyorlardı."

Katılımcı 4: "Tabii ki karşılaştım. Özellikle ben hakarete çok uğradım top, ibne gibi. Çocukken gerekten takıp üzülüyordum hatta kimse bana böyle demesin diye bana öyle diyenlerle iyi geçinmeye çalışıyordum. Sınavlarda kopya verirdim. Bazen bir şeyler ısmarlardım ya da sürekli iltifat edip yardım ederdim. Ama şimdi bu da umurumda değil; çünkü başkasının ne dediğini daha az umursamaya başladım. Ve biraz asosyal olduğum için, insanlara karşı sürekli duvarlarım olduğu için benimle uğraşmamaya başladılar. Bazı kişiler şiddete de uğruyorlarmış hatta tecavüze de ama ben böyle bir şey yaşamadım. Hep dikkat ediyordum. Okul çıkışlarında tek yürümezdim, geç dışarı çıkmam, zaten küçük bir yerde yaşadığım için de başıma kötü bir şey gelmedi şükür."

Katılımcı 5: "Türkiye gibi bir ülkede yaşadığım için çevremdeki insanlar tarafından sözlü ve fiziksel tacize sürekli uğradım; ama sonuna kadar savaştım ve birçoğunu bu düşünceden vazgeçirdim."

Katılımcı 6: "Girdiğim her ortamda sürekli bakışlar üzerimde oluyordu. Sık sık "Bu kız mı, erkek mi?" sorularını duyuyordum. Hatta çoğu kez insanların arkamdan "top" gibi hakaretler ettiğine de şahit oldum. Okul hayatımda bir sorun yaşamadım. Öğretmenlerim de arkadaşlarım da diğer öğrenciler de hiç olumsuz tepki vermedi. Aksine destek olan, yardımcı olan çok kişi oldu okulda. Hatta sadece okulda erkekler tuvaletini kullanabiliyordum. Kimse yargılamıyordu ve garipsemiyordu. O yüzden kendimi en iyi hissettiğim yer okulumdu."

Katılımcı 7: "Okulda sürekli zorbalığa uğradığım oluyordu. Kızlarla daha iyi anlaşabilen birisiyim. Erkek muhabbeti sarmıyor fazla. Okulda bazen kız erkek iki gruba ayrılınca; "Samet, sen ne tarafa gideceksin?", "Samet'i aranıza alın kızlar." gibi şeyler söylüyorlardı. 8 Mart'ta Dünya Kadınlar Günümü kutlayanlar da oldu. Çok üzülüyordum, sonuçta insanların içinde rencide oluyordum; ama artık ne derlerse desinler, love is love çünkü."

Katılımcı 8: “Sosyal hayatım da benim tanışan çok kız ve erkek oldu. Kızlara pek pas vermediğim için kızların çoğu küstü bana; ama geri kalanlar benim arkadaşlarım oldu. Eğitim hayatımda sürekli okulda dışlandım. Hiç teneffüse çıkmadım yine döverler diye. Okulumda kimse bilmiyordu benim eşcinselliğimi; ama yine de naifliğimden dolayı hep döverlerdi.”

Katılımcı 9: “Eğitim hayatımda LGBTT’i olmam, gereksiz yere disipline gitmem ve babamın cahilliği ile okulumdan etti beni. Müdür yardımcısı biraz keklemiş açıkçası babamı 17 tane dilekçesi var diyerek -ki madem var madem işlemde bu dilekçeler- ben nakil aldırmadan beni okuldan atarlar değil mi? İşte öylesine çok saçma bir durumdu o da. Şikâyetçi de olamıyoruz babamın rızası ve imzası olduğu için. Sonrasında da zaten beni gönderdikleri okul Adana’nın en pis okulu olduğu için gitmedim oraya. Açık Öğretimden okulumu devam ettiriyorum.”

Katılımcı 10: “İlk başta görüntüm yüzünden iş bulamadım. Altı ay işsiz kaldım. Orada burada, parkta, neresi olsa yaşadım.”

Katılımcı 11: “Sosyal yaşandım tepki almadım desem de Erkek Fatma, dönme gibi lakaplarla karşılaştım. Eğitim sürecinde içime kapanık bir insandım. Kimliğimi bilen yoktu.”

Katılımcı 12: “Hayatımda olan kişi dışında kimse bilmediği için gayet rahat sosyal hayatım.”

Katılımcı 13: “Sosyal hayatımı etkilemedi, en başından beri bu şekildeydim. Sadece kendim gibi LGBTT bireyleriyle olan samimiyetimi arttırdım ve homofobik insanları hayatımdan çıkarttım. Eğitim hayatımda ise; lise ikinci sınıfayken İmam Hatip’e geçiş yapmıştım; çünkü Müslüman’dım ve dinimi öğrenmek istiyordum. Tamamıyla kendi tercihimle gitmiştim. Arkadaşlarımdan birisine eşcinsel olduğumu söyledim, o da bütün okula yaydı. Ve müdür öğrendi. Ailemi çağırdılar ve benim okulumu değiştirmezlerse okuldan atılacağımı söylediler. Babam beni başka şehre gönderdi okumam için. Hayatımın en zor dönemlerinden birisini de bu zamanlarda yaşadım.”

Katılımcı 14: “Sosyal hayatımda hiçbir şekilde tepki almadım; ama eğitim hayatımda çok fazla tepki aldım. Kızlar tuvaletine girdiğim zaman; “Lezbiyen geliyor, kaçın.” gibi çok laf duydum. Bu tür

şeyleri çok fazla duyuyorum homofobik, bilmeyen insanlar tarafından. Ama hiçbir şekilde umursamıyorum."

Yukarıda da belirtildiği gibi aile bireyleri dışında, bu bireyler sosyal yaşamlarında da sıkıntı yaşamaktadırlar. Sürekli olarak dışlanan, yaftalanan, şiddet gösterilen, horlanan bu kesim kendi varlıksal çözümlemelerini ve benliklerini sürekli olarak birilerine kanıtlamak ya da kabul ettirmek zorunda kalmışlardır. Kimi zaman olumlu destekler almalarına rağmen sürekli bu durumlarla karşılaşmak, toplumsallaşma sürecinde çalışma hayatında da sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Bu nedenle, en son olarak çalışma hayatında cinsel kimliğini gizleme, yaşanılan sorunlar ve önerileri sorgulanmak istenmiştir.

3.4. İş/ÇalışmaHayatı:

Çalışma hayatı birey için öncelikle Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki gereksinimlerini karşılamak için elzemdir. Daha sonrasında bireyin motivasyon ve yaşam standartlarını gerçekleştirmesi için de gerekli olan parasal kaynakları sağlayan önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne kadar heteroseksüel dünyanın dinamikleri çalışma yaşamına yansısa da cinsel kimlik ve tercihleri farklı olarak adlandırılan ve "ötekinin ötekisi" olarak görülen (burada vurgulanması gereken kadın kavramının genellikle öteki olarak adlandırılmasıdır) bu bireylerinde hayatın gerçekliği olan çalışma hayatındaki varlıklarının yadsınamayacağıdır. Bu nedenle, "iş hayatında gizleme ihtiyaçları", "yaşadıkları sorunlar" ve "nasıl bir iş ortamı önerdikleri" önemli birer bakış açısı oluşturabilmesi açısından değerlendirilmelidir. Bunlardan ilki olan "iş hayatınızda gizle ihtiyacınız oldu mu?" şeklinde kendilerine sorduğumuz 7. soruya ilişkin verdikleri cevapları aşağıdaki gibi açık ortaya koyabiliriz (burada katılımcı 3 ve 8'in çalışma hayatında olmadığını belirtmemiz gerekmektedir; bu nedenle bundan sonraki analizlerde yer almayacaktır ama çalışma hayatında olmamasına rağmen kimliğini gizlemek isteyen katılımcıların görüşleri değerlendirmeye alınmıştır):

> Katılımcı 1: "İlk etapta insanlarla tanışırken "Merhaba, ben kadınlardan hoşlanıyorum." diyerek tanışmadığım için sorun olmadı; fakat araya giren zamanla ve oluşan samimiyetle yanlış kişilere güvendiğimi fark ettiğim zamanlar oldu. Dedikodu malzemesi olmam hariç, bir problem olmadı."

Katılımcı 2: "İş hayatında gizleme veya ifade etme gibi bir ihtiyacım olmadı. Çünkü bulunduğum iş ortamlarında hep işimle, başarımla, fikrimle var oldum. Cinsel yaşantım hiçbir şekilde iş yerinde ve iş ortamlarında bir araç veya malzeme olmadı. Gizleme ihtiyacında da bulunmadım. Eğer ki sorularla karşılaşırsam veya aksi bir durum olursa, bunu rahatça dile getirebilirim; ama bu "farklılaşma" değil, normallik çerçevesinde olacağı için sorun da yaratacağını düşünmüyorum."

Katılımcı 4: "İş hayatım olmadı ; ama eğitim hayatımda evet, biraz oluyor. Mesela ben makyaj yapmayı çok severim; ama dışarıda bu işi pek yapamıyorum. Belli olmayacak şekilde yapıyorum. Aslında daha özgür olabilirim; ama ailemden dolayı olamıyorum. Beni engelleyen şey çevre değil de ailem biraz. Onları üzmek istemiyorum çünkü. Ama istediğim gibi istediğim gibi de olmak istiyorum. Bunu eşit oranda sağlayabileceğim bir yol buldum. Üniversitede ailemden uzakta okursam hem daha rahat davranacağım hem de onlar üzülmeyecekler, bunları pek görmeyecekler çünkü. **Eğitim hayatınızda cinsel yöneliminiz nedeniyle sorun yaşadınız mı?** Genelde kötü amaçla yaklaşanlar oluyor; ama onları uzak tutmayı bildim. Bir de okuldayken bir kere bir "hocam"dan kötü tepkiye maruz kalmıştım. O da şeydi; genelde kız arkadaşlarım var benim ve birlikte oturuyoruz. Diksiyon diye bir dersimiz vardı 11. Sınıfta. Boş oturuyorduk, hoca da sadece bir saat giriyordu bize. Bana şey demişti bütün sınıfın içinde; "Neden hep kızlarla oturuyorsun?". Sınıfın büyük bir çoğunluğu bizi dinlemiyordu; ama utanmıştım. Ben de işi dalgaya vurarak; "Onlar hayranlarım, hep yanımdalar." demiştim. Sonra sormaya ısrarla devam etmişti. Ben sakince dinlemeye çalışıyordum; ama bir şey söylemiyordum. İlk defa bir hocadan böyle tepki almıştım; ama sağ olsun arkadaşlarım beni savunmuştu, hoca da susmuştu. Sonra meseleyi büyütüp şikâyet edebilirdim, okul idaresi de beni desteklerdi bence; ama büyümesini istemedim. Bu yüzden kimseye bir şey demeden halletmiştim. Onun dışında tuvalette ve beden dersinde soyunurken sorun yaşıyordum; ama o da demin anlattığım kişilik yapımdan dolayı çok olmadı."

Katılımcı 5: "Daha önce çalışmadım. Fakat çalıştığım yönelimimi gizlemem gerek; çünkü herkesin görüşü farklıdır. Ve bu bana olumsuz sonuçlar doğurabilir."

Katılımcı 6: “İş hayatına atılmadım daha; fakat böyle bir şeyi gizleme gereği duymuyorum. Bu durum yanlış bir şey değil, saklanması, gizlenmesi gereken bir şey değil. Aksine girdiğim her ortamda her şeyin açık olmasını isterim. Beni bilsinler, ona göre yaklaşsınlar, ona göre düşüncelerini söylesinler.”

Katılımcı 7: “İş hayatın yok; ama iş hayatına açılınca mecburen gizlemek zorunda kalacağım.”

Katılımcı 9: “İş hayatımda gizlemediğim de oldu gizlediğim de. Fakat gizlemediğimde kendimi çok daha rahat hissediyordum.”

Katılımcı 10: “Ben bir eşcinselim ve bunu kabul ediyorlar.”

Katılımcı 11: “Evet. Ve hala gizliyorum. Çünkü erkek gibi görünmem bile işsiz kalmama yetiyorken, kimliğimi açıklayınca tamamen iş imkanlarım yok olur.”

Katılımcı 12: “Ama emin olun ki bilinse terfiniz iptal olur. Hakkınızda arkanızdan dönenler bile yeter, barınamazsınız yani, O yüzden insanlara bu hak tanınmamalı, bilmelerine gerek yok.”

Katılımcı 13: “Kimseden kendimi gizleme ihtiyacı hissetmedim. Ama nasıl bir heteroseksüel durduk yere arkadaşlarına; “Ben, heteroseksüelim.” demiyorsa, ben de dememeye karar verdim. Çünkü bizim de normal olduğumuzu düşünüyorum. Çalıştığım zamanda kimseye söylemedim; çünkü yönelimimi merak eden olmadı. Merak eden olsaydı, saklamazdım.”

Katılımcı 14: “İş hayatımda yerine göre gizliyorum. Çünkü kafelerde çalışıyorum, garsonluk yapıyorum. Yerine göre gizlenilecek yer ve gizlenilmeyecek yer olarak, bunları ayırt ediyorum.”

Yukarıda görüldüğü gibi, bazı katılımcılar henüz çalışma hayatına dahil olmasalar da cinsel kimlik ve yönelimlerini gizleme gerekliliği duymaktadırlar. Erkek egemen ve heteroseksüel egemen olan iş yaşamında bu kimliklerin kabul edilmemesi çalışmamızda vurguladığımız farklılıkların yönetimi konusu ile çakışmaktadır. Bu nedenle, bu bireylerin kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri ve korkmadıkları bir ortamın yaratılması işletme başarısı açısından da önem kazanmaktadır. "İş hayatınızda cinsel yönelimleriniz nedeniyle sorun yaşadınız mı?" başlıklı 8. Soruya verilen cevaplar aslında bu gerçekliğin karşısında insanların takındıkları tutumları vermesi açısından önemli görülebilmektedir:

> Katılımcı 1: "İlk etapta insanlarla tanışırken "Merhaba, ben kadınlardan hoşlanıyorum." diyerek tanışmadığım için sorun olmadı; fakat araya giren zamanla ve oluşan samimiyetle yanlış kişilere güvendiğimi fark ettiğim zamanlar oldu. Dedikodu malzemesi olmam hariç, bir problem olmadı."

Katılımcı 2:"İş hayatında da sorun yaşamadım. Sanat kavramı öyle geniş ki insanı insana insanca anlatıyor, gerçeği ele alıp insanın ruhuna dokunuyor. Cinsellik de hayatın bir gerçeği, olan ve olağan bir şey, anlatan tiyatro, bu konuda hep insana destek oluyor. Bu sebepten sorun yaratmaktan çok, sorunları ele alıp çözüme kavuşturuyor. Rengarenk bir dünya için elele tutuşup iş hayatında mutlu olan bireylerin olduğu bir ülke haline geleceğimizden de eminim."

Katılımcı 6: "İş hayatına atılmadım daha; fakat böyle bir şeyi gizleme gereği duymuyorum. Bu durum yanlış bir şey değil, saklanması, gizlenmesi gereken bir şey değil. Aksine girdiğim her ortamda her şeyin açık olmasını isterim. Beni bilsinler, ona göre yaklaşsınlar, ona göre düşüncelerini söylesinler."

> Katılımcı 9: "İş hayatımda açıkladığım kişiler tarafından sorun yaşamadım."

Katılımcı 10: "Ben bir eşcinselim ve bunu kabul ediyorlar."

Katılımcı 11: "Yaşamadım; çünkü hep gizledim."

Katılımcı 12: "Bilselerdi, yaşardım. Başkasının hayatını yargılamak basit biliyorsunuz."

Katılımcı 13: “Yönelimimi kimseye söylemediğim için sorun yaşamadım. Ama Antalya’da yaşıyorum ve buradaki insanlar anlayışlı ve saygılı olduğu için problem olacağını düşünmüyorum.”

Katılımcı 14: “İş hayatımda cinsel yönelimimle ilgili hiçbir sıkıntı yaşamadım. Hatta sıkıntıdan çok, eğleniyorduk bu konu hakkında gelen kadın müşterilerde, benim onlara bakım olsun, bu konuda çok eğleniyorduk.”

Yukarıda çalışma hayatında sorunlarla karşılaşılmaması için verilen tepki bir önceki sorumuzla örtüşmektedir. Yani bireyler, ya çalışma hayatında cinsel anlamda kimliklerini gizledikleri için sorunlarla karşılaşmamakta ya da açıklandığında bunu tolere edebilecek işlerde çalışmaktadırlar. Bu durum, kültürümüzde yaygın olan dedikodu mekanizmasına malzeme olmamak adına da kendini baskılama ya da insanlara bu konuda açık davranmamayı gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, kendini bu konularda özgür hissetmese de birey çalışma hayatında gerçek cinsel kimliklerini gizleyerek var olan cinsiyet örüntülerine uygun yaşamaya çalışmaktadır. Bu nedenle son sorumuz olan “iş hayatında yöneliminizi gizlemeden, tepkiyle karşılaşmadan nasıl bir iş ortamı önerebilirsiniz?” sorusu aslında yukarıda bahsedilenleri kırmak için neler yapılması gerektiğini sorgulamaktadır.

> Katılımcı 1: “Benim yapamadığım bir şey olsa da kendi durumunun normal olduğunu kabul edip olağanlaştırılması gerekiyor. En fazla olacak olan arkandan üç gün konuşacaklar ve susacaklar, abes karşılayan insanlar, ilk günden itibaren uzak dururken gerçekten yanında olmaktan keyif alacak insanları, iş hayatından sosyal hayata aktarabilirsin. Gizlenmeye ihtiyaç duyulması, durumu olağandışı kılıyor ve toplum da bunu kabullenmeyi daha çok reddediyor.”

Katılımcı 2: “Eşcinselliğin normal olduğunu ve kişisel gelişimini gerçekleştirmiş bireylerin iş hayatına girdiğinde daha başarılı olacağı fikrindeyim. Nasıl ki bir heteroseksüel, iş hayatında sürekli bu tercihini veya yönelimini dile getirmek zorunda kalmıyorsa, bir homoseksüel birey de bunu her fırsatta aleni bir şekilde dile getirmek zorunda değil. Cinsel tercihi sayesinde var olduğu iş hayatı değil; başarısı, karakteri ve çalışkanlığı ile var olduğu bir iş hayatında bir birey daha başarılı olacaktır. Bu başarıya sahip olan bir eşcinsel de hem diğer eşcinsellere hem de bulunduğu topluma örnek olup yol gösterecektir.”

Katılımcı 4: “Cinsiyet eşitliği olması gerek filan diyemem; çünkü ben genel olarak her şeyin cinsiyet yüzünden olduğunu düşünüyorum; kadın cinayetlerinin de eşcinsel cinayetlerinin de ya da diğer her şey için de. Çocukluktan beri hepimizin kafasına kız böyle yapar, erkek böyle yapar diye tabular oluşturdular. Bu da tabii ki farklılıkları daha da arttırdı. Bence bunlar olmadan çocuklar yetiştirilse; sen kızsın, sen erkeksin değil de sen insansın, bireysin gibi yetiştirilse, o zaten herkesi eşit olarak görmeye başlar. Ama bunların olması çok zor. Aile düzgün eğitimi verse bile sosyal hayat, çevre, ülke bunu aşılıyor çocuğa. Örneğin erkek tuvaleti, kadın reyonu ya da makyaj sadece kadın yapabilir, erkekler askere gider, erkekler çalışır, kadın ev hanımı olur, düğünlerde kadın gelinlik giyer ya da sadece vajinası olana kadın, penisi olana erkek demek gibi bir sürü şey var. Bence bunları kaldırmalıyız; çünkü bunlar sadece eşcinselleri değil, bütün bireyleri kısıtlıyor, özgürlüğünü gölgeliyor.”

Katılımcı 6: “Bu konuda hiçbir fikrim yok. Yani malum ülkemiz her ne kadar özgür düşüncelere açık olsa da insanlarımız kendi doğrularını değiştirmemekte kararlı. Ama umuyorum ki bir gün hepimizin mutlu ve güzel bir ortam oluşur.

Katılımcı 7: “Her meslek grubunda kesin vardır homofobik insanlar. Herkesin normal karşılayacağı bir iş ortamı olduğunu düşünmüyorum. İlla ki birkaç kişi karşı çıkar. Ama eğer kendi işimizin patronu olursak, asla sorun olmaz. O yüzden dişimizi sıkmamız gerekecek.”

Katılımcı 8: “Türkiye’deki çoğu insan LGBTT’yi bir hastalık olarak görüyor. Bunun nedeni açıkça cahillik. Herkes homofobik, herkes transfobik. Eşcinsellik denilince akla sadece LutKavmi’nin helak oluşu geliyor. Lakin o olay sadece gayler yüzünden gelmedi. Kendi anasına, kızına tecavüz edenler yüzünden de geldi. İçlerinde gay var mıdır? Vardır. Ama bu helak oluş gayler yüzünden geldi olarak anlaşılmasın. Bu, halka öğretilmeli bence. Halkımız hala LGBTT konusunda cahil. LGBTT hakkında bilgi sahibi olurlarsa, biz LGBTT bireyleri için daha da yaşabilir bir ülke olur.”

Katılımcı 9: “İş ortamı olarak insanları yargılamayan kırsal kesimler dışında yerler çok çok iyi olur.”

Katılımcı 10: “Bizler özeliz aslında. Hevesle ya da inatla değil, bu tercihimiz, böyle hissediyoruz. Böyle mutluyuz. Ve böyle çok renkliyiz. Bizlere destek veren o güzel yürekli insanları unutmayız tabii, iyi ki varlar. İyi ki varsınız. Kısaca anlattım, daha anlatacak çok şey var inan ki; ama kelimelere dökülemez.”

Katılımcı 11: “Eşit, adaletli, dış görünüşüyle eleştirilmeyen ve bu kimlikleri sonradan seçmediğimiz, doğuştan geldiğinin bilincinde olan bir toplum diyebilirim.”

Katılımcı 12: “Herkes insanı, insan olduğu için ve bir cinsiyeti değil, insanı sevdiği için görse, her şey çok farklı bir boyutta olabilir. Daha yöneticilerimiz ahlak açısından sınıfta kalırken, bu konu askıdan inmez.”

Katılımcı 13: “Aslında sadece iş ortamı için değil, insanların genel olarak eşcinsellik hakkında bilinçlendirilmesi gerekiyor. Eşcinselliğin bir tercih değil de doğuştan gelen ve bizim değiştiremeyeceğimiz bir şey olduğunu bilmelerini gerekiyor. Ayrıca iş ortamı, insanların çalıştığı bir yer, sadece iş yapılmalı. İnsanların birbirinin cinsel yönelimini bilmesine gerek yok.”

Katılımcı 14: “Ben bir iş ortamı öneremem benim gibi bireyler için. Ama kimsenin hayatına karışmayan insanlarla, din, ırk, siyasi görüş,cinsel yönelimi veya cinsel kimliğini ayırmayacak insanlarla çalışmasını önerebilirim.”

Farklı cinsel kimlik ve yönelimlerini olan bireylerin kendilerine, sosyal ve aile çevresinin verdikleri tepkilere ve çalışma hayatına bakışını irdelediğimiz bu araştırmada elde ettiğimiz sonuçları yukarıdaki gibi sınıflandırmak mümkünüdür. Farklılaştırmanın olmadığı, “ötekinin ötekisi” olarak adlandırılan bu grubun çalışma yaşamında daha “öteki” olarak adlandırılan kadınlar gibi yaşadıkları sıkıntıların çokluğu bu araştırmanın neden gerekli ve daha çok yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, çalışma yaşamında kadın konusu kadar bu konuya da gerekli önemin gösterilmesi gerektiği düşünülmektedir. Çalışma ile ilgili çıkarımların genel görünümü sonuç kısmında tartışılacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireylerin, çalışma yaşamında eşitliğe sahip olmaları, çalışma yaşamına katılımlarını etkilemektedir. Verilen görünür hakların yanı sıra bireylerin o haklara sahip olarak hissetmeleri, eşitlik algıları da önem taşımaktadır. Sosyal haklarla, doğuştan gelen haklarla hatta kanunlarla korunan haklarıyla bireyler, kendilerini tam olarak eşitliğe sahip hissetmeyebilirler. Burada soruna temel teşkil eden konu ise, görünür olmayanı görmezden gelmektir.

Erkek egemen toplumlarda kadınlar, eşitlikten uzak hissedebilmektedirler. Günlük yaşamlarında, sosyal ve eğitim yaşamlarında eşit haklar tanınmadığı dönemler görülebilmektedir. Bu durumun sonucunda da çalışma yaşamına katılımları da kısıt yaratmaktadır. Zaman içinde kadınlara verilen, hak ettikleri hakların kendilerine tanınmaya başlanması, hayata geçirilmektedir. Kadın cinsiyetinin ötekileştirildiği toplumlarda, farklı cinsel yönelimlere eşitliğin sağlanması söz konusu bile olamamaktadır.

Bu çalışmada farklı cinsel yönelimler olarak ifade ettiğimiz LGBTT bireyler, henüz hayatın içinde yer almadan aile yaşamlarında baskı ile karşı karşıya gelmektedirler. Aileleri tarafından şiddet, baskı, reddedilme, tedaviye zorlanma ve evlendirme gibi yaptırımlara maruz kalabilmektedirler. Ailelerinden kaçan bireyler, hayatın sunduğu zorlu şartlara, bir kat daha zorlukla mücadele etmek durumunda kalabilmekteler.

Bu tez için henüz konu belirleme aşamasında cinsiyet ve çalışma yaşamı hakkında çalışma yapılması planlanmıştır. Konu ve ilgili disiplinler araştırıldığında, kadın ve erkek cinsiyetlerinin çalışma yaşamındaki eşitsizliğinin yanı sıra farklı cinsel yönelimler dikkat çekmiştir. Alan yazında kadın ve çalışma yaşamı üzerine çeşitli araştırma ve çalışmalar bulunmaktadır. Ancak farklı cinsel yönelimler için yeterli

düzeyde çalışma ve araştırma bulunmadığı dikkati çekmektedir. Alan yazına ve çalışma yaşamına katkı sağlamayı amaç edinerek bu çalışma hazırlanmıştır.

Alan yazında yapılan çalışmada, farklı cinsel yönelimlerin toplumlarda dışlanmayla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Toplumlar, kendi norm ve değer kalıplarının dışına çıkan her şeye olumlu yaklaşamamaktadır. Normal olarak kabul edilen çizginin dışına çıkan bireyler, toplumda nefret kaynaklı eylemlerle ve yaptırımlarla karşılaşmaktadır.

Eğitim hayatlarında da tepki alan bireyler, gizleme gereksinimi duymaktadırlar. Fark edilen bireyler ise, eğitimini tamamlamakta zorlanmakta hatta yarım bırakmak zorunda kalmaktadırlar. Çalışma yaşamına katılmak isteyen bireyler, yeterliliğe sahip olmadıkları gerekçesi ile işe alınmamaktadırlar.

Yapılan araştırma ve LGBTT bireylerden oluşan katılımcılarla yapılan görüşmelerde, bireylerin her şeyden önce var olduklarının görülmesi, kabul edilmesi ve saygı duyulması yönünde beklentilerinin olduğu anlaşılmaktadır. Kendilerinin de ifade ettikleri gibi "her insan gibi" aynı haklara sahip olmak istediklerini vurgulamaktadırlar. Aslında aynı haklara sahip olarak bir çerçeve çizilmekte; fakat bireylerin gerçek yaşamlarında bu eşitlik algısı ve gerçekliği bulunmamaktadır.

Bireylerin anlaşılması ve toplumdan dışlanmaması; LGBTT bireylerin intiharlarına, cinayetlerine, eğitim hayatlarına ve çalışma yaşamına katılmalarına doğrudan etki edebilmektedir. Görüşülen bireyler, daha çok yöneticileri tarafından anlaşılmak ve saygı duyulmak istediklerini belirtmektedirler. Bu sayede çalışma arkadaşları tarafından da bu saygının görünüp tepki almadan çalışmaya devam edebileceklerini düşünmektedirler.

Çalışma yaşamında yönetici pozisyonunda ve yetkinliğinde bulunan kişilerce, cinsel yöneliminde farklılık olarak görülen bireyler içinde doğru şekilde istihdam edilmesi ve eşitliğin sağlanıp çalışma ortamında hissettirilmesi, hem çalışanın iş tatminini ve örgütsel bağlılığını hem de örgütün verimliliğini olumlu olarak etkileyebilmektedir.

Bu çalışmanın, alan yazında benzer konudaki çalışma ve araştırmalara bir ilham vermesi ve konuya alan yazında daha fazla yer verilmesi, öneminin anlaşılmasına ve pratik çözümlerin sunulabilmesi adına katkı sağlayıcı olabileceği düşünülmektedir. Sınırlı bir örneklemi oluşturan bu araştırma ile konunun alan yazına ve çalışma yaşamına sunulması, gelecek araştırmalara kaynak teşkil edebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Akgül, Ebru, "Tadeusz Borowski'nin Sanatında Toplama Kampı Gerçeği", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batı Diller ve Edebiyatları Anabilim Dalı (Leh Dili ve Edebiyatı), Yüksek Lisans Tezi, 2010, s.35,45,46

Alkan, Erkan, "Farklı Cinsel Yönelime Sahip Bireylerin Yaşam Doyumu, Stresle Başa Çıkma Stratejileri ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Karşılaştırılması", Ankara Üniversite, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Bilim Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014, s.1-2-3-11-13

Alper Ay, Ferda ve Diğerleri, "Örgütsel Bağlılığın İş Tatmini Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Araştırma", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:8 Sayı:32,* Haziran 2015, s.808

Altınöz, Ali Ercan ve Diğerleri, "Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları: Kesitsel Bir Çalışma", Klinik Psikiyatri Dergisi, Cilt:21 Sayı:3, 2018, s.58

Aras, Gökşen ve Diğerleri, "Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları", *Atılım Üniversitesi Dergisi Yayınları,* 2013, s.29

Arslan, Hakan ve Önce, Merve, "Yerel Yönetimlerde Çalışanların Örgütsel Bağlılığı Üzerine Bir İnceleme: Çankırı Belediyesi Örneği", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* Cilt:3 Sayı:3, 2014, s. 574

Aydın Beşen, Meltem ve Aslan, Ergül , "Transseksüalite: Genel Bakış", *Kadın Cinsel Sağlığı,* 2014, Cilt: 16, Sayı: 57, s. 145

Atauz, Akın, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği", Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Projesi, ECORYS Danışmanlık ve Mühendislik Ltd. Şti. Konsorsiyumu, s.10,11

Bayar ve Diğerleri, "Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği'nin (ETCRSÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi,* 2018,s. 58

Bayram, Levent, "Yönetimde Yeni Bir Paradigma: Örgütsel Bağlılık", *Sayıştay Dergisi Sayı:59,* 2005, s.60, 126, 129, 133

Barutçugil, İsmet, *"Kültürler Arası Farklılıkların Yönetimi*", Kariyer Yayıncılık, 2011: 46

Beycan Ekitli Gizem ve Çam, Mahire Olcay, "Bakım Sürecinde Zorlandığımız Alan LGBTİ'ye Yönelik Bir Gözden Geçirme", *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2017, Sayı: 8 (3), s.76, 77, 78, 179, 180, 181, 183

Bingöl, Orhan, "Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* 16 (Özel Sayı 1), 2014, s. 109

Bora, Aksu, "Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık", İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi (seçbir), 2012, s.3, 10, 11,

Bora, Aksu, "Toplumsal Cinsiyet Duyarlılığı Eğitimi Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Kamu Hizmetleri (Sivil Toplum Kuruluşları İçin", Kadın ve Kadın STK'larının Güçlendirilmesi Projesi, 2010-2012, s.9,10

Bozkurt, Öznur ve Yurt, İrfan, "Akademisyenlerin Örgütsel Bağlılık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma", *Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt:11 Sayı:22,* 2013, s. 122, 123, 126,127, 136, 874

Bütün, Melek, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Çocuk Bakım Hizmetleri: Farklı Ülke Uygulamaları, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara 2010,s. 12, 13

Cesur Kılıçaslan, Seher ve Akkuş, Pınar, " Türkiye'de Heteropatriarkal Sistem Baskısı Altında LGBTİ'lerin Sosyal Hizmet İhtiyaçları", *Eğitim Bilim Toplum Dergisi,* Cilt:14, Sayı:56, Güz 2016, s. 29, 30, 38, 39

Çakır, Hanbay ve diğerleri, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği", Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Eğitim Seti, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Projesi, 2012, s.9,12

Çakırlar, Cüneyt ve Delice, Serkan, *Cinsellik muamması, Türkiye'de Queer Kültür ve Muhalefet,* Birinci Baskı, Metis Yayınları, İstanbul 2012, s.57,60,61,62

Çarıkçı, İlker H. ve Küçükeşmen, Ercan, "Kamu Çalışanlarının Örgütsel Bağlılık Düzeylerinin Demografik Özelliklere Göre Analizi: Isparta Örneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt:22 Sayı:3 , 2017, s. 274

"DefinitionsRelatedtoSexualOrientationandGenderDiversity in APA Documents", www.apa.org/pi/lgbt/resources/sexuality-definition.pdf erişim tarihi: 01.03.2017 20:27 p.2,4

Demirel, Yavuz ve Özbezek, B. Dilek, "Örgütlerde Zenginliğin Kaynağı Olarak Farklılıkların Yönetimi: Kavramsal Bir İnceleme", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 2016, s.6.

Demirgöz Bal, Meltem, "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış", *KASHED,* 2014, Sayı:1, s.16, 24, 25

De SimoneSilvia – PinnaRoberta, "Un Silenzio Che Non Fa Rumore. DiverseSessualita e PraticheDiscriminatorie", La RivistadiOrganizzazioneaziendale, http://prospettiveinorganizzazione.assioa.it/un-silenzio-che-non-fa-rumore-diverse-sessualita-e-pratiche-discriminatorie-de-simone-pinna/ 2016, s.1,2,3,4,5,6,7

Doğar, Nizamettin ve Gürsoy, Ali, "Kişilikle Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişki ve Bu İlişkide İş Tatmininin Aracılık Etkisi", Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, Cilt:27 Sayı: 1, Haziran 2017, s.118, 119

Doğan, Selen ve Kılıç, Selçuk, "Örgütsel Bağlılığın Sağlanmasında Personel Güçlendirmenin Yeri ve Önemi,", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 29, 2007, s.39, 40

Donati, Elisabetta, ”II ConcettodiGenere”, AnnoAcademico, 2006-2007, s.4,8,9,10,11,12,13

Dürgevil, Olca, “Çalışma Yaşamında Farklılıkların Yönetimi”, Nobel Yayıncılık, 2010, s. 34, 35

Esen, Erol ve Diğerleri, “Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Ergen Formu’nun Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması”, *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD), Cilt:6, Sayı:12*, 2018, s. 147, 148

Erdoğan, Mehmet ve Civelek, Sezen, “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde Basının Rolü Konulu Komisyon Raporu”, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları No:10, Haziran 2012, s.10, 19, 195,

Ersoy, Ersan, “Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği)”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:19,Sayı:2, 2009, s. 210, 212, 213, 214, 125

Fettahlıoğlu, Ömer Okan ve Tatlı, Hasan Sadık, “Örgütsel Bağlılık ve Farklılıkların Yönetimi Algılamaları Arası İlişkilerin Saptanmasından Demografik Farklılıklara Yönelik İnceleme”, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi,* 2015, s. 121,123

Ghattas, Dan Chrisitian, “İntersek Bireylerin İnsan Haklarını Savunmak: Nasıl Yardım Edebilirsiniz?”, Ayrıntı Basımevi, 2016, s.16,17

Giddens, Anthony, “*Sosyoloji*”, Kırmızı Yayınları, 2008, s.484

Gonel, Ayisigi Hale, “Pansexual Idenification in Online Communities: Employing a Collaborative Queer Method to Study Pansexuality”, Graduate Journal of Social Science, 2013, s.36

Gürkan, Güney Çetin, “Örgütsel Bağlılık: Örgütsel İklimin Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi ve Trakya Üniversitesi’nde Örgüt İklimi ile Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişkinin Araştırılması”, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2006, s.9, 20, 21

Günay, Gülay ve Bener, Özgün, "Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rolleri Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (TSA),* Yıl:15, Sayı:3, Aralık 2011, s.158, 159

Hoş, Canan ve Oksay, Aygen, "Hemşirelerde Örgütsel Bağlılık ile İş Tatmini İlişkisi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:20 Sayı:4 ,* 2015, s. 2,3,5,6,7,8

Kabacaoğlu, Gökhan, "Gey ve Lezbiyenlerde Açılma Süreci: Nitel Bir Çalışma", Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015, s.3,4,5,6

Kahraman, A.Burak ve Diğerleri, "Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Hemşirelik Bölümünde Öğrenim Gören Erkek Öğrencilerin Mesleğe Yönelik Algıları", Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, Cilt:18, Sayı:2, Ekim 2015, s. 110, 111,112,113

Kaos GL Sempozyumu, "Lezbiyen ve Geylerin Sorunları ve Toplumsal Barış İçin Çözüm Arayışları", Kaos GL, 2003, s. 7,8,11,45

Kaos GL Dergisi, "Ne Hastalık, Ne Suç, Ne Günah! LGBTT Hakları İnsan Haklarıdır.", *Kaos GL Yayınları,* Ekim 2011, s.7, 45, 65, 66

Kavas Urul, Asmin , "81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi-2016", Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Mart 2016, s.3

Kıyık Kıcır, Güzin ve Paşaoğlu, Didem, "Otantik Liderliğin Akademik Platformda Lider Boyutu Açısından İncelenmesi", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Haziran 2014, s.19

Koçyiğit Özyiğit, Melike, Alkan, Erkan, ve Yılmaz, Müge, "Toplumsal Cinsiyet Rolleri Duyarlılığı Grup Rehberliği Programının Psikolojik Dayanışman Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarına Etkisi", *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2017, s.315-316

Küçüközkan, Yasemin, Örgüsel Bağlılık ile Cinsiyet Arasındaki İlişki: Hastanelerde Çalışan Sağlık Personeli Üzerinde Bir Araştırma, *Uluslararası Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt: 1 Sayı:1,* Güz 2015, s.17, 19, 20, 21

LGBTT Hakları Platformu, "LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu – 2008", Ocak 2009, s. 11

Nishimura, Shoji ve Diğerleri, "Communication Style andCulturalFeatures in High/LowContextCommunicationCultures: A Case Study of Finland, Japan andIndia", 2009, s.784

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, *"Türkiye ve TR83 Bölgesi'nde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma",* Ocak 2013, s.3

Ökten, Şevket, "Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Toplumsal Cinsiyet Düzeni (GenderandPower: TheSystem of Gender in Southeastern Anatolia)", *Uluslararası Sosyal Aratırmalar Dergisi TheJournal of International SocialResearch Volume 2 / 8* , Yaz 2009, s.303

Özçatal, Elif Özlem, "Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* Güz 2011, s. 24

Pusulacık: Çocuklar İçin İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu, Çeviren: Metin Çulhaoğlu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s.267,268,269

Reeves, Hazel ve Baden, Sally, "GenderandDevelopment:ConceptsandDefinitions ", Institute of Development Studies, February 2000, p.3, 30

Sayer, Handan, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı", T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, 2011, s.9

Sankır, Hasan, "Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Anlamlandırılış Biçiminin 'Kadın Sanatçı Kimliği'nin Oluşum Sürecine Etkileri", *Hacette Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E- Dergisi,* Mart 2010, s.6

Savcı, İlkay, "Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 1999, s.136*

Schmitt, David P. ve Boss, David M., "SexualDimensions of PersonDescription: Beyond orSubsumedbytheBigFive?", *Journal of Research in Personality,* 2000, S.144

Seyhan, Merve, "İşletmelerde Örgütsel Bağlılık ve Örgütsel Bağlılığı Etkileyen Faktörler: Gümrük Memurları Üzerine Bir Araştırma", Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi, 2014, s.3,5, 16, 22, 23

Sürgevil, Olca, "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri", Seçkin Yayıncılık, 2010, s. 34-35

Şah, Umut "Eşcinselliğe, Biseksüelliğe ve Transseksüelliğe İlişkin Tanımlamaların Homofobi ve LGBT Bireylerle Tanışıklık Düzeyi ile İlişkisi", Psikoloji Çalışmaları Dergisi, 2012, s.24,27,28

Uluslar Arası Af Örgütü Raporu 2011, "Dünya İnsan Haklarının Durumu", Uluslar Arası Af Örgütü Yayınları, 2011, s.5

Ummanel, Aliye, "Amerikan Tiyatrosunda Eşcinsellik ve Bir Örnek Olarak Lanford Wilson'ın 'Bayan Bright'ın Deliliği' Oyununun İncelenmesi", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tiyatro (Tiyatro Kuramları, Eleştiri ve Dramaturgi Anabilim Dalı), Yüksek Lisans Tezi, 2003, s.5, 30

United Nations Development Programme (UNDP), "Human Development Report 2013", 2013, p.157

Üner, Sarp, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği", T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi, Ekim 2008, s.6,8,9

Tozkoparan, Güler ve Vatansever, Çiğdem, "Farklılıkların Yönetimi: İnsan Kaynakları Yöneticilerinin Farklılık Algısı Üzerine Bir Ortak Grup Çalışması", *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi,* 2011, s.91,94

Taşkın, Feyza ve Dilek, Roşan , "Örgütsel Güven ve Örgütsel Bağlılık Üzerine Bir Alan Araştırması", *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi,* Cilt:2, Sayı:1, 2010,s.38, 39

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-1013", 2008, s.13,15

Vatandaş, Celalettin, "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi,* 2007, s.31,32,39

Yıldırım, Ali, Şimşek Hasan, "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri", Seçkin Yayıncılık, 2011, s.39, 119

Yıldız, Savaş, "Pembe Turizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme", Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), Cilt:5, Sayı:7, 2018, s.51,77, 78, 79

Yüksel, Aysun, "Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'deki Toplumsal Cinsiyet Kalıplarının Televizyon Dizilerindeki Yansımaları", *Kurgu Dergisi*, 1999, s.74

Yüksel, Şahika, "Cinsel Yönelimler", *Görünüm Dergisi,* Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı, Temmuz 2013,s.2

Zara, Ayten ve Özdemir, Burçak, "Cinsiyet Rolleri", *Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları,* 2013, s.1,2